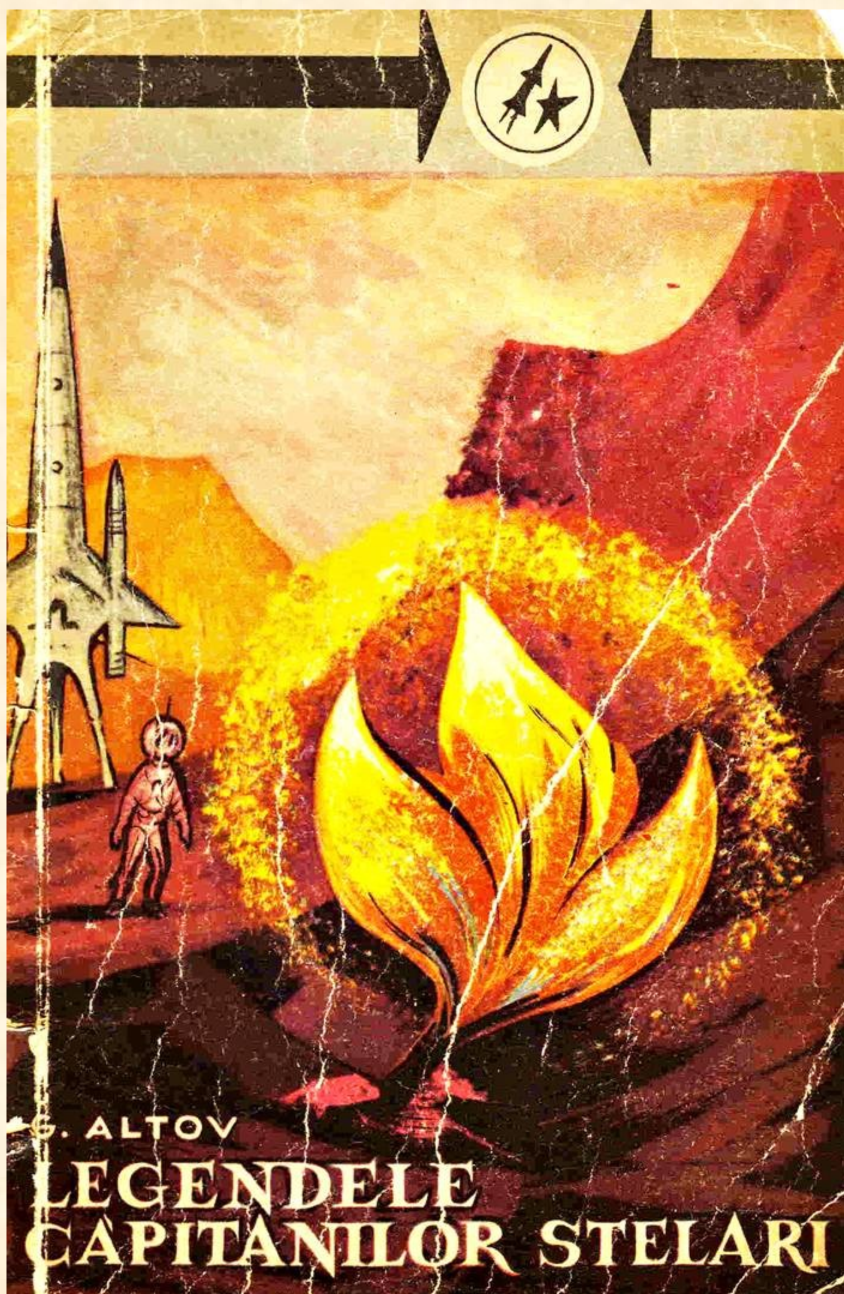

G. ALTOV
LEGENDELE
CAPITANILOR STELARI

G. ALTOV

LEGENDELE CĂPITANILOR STELARI

Povestiri

EDITURA TINERETULUI

În romîneşte de IGOR BLOCK

Coperta de BARBU TEODORESCU

„SIMFONIA TITANILOR *”

Deasupra lacului străluceau stelele. Bătrînul privi îndelung cerul, apoi spuse:

— Aici, în munţi, stelele produc o impresie ciudată. Par ca nişte becuri într-o sală pustie. Oamenii au plecat, însă ele continuă să lumineze... cu multă stăruinţă, dar fără nici un folos.

Interlocutorul său era mult prea tînăr ca să ghicească din aceste cuvinte; starea de spirit în care se afla bătrînul. Răspunse:

— Judecînd după stele, o să fie vreme bună, ceea ce înseamnă că o să vedem iononava. Apoi, aruncînd o privire îngrijorată spre cer, adăugă: Vremea se schimbă aici din oră-n oră.

Între cei doi se aşternu tăcerea.

Bătrînul se gîndea că tot ceea ce a făurit omul poartă amprenta destinului său. Oraşele, maşini-le, cărţile se nasc şi îmbătrînesc, uneori mai repede, alteori mai încet, au parte de glorie, ca şi de uitare. „Nu, nu îmbătrîneşte chiar totul, se contrazise în gînd. Ideile care-i călăuzesc pe oameni, arta... da, desigur, arta... muzica...” Supunîndu-se unor legi proprii ale lor, gîndurile lui se întoarseră la muzică. Îşi aduse aminte de „Simfonia titanilor” a lui

* E vorba de Simfonia a doua — „Bogatîrskaia" de A. P. Borodin. (n. red. rom.)

Borodin, care şi-a revărsat aici acordurile cu patruzeci de ani în urmă.

Era tînăr pe-atunci. Rachetodromul, acum dat aproape cu desăvîrşire uitării, era şi el tînăr. În defileul Buzdag din munţii Caucaz, oamenii au săpat în stîncă o cupă uriaşă pe care au umplut-o cu apă şi au construit clădiri uşoare pe versanţii abrupţi ai munţilor. De-aici porneau spre stele rachetele ionice dirijate automat. După mulţi ani se întoarceau tot aici, pe rachetodromul Buzdag. De altminteri nu se întorceau chiar toate. Din şaptezeci şi două de rachete s-au întors numai cincizeci şi patru. Cea de-a cincizeci şi cincea — care fusese lansată prima — trebuia să aterizeze pe rachetodrom în seara aceasta. Făcuse un raid lung pînă la steaua Van Maanen şi, după patruzeci de ani, revenea pe Pămînt.

Tînărul, care mergea alături de bătrîn, cunoştea vremurile acelea dintr-un vechi jurnal cinematografic. Cînd s-a născut el, oamenii începuseră să uite de rachetodromul Buzdag. Rachetele cu motoare ionice s-au învechit repede şi locul lor l-au luat navele termonucleare. Puternice, dispunînd de o energie colosală, ele învingeau cu uşurinţă rezistenţa atmosferei. Ele nu aveau nevoie de rachetodromuri situate la mare altitudine. Aşa se face că rampa de lansare din Caucaz a rămas pustie. Numai din cînd în cînd mai veneau aici oamenii, ca să întîmpine rachetele ce se întorceau pe Pămînt. La început fiecare întoarcere era un eveniment. Apoi lucrul acesta a devenit ceva obişnuit şi, după o vreme, a rămas doar o simplă consemnare în analele istoriei. Noile mijloace de explorare — rachetele termonucleare, telescoapele cu

difracţie, analizoarele gravitaţionale — aduceau date mult mai importante despre Cosmos decît ionoanavele, teribil de învechite şi greoaie în ochii oamenilor din secolul XXI.

Tînărul fusese trimis să întîmpine cea de-a cincizeci şi cincea iononavă. Pe rachetodromul Buzdag nu mai poposiseră oameni de trei ani. Tînărul a pus la punct utilajele, a verificat aparatajul şi apoi a aşteptat o săptămînă încheiată, plictisindu-se. Ziua pleca în munţi, seara citea cărţi. Lectura îl mai distra. Era obişnuit cu microfilmele, aşa că masivele cărţi, cu scoarţele îngălbenite de vreme, i se păreau ceva cu totul învechit. Ele întruchipau secolul trecut, romanticul şi eroicul secol XX, crud şi înduioşător totodată. De-aceea, atunci cînd pe seară a aterizat bătrînul, venirea lui nu l-a mirat. Bătrînul era şi el o părticică din secolul XX. El a fost acela care a construit primele iononave, el era creatorul analizei gravitaţionale, numele lui îl purtau un ocean de pe Venus şi un vîrf de munte de pe Mercur. Încă de pe băncile şcolii, tînărul cunoştea viaţa bătrînului. În orice caz socotea că o cunoaşte. Memoria lui tînără reţinea bine datele şi faptele învăţate. Ţinea minte anul de naştere al bătrînului, putea să enumere zborurile şi descoperirile lui, îi cunoştea toate lucrările, de la clasica „Teorie a gravitaţiei” pînă la cele mai noi cercetări în domeniul dinamicii astrale. Tînărul îl văzuse pe bătrîn în sute de microfilme şi omul acesta i se părea tot atît de calm şi de ferm ca stîncile pe care a construit cîndva rachetodromul.

Dinspre munţi bătea un vînt slab, dar foarte rece. Lacul scotea aburi. Apa lui era

încălzită de un reactor nuclear pus în funcţiune cu patruzeci de ani în urmă şi nu îngheţa nici pe gerurile cele mai cumplite. Aburul se tîra şerpuind pe deasupra apei şi se ridica încet, în silă parcă, alcătuind o pîclă străvezie, căreia lumina becurilor fluorescente îi dădea o nuanţă liliachie. Undele întunecate se izbeau de parapetul de beton pe care mergeau cei doi oameni.

Bătrînul nu lua în seamă vîntul. Nici măcar nu-şi ridică gulerul hainei îmblănite. Trăgea cu urechea la clipocitul apei şi desprindea din el acorduri din „Simfonia titanilor". Muzica stăruia în sufletul lui, dar avea impresia că o aude dinafară. Însoţitorul lui îşi vîrîse mîinile în buzunarele hainei şi se tot uita îngrijorat la cer.

La un moment dat bătrînul se opri şi îşi consultă ceasul. Tînărul înţelese în felul său gestul şi se grăbi să spună:

— Da, mai sînt patruzeci de minute. Ar trebui să conectăm sistemul de control al aterizării prin radio.

Simţea un fel de sfiiciune în prezenţa bătrînului. Ar fi vrut să se întoarcă în clădirea călduroasă, puternic luminată, la tabloul de comandă.

Bătrînul îl privi atent şi spuse:

— Du-te. Eu rămîn aici. Dar... spune-mi... radiofoanele funcţionează?

Tînărul zîmbi:

— Radiofoanele? Nu există. Aici nu e decît o veche reţea de difuzoare şi mai sînt şi astea... cum le zice?... aparatele de înregistrare magnetică.

Bătrînul dădu din cap:

— Chiar la ele mă gîndeam. Încearcă, poate găseşti Simfonia a doua a lui Borodin. Aş vrea s-o ascult... Ei hai, du-te...

Bătrînul îşi urmă drumul în jurul lacului. Acum mergea încet de tot, oprindu-se deseori. Vedea încă bine, chiar şi în semiobscuritate. Dincolo de brîul de felinare din jurul lacului stăruia întunericul, dar bătrînul ghicea acolo stîncile abrupte, bătute de vînturi, mîncate de soare şi de apă. Vedea copacii desfrunziţi, parapetul de beton ros de vreme, pistele de asfalt pline de crăpături... „Bătrîneţe! îşi zise mîhnit. Aici toate-s bătrîne: munţii, rachetodromul şi eu însumi.” Se vedea aşa cum era: un om înalt, slab, uşor adus din spate, cu părul lung, încărunţit. „Bătrîneţe, repetă. Şaptezeci şi doi de ani. Atunci aveam treizeci şi doi... treizeci şi doi.”

Se opri şi rămase multă vreme cu ochii la apa lacului. Se uita la nouraşii de aburi şi nu se gîndea la nimic. Gîndurile i se prăvăliseră undeva în adîncuri, tulburi, vagi, abia ghicite, ca apa care aleargă pe fundul unui pîrîu încătuşat de ger.

Bătrînul era liniştit. În general era un om foarte calm, care ştia să se stăpînească. Încă de tînăr era socotit un om aspru şi rece. Avea o minte lucidă, înclinată spre analiză. Pentru cei care-l cunoşteau puţin, aceasta precumpănea asupra celorlalte însuşiri. Tot aşa par negre şi petele incandescente din Soare, în contrast cu suprafaţa lui încă şi mai fierbinte.

Privind pîcla ce tremura deasupra lacului, bătrînul se întoarse cu gîndul la ceea ce a fost aici cu patruzeci de ani în urmă. Încercă să-şi imagineze totul într-o succesiune logică, dar nu izbuti: gîndurile se învălmăşeau, memoria se îndîrjea să scoată la iveală nişte lucruri cu totul neînsemnate. Revăzu — ciudat lucru! —

clar, absolut clar, de parcă ar fi avut-o dinaintea ochilor eşarfa pe care-o purtase ea în seara aceea. Era o eşarfă pestriţă — cu corăbioare roşii, faruri galbene şi păsări albastre — transparentă, aeriană. „Nu, îşi zise, asta n-a fost aici. începusem să vorbesc, m-a întrerupt cineva... da, da, mecanicul şef... apoi ne-am retras amîndoi pe bancă...”

Bătrînul coborî de pe parapet şi aruncă o privire în jurul său. Banca nu mai era la locul ei. Dar el ştia că a fost aici. Se aplecă şi văzu nişte adîncituri în asfalt: erau urmele lăsate de picioarele băncii. Bătrînul zîmbi şi pipăi apoi asfaltul. Printre crăpături răzbea iarba, acum galbenă, vestejită.

Vru să-şi amintească cuvintele pe care le-a rostit în seara aceea, dar nu izbuti. Nu putea să-şi aducă aminte nici măcar ce i-a răspuns ea atunci. Îşi amintea bine un singur lucru: deasupra rachetodromului se revărsau acordurile „Simfoniei titanilor”. Cuvintele — atît de importante şi totodată fără nici un rost — nu le-a reţinut. În memoria lui a rămas numai muzica. Apoi au ascultat în fiecare an, în ziua aceasta, „Simfonia titanilor”. În fiecare an, dacă el era pe Pămînt, ei întîmpinau ziua aceasta împreună. Aşa s-au scurs treizeci şi şase de ani. Ea a murit şi el a rămas singur.

Bătrînul mîngîia iarba aspră, galbenă, ce străpunsese asfaltul.

O, corbule, ţii minte fata mea?
Aş vrea să plîng în hohote acum!
Dar nu mai pot s-o fac, căci sînt bătrîn...

Undeva, deasupra capului auzi un şuierat însoţit de un trosnet. Se ridică. Inima îi bătea cu putere în piept. Un difuzor vechi începu să prindă viaţă.

Freamătul vîntului, clipocitul apei, zgomotele îndepărtate şi nedesluşite ale nopţii — toate se contopiseră în sunetele muzicii. Bătrînul stătea nemişcat, cu ochii aţintiţi în gol. Asculta marşul solemn. Supunîndu-se melodiei, în memoria lui răsăreau şi dispăreau tablouri cînd largi şi năvalnice, cînd triste şi contemplative. Era o muzică domoală, străvezie, luminoasă, care ridicase între trecut şi prezent o stavilă nevăzută, dar simţită. Amintirile se destrămară încetul cu încetul, învăluite în nuanţe calme.

Bătrînul închise ochii. Muzica venea în valuri zgomotoase, învălmăşind în vîrtejul de sunete bucuria şi tristeţea, luminîndu-i sufletul. Bătrînul simţi o atingere pe umăr, tresări şi se întoarse. În faţa lui stătea tînărul:

— Racheta.

Bătrînul nu răspunse. Tînărul repetă tare:

— Racheta.

Porniră spre lac. În aerul jilav şi rece mai stăruiau încă acordurile harpei. Vîntul se înteţise. Apa năvălea pe parapetul înclinat şi se scurgea apoi cu zgomot în hăul negru al lacului.

Pe cer, deasupra defileului, se iviră două puncte galbene de lumină. Scînteierile lor făceau să se estompeze stelele din jur. Racheta cobora cu repeziciune. Motorul ionic lăsa o urmă abia vizibilă, o slabă sclipire albăstrie, care se stingea numaidecît. Reflectoarele de pe stînci se aprinseră, orbindu-i pentru o clipă pe cei

doi oameni. Razele lor albăstrii luminară astronava. Din clipa aceea bătrînul nu mai ascultă muzica.

Văzuse racheta cu patruzeci de ani în urmă. De-atunci toate s-au schimbat, dar racheta a rămas aşa cum era. Lumina galbenă a farurilor ei de bord se împletea cu razele albastre ale reflectoarelor, din care pricină corpul alungit şi fără aripi al rachetei părea verde. Broderia antenelor sclipea în lumină. Se auzea distinct zgomotul motorului ionic.

Zgomotul acesta îl făcu pe tînăr să zîmbească. Văzuse de multe ori fotografiile rachetei, cunoştea construcţia ei. Racheta nu era mare — lungă de şaizeci de metri, cu un diametru de trei metri — semănînd cu puternicele astronave nucleare tot atît cît seamănă o barcă cu un pachebot. Avea o formă aerodinamică? În asta el vedea doar o mărturie că racheta a străpuns cu greu atmosfera Pămîntului. Barele subţiri ale antenelor aminteau de începuturile radiolocaţiei. Peste toate acestea mai venea şi zgomotul motorului ionic, în locul vuietului uniform pe care-l făceau navele nucleare.

— Ce construcţie stupidă! spuse el.

— Da, răspunse bătrînul, cu ochii la rachetă. A fost lansată demult. Dar rachetele acestea au un avantaj — ele au apucat să străbată un drum mare. Astronavele nucleare se află încă relativ aproape de Pămînt, pe cînd acestea... o, ele au văzut multe!

“Acesta-i avantajul bătrîneţii, adăugă el în gînd. Să fi străbătut un drum lung, să fi văzut şi să fi înţeles multe...”

Racheta rămase suspendată la vreo doi metri deasupra lacului. Sub duzele motorului apa clocotea. Apoi racheta se afundă vertical în apă, risipind cercuri de valuri pe întinsul lacului. Bătrînul şi tînărul se îndepărtară de parapet, căci apa se revărsa peste platforma de beton. Apoi racheta ieşi din nou la suprafaţă, de data aceasta în poziţie orizontala, legănîndu-se pe valuri.

— Gata! exclamă tînărul. Era tulburat, deşi poate n-ar fi putut să explice nici el pricina acestei tulburări. Acuşi iese robotul cercetaş. Ar fi timpul...

— Nu te pripi, rîse bătrînul. E doar o construcţie veche! Nu ştie să se grăbească. Secolul douăzeci...

Sclipind în razele reflectoarelor, din corpul rachetei se ridică o mică emisferă, care rămase o clipă suspendată în aer şi apoi alunecă pe deasupra apei. Robotul se îndepărta de locul unde stăteau oamenii.

— Ce-i asta? se miră tînărul. De ce nu vine spre noi?

Bătrînul ridică din umeri:

— Înseamnă că a coborît şi pe o altă planetă.

Tînărul nu înţelese. Se uita cînd la bătrîn, cînd la robotul care se îndepărta, semănînd cu o broască ţestoasă.

— Ei şi? întrebă el nerăbdător.

— E infectat cu microorganisme străine, îl lămuri bătrînul.

— Dar racheta are la bord...

— Are, îl întrerupse bătrînul. Însă e o construcţie veche, „stupidă”. Nu te prea poţi bizui pe ea. E nevoie de un control.

Zicînd acestea, rămase tăcut şi îşi ridică gulerul.

— Putem pleca, spuse apoi, fără a-şi lua ochii de la rachetă. Robotul o să vină singur în sala de montaj.

Tînărul se simţea vinovat. Îşi dădea seama că bătrînul putea să se fi supărat din pricina expresiei acesteia de „construcţie stupidă”. El a construit racheta şi pentru dînsul, oricîtă vreme ar fi trecut de-atunci, ea nu era stupidă. Dar egoismul propriu tinereţii nu putea să ia lucrul acesta în serios. În ochii tînărului tot ce era vechi apărea primitiv, neraţional, stupid.

— Robotul ăsta e destul de bun, spuse tînărul, vrînd să-şi dreagă într-un fel greşeala. Foarte inteligent principiul aeroglisorului!

— Aş! i-o tăie bătrînul. Robotul e teribil de învechit.

Bătrînul nu era supărat. Nici nu luase în seamă cuvintele pe care tînărul le rostise cu atîta uşurinţă. Vorbind, se gîndea şi acum la ale sale.

— Am avut multă bătaie de cap cu roboţii, urmă el. Cercetarea unor planete necunoscute implica o seamă de condiţii obligatorii. Primii roboţi se deplasau cu ajutorul şenilelor. De altfel, s-a şi renunţat imediat la ei. Cădeau în crăpăturile solului, se prăvăleau de pe povîrnişurile abrupte... Erau pe-atunci o mulţime de proiecte de tot felul, pînă la cele mai stupide. Un imbecil, de pildă, a construit roboţi păşitori. Da, nu rîde — roboţi păşitori. Un corp de oţel semănînd cu un butoiaş, prevăzut cu trei perechi de picioare metalice, cu articulaţii. Era o mare prostie! Prima locomotiva a avut şi ea picioare, dar de ce să se repete vechile

greşeli după un secol şi jumătate? Am făcut şi eu parte din comisia de experimentare a acestor gîndaci. Se împotmoleau în mlaştini, se încurcau în hăţişurile pădurilor, nu se puteau căţăra pe o stîncă cu pereţii verticali... Apoi am construit roboţii-glisori. Ca acesta de-aici. Cu ajutorul compresoarelor se forma o pernă-suport de aer şi roboţii alunecau cu uşurinţă pe deasupra pămîntului. Asta ni se părea culmea eleganţei în materie de proiectare... Bătrînul rîse încet: După cinci

ani au apărut dispozitivele electrofore şi apoi motoarele gravitaţionale…

Urcară pe scăriţa îngustă de metal în sala de montaj, o clădire scundă, lipită de o ieşitură de stîncă. Sala era pustie. Pe lîngă pereţi stăteau cîteva fotolii (bătrînul observă că erau noi, altele decît cele de pe vremuri). În centrul sălii se înălţa un stand, pe care nu era nimic. Becurile fluorescente răspîndeau o lumină rece. Bătrînul îi arătă tînărului butonul de conectare a instalaţiei de încălzire.

Fără a-şi scoate haina, se trase într-un ungher şi se aşeză. Abia acum tînărul văzu cît de bătrîn era omul acesta. Deodată înţelese, simţi că bătrîneţea aceasta au pricinuit-o nu anii (bătrînul se ţinea bine), ci altceva. Tînărului îi era teamă de cuvintele pompoase, de-aceea nu cuteză să înlocuiască cuvîntul „bătrîneţe” cu un altul — „înţelepciune”.

— Fac o cafea, spuse el.

— Da, te rog, răspunse indiferent bătrînul.

În sală se auzea susurul domol al lămpilor. Bătrînul se gîndea la seara aceea. Atunci pe stand stătea robotul, iar ei, şase oameni, şedeau aici, în jilţuri. Era un vechi obicei să stai puţin jos înainte de despărţire. Cu toate că ei rămîneau şi pleca numai robotul, cei şase oameni au stat o vreme tăcuţi în sala aceasta. Cei care au stat atunci alături de el nu mai sînt. Erau oameni cutezători şi inteligenţi, buni prieteni. Acum numele lor erau purtate de cîteva piscuri de pe Mercur — şase munţi situaţi unul lîngă altul, aşa cum au stat şi ei cîndva alături.

Bătrînul nu se simţea mîhnit. Muzica îi risipise tristeţea. Acum îşi depăna pur şi simplu amintirile, calm, de parcă ar fi

frunzărit o carte despre viaţa altcuiva, o viaţă străină, dar interesantă. Îşi dădea seama că nu se va mai întoarce niciodată aici. Peste cîteva zile urma să plece, la bordul unei noi nave, într-o cursă îndepărtată, spre steaua de unde s-a întors racheta de recunoaştere. Ghicea ce anume a adus racheta. Aceasta putea să nu se mai întoarcă, ci să transmită informaţiile prin radio. Dar bătrînul voise să mai respire o dată aerul tinereţii sale şi

nu-i părea rău că a procedat aşa. În sufletul lui a răsunat toată seara „Simfonia titanilor” şi el ştia că sunetele acestea puternice şi luminoase îl vor însoţi de-acum înainte întotdeauna.

Numai un om foarte puternic poate da ochi cu tinereţea, la o vîrstă foarte înaintată, fără să se înfioreze. Întîlnirile de felul acesta îi distrug pe laşi, dar dau forţă oamenilor curajoşi. Bătrînul era înzestrat cu o minte limpede şi avea o voinţă de neclintit.

Tînărul veni cu cafeaua. Bătrînul îşi scoase haina şi sorbi în tăcere băutura fierbinte, cu miresme sudice. Bîndu-şi cafeaua, se uita gînditor la ceşcuţă: lichidul negru îl făcu să-şi aducă aminte de lac — rampa de lansare a iononavelor. Se întoarse cu gîndul la rachetă, îşi zise că de data aceasta informaţiile obţinute de robot s-ar putea să fie interesante.

— Steaua Van Maanen, bombăni bătrînul. Ei bine, dacă presupunerile mele se adeveresc...

— Aţi spus ceva? se grăbi să întrebe tînărul.

Bătrînul se uită la el. În ochi i se ivi o sclipire şireată:

— Îţi plac surprizele?

— Da! răspunse tînărul, cu o notă de provocare în glas.

„Bravo! îşi zise bătrînul. Bun băiat! Seamănă puţin cu...” Şi bătrînul îşi aduse aminte de unul din prietenii săi de altădată.

— Azi o să avem surprize, spuse.

— Dacă dumneavoastră ştiţi...

— Ştiu, îl întrerupse bătrînul, dar n-aş putea spune ce surprize anume.

Vru să mai spună ceva, dar nu mai apucă: se auzi un duduit şi pe uşa întredeschisă se strecură, întorcîndu-se pe-o parte, emisfera de oţel, robotul. Bătrînul îi întinse tînărului ceşcuţa goală. Duduind de zor, robotul alunecă spre stand şi se lăsă exact în mijlocul lui. Duduitul încetă.

Cei doi oameni se uitau în tăcere la maşina ce coborîse pe o altă planetă. Pe corpul şlefuit al robotului

sclipea stema cu inscripţia „U.R.S.S.”, însoţită de data lansării.

— Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, citi tînărul.

— Da, făcu bătrînul. Pe-atunci încă socialiste. Şase ani mai tîrziu, cuvîntul acesta a fost înlocuit cu un altul — „comuniste”.

— Asta s-a întîmplat cu doisprezece ani înainte de a mă naşte eu, spuse tulburat tînărul.

Zicînd asta, se apropie de carapacea de metal şi atinse cu băgare de seamă proeminenţa stemei. Apoi dădu ocol robotului.

— Ce-i asta? exclamă tînărul. Nu mai înţeleg nimic! Priviţi! Aici e o inscripţie...

Bătrînul se ridică şi aprinse lumina din tavan. Pe coasta netedă a robotului era săpat: „Oameni de pe Pămînt, noi...” Tînărul se uita întrebător cînd la bătrîn, cînd la inscripţie. În cele din urmă nu se mai putu stăpîni.

— Asta au făcut-o acolo, spuse el cu o voce tremurată. Pe planetă erau fiinţe înzestrate cu raţiune...

— Înzestrate cu raţiune? spuse gînditor bătrînul. Nu, nu numai atît. Ele sînt cu mult mai inteligente decît noi. Şi tocmai aici e enigma.

— Ce enigmă? întrebă nehotărît tînărul.

— N-au apucat să termine inscripţia, spuse bătrînul, gîndindu-se la ale sale. Da, iată o adîncitură — începutul cuvîntului următor.

— Dar de ce sînt mai inteligente decît noi? Despre ce enigmă vorbeşti? stărui cu întrebările tînărul.

Îl mira calmul bătrînului şi-l irita încetineala cu care examina robotul. Bătrînul se întoarse la fotoliu.

— Racheta a ajuns la steaua Van Maanen, spuse el încet, de parcă şi-ar fi dat glas gîndurilor. Steaua aceasta, după cum ştim, are o singură planetă. Racheta a devenit pentru o vreme satelitul acestei planete. La început, observaţiile s-au efectuat cu ajutorul aparatelor de bord, apoi o rachetă auxiliară a coborît robotul pe planetă. Potrivit unui program dinainte întocmit, robotul

trebuia să rămînă pe planetă cincizeci de ore. Dacă nu s-ar fi întors după cincizeci de ore, racheta ar fi pornit înapoi spre Pămînt. Pricepi acum? În cincizeci de ore, fiinţele acestea au izbutit să înţeleagă construcţia robotului şi, după aparatajul lui, i-au înţeles şi limba.

— Imposibil! exclamă tînărul.

Bătrînul ridică din umeri:

— Mai uită-te o dată la inscripţie. Vezi că deşi fraza n-a fost terminată, ea a fost totuşi alcătuită din litere săpate cu foarte multă migală. N-au fost uitate nici chiar detaliile cele mai mărunte, în genere inutile. Aceste fiinţe nu ştiau că literele pot fi simplificate. Ele le-au copiat întocmai după aparatul de imprimare grafică al robotului.

— Dar robotul are şi un sistem de imprimare sonoră, spuse tînărul. De ce atunci... Aha, înţeleg! Aşadar o să le auzim vocile?

— Nu. Bătrînul zîmbi. O să auzim vocea robotului. Sistemul de imprimare sonoră nu era destinat pentru imprimarea sunetelor dinafară. El deflecta numai ceea ce înregistra creierul electronic al robotului. Iată de ce vocea trebuie să fie a robotului, dar cuvintele pot fi sugerate de... ele.

— Vorbeaţi de o enigmă.

— Da. Fiinţele acestea sînt mai inteligente decît noi. Au o cultură mai veche. Poate ne-au luat-o înainte cu mii, cu milioane de ani. De ce, atunci, ne-am dus noi la ele şi n-au venit ele la noi? Asta e enigma.

Bătrînul şedea ghemuit în ungherul lui. Tînărul îşi schimba nerăbdător greutatea de pe un picior pe altul. El ar fi vrut să deschidă mai repede robotul, dar bătrînul tăcea cufundat în gîndurile sale şi tînărul nu

cuteza să-l tulbure. Nu-l înţelegea pe bătrîn. De ce era nevoie să cugete atîta, cînd putea să deschidă robotul şi să afle totul? În locul bătrînului, el aşa ar fi făcut. „De ce-o mai fi zăbovind? se întrebă. Dacă va ghici adevărul, asta n-are nici o importanţă, fiindcă şi aşa o să spună robotul totul. Şi dacă greşeşte… o să-i fie ruşine. Nu, eu n-aş mai sta pe gînduri!”

Bătrînul se gîndea. Rezolva problema ca un jucător de şah, cu multe mutări înainte. Din fiecare concluzie pe care o trăgea decurgeau alte şi alte consecinţe, construcţiile logice se complicau. Apoi totul se simplifică brusc. Bătrînul dibui calea cea dreaptă şi gîndurile i se precipitară înainte.

— Au să vină la noi! exclamă, sărind în sus şi împingînd în lături fotoliul. Cred că au şi pornit!

Tînărul se uita buimac la bătrîn. Ştia că paleontologii pot reconstitui după un singur os găsit înfăţişarea unui animal demult dispărut, dar nu şi-ar fi putut închipui că după un singur fapt s-ar putea ajunge cu atîta certitudine la concluzii atît de îndepărtate şi surprinzătoare.

— O lupă! porunci bătrînul, apropiindu-se de robot.

Tînărul zăbovi şi bătrînul repetă nemulţumit:

— Am cerut o lupă! Hai odată!

Găsiră o lupă într-unui din sertarele dulapului din perete. Bătrînul cercetă cu atenţie suprafaţa şlefuită a robotului.

— Perfect lucrat! şopti el pe un ton aprobativ. Metalul nu şi-a pierdut aproape nimic din calităţile sale.

Apoi aruncă lupa în fotoliu şi făcu cîţiva paşi repezi de la un capăt al încăperii la

altul. Mersul bătrînului — uşor, elastic, viguros — stîrni uimirea tînărului.

— Deschide robotul, ordonă bătrînul, întorcîndu-se la fotoliu.

Se juca cu lupa, în vreme ce pe faţa lui se întipărise un zîmbet. Tînărul se moşmondi mult cu capacul robotului. În cele din urmă se auzi un ţăcănit şi capacul se săltă în sus.

— Vezi dacă au fost scoase sigiliile dinăuntru, spuse bătrînul.

— Nu e nici un sigiliu!

— Aha! făcu bătrînul, dînd din cap cu un aer satisfăcut. Va să zică au demontat robotul complet. Mestecă din buze şi urmă: Nu se vede nici o urmă de foc?

— Foc? întrebă mirat tînărul. Fireşte că nu. Dar de ce?!

— Pentru că, spuse bătrînul, silabisind rar, acest robot a fost într-o lume alcătuită din antisubstanţă. Da, da, nu mă întrerupe! Steaua Van Maanen, singura ei planetă şi fiinţele care populează această planetă — toate sînt alcătuite din antisubstanţă. Aceiaşi atomi, aceleaşi molecule, dar în loc de electroni — pozitroni, în loc de protoni, neutroni şi mezoni — antiprotoni, antineutroni şi antimezoni.

— Robotul ar fi făcut explozie dacă ar fi dat de antisubstanţă, obiectă tînărul. Substanţa şi antisubstanţa se anihilează reciproc, transformîndu-se în energie.

Bătrînul rîse.

— Cunoşti bine noţiunile elementare ale fizicii, spuse el ironic, dar ai uitat axiomele filozofiei. Evoluţia nu se opreşte niciodată. Fiinţele care trăiesc pe această planetă au străbătut un drum mai lung decît noi. Ele au învăţat — ce e drept, foarte recent — să prevină exploziile atunci cînd vin în contact corpurile alcătuite din substanţa şi din antisubstanţă.

— Recent? întreba tînărul.

— Da, recent, repetă cu tărie în glas bătrînul. Tocmai de-aceea n-au putut să vină pe Pămînt mai devreme.

Tînărul fu cuprins de un tremur nervos. Se uita plin de emoţie la bătrîn, care i se înfăţişa ca un vizionar.

— Conectează aparatajul de imprimare sonoră, spuse bătrînul.

Tînărul apăsă pe un buton. Numaidecît se auzi un sfîrîit slab. O voce distinctă, dar absolut inexpresivă rosti: „Au fost conectate aparatele. Racheta auxiliară s-a desprins de iononavă şi se îndreaptă spre atmosfera

planetei. La exterior se observă o concentrare ridicată de pozitroni…”

Vocea amuţi. Banda magnetofonului fîşîia abia auzit. Apoi aceeaşi voce lipsită de orice expresie urmă: „Altitudinea faţă de suprafaţa planetei este de şase mii de kilometri. Concentraţia de pozitroni creşte repede. Învelişul robotului se încălzeşte… Altitudinea patru mii de kilometri. Atmosfera planetei e compusă din antisub-

stanţă. Revenirea e imposibila — cîrmele rachetei nu mai funcţionează... Trei mii de kilometri. Metalul din părţile proeminente ale robotului se topeşte. Aparatele funcţionează normal. Peste treizeci de secunde se va produce explozia...”

Cu mîinile înfipte în rezemătoarele fotoliului, bătrînul se aplecă înainte. Tînărul încremeni lîngă robot. Vocea impasibilă a aparatajului cibernetic, care vestea distrugerea inevitabilă a robotului, făcea o impresie lugubră.

„Două mii şapte sute de kilometri, vorbi din nou robotul. Racheta e înconjurată de o perdea magnetică densă. Temperatura nu mai creşte. Coborîrea continuă... O mie cinci sute de kilometri. Tensiunea perdelei magnetice creşte. Temperatura a scăzut pînă la valoarea normală. Aparatele funcţionează bine. E imposibil de filmat şi de fotografiat — în cîmpul magnetic s-au defectat obturatoarele obiectivelor... Cinci sute de kilometri. O forţă... o forţă necunoscută abate racheta spre pol...”

Surveni o pauză lungă. Tînărul se aplecă deasupra robotului. Banda magnetofonului se derula încet. Apoi se auzi un sunet prelung şi înalt, ca o lovitură de gong. Cînd sunetul încetă se făcu din nou auzită vocea robotului. Era aceeaşi voce „de maşină”, fără nici o expresie, care pronunţa exagerat de distinct fiecare sunet. Dar pauzele dintre cuvinte şi fraze deveniseră mai lungi. Frazele înseşi erau acum construite parcă altfel — erau chinuite şi nu întotdeauna corecte. Se simţea în ele ceva străin.

„Oameni de pe planeta Pămînt, vorbi rar vocea metalică. Voi sînteţi tineri şi cutezători. Voi v-aţi trimis automatul

pornind de la premisa că planeta pe care va coborî el va fi în linii generale asemănătoare cu planeta voastră. V-aţi echipat automatul cu un utilaj primitiv şi aţi instalat un sistem inutil de intercepţie prin radio a comenzii. Un astfel de automat poate fi folositor numai în cazul, puţin probabil, cînd planeta explorată e populată cu fiinţe care au acelaşi nivel de dezvoltare ca şi voi. Dar, potrivit principiilor probabilităţii, despre care aveţi şi voi unele noţiuni elementare, jumătate din planetele locuite trebuie să vă fi depăşit în nivelul de dezvoltare. În aceste cazuri automatul se va dovedi a fi prea puţin util, ceea ce s-a şi întîmplat. Dar mai e un lucru de care voi n-aţi ţinut seama. Lumea voastră e alcătuită, în raport cu lumea noastră, din antisubstanţă. Automatul trebuia să se distrugă. Noi însă am învăţat în ultimul timp să conservăm antisubstanţa.

Aici vă vom da lămuririle necesare. Cunoştinţele noastre ne-au permis să stabilim că toate stelele şi sistemele de planete apropiate de noi, printre care şi sistemul vostru, sînt alcătuite, în raport cu noi, din antisubstanţă. Navele noastre cosmice au întreprins încă de demult călătorii prin Univers, dar n-au putut să coboare pe nici o planetă. Cît despre sistemele de planete alcătuite nu din antisubstanţă, în raport cu noi, ele nu pot fi încă atinse de navele de care dispunem.

Planeta noastră a fost deseori supusă acţiunilor distructive ale meteoriţilor compuşi din antisubstanţă. Noi am învăţat să izolăm meteoriţii cu un cîmp magnetic şi să-i coborîm pe planetă. Aşa a fost coborît şi automatul vostru, pe care la început l-am luat drept un meteorit.

Înaltele cunoştiinţe pe care le posedă fiinţele de pe planeta noastră ne-au îngăduit să demontăm automatul şi să înţelegem construcţia lui. A fost o problemă grea, deoarece cunoştinţele noastre sînt mai avansate cu mii de perioade de timp numite ani. Automatul vostru era mult prea simplu pentru ca să-l putem înţelege cu uşurinţă. S-a creat o situaţie pentru care n-am găsit cuvîntul potrivit în vocabularul automatului.”

— Cuvîntul acesta e „umor”, spuse bătrînul. Robotul nu-l cunoaşte.

„Ne-a fost greu, urmă impasibila voce metalică, să demontăm automatul făcut din antisubstanţă şi să-i înţelegem construcţia în aşa măsură, încît să vă comunicăm lucrul acesta. Timpul de care dispuneam era limitat. Aici trebuie spus că noi considerăm nerezonabil sistemul vostru de divizare a timpului. Noi ştim că un an este perioada de revoluţie a planetei Pămînt în jurul

stelei numită Soare. Dar de ce să se împartă perioada de rotaţie a Pămîntului în douăzeci şi patru de părţi, iar fiecare din aceste părţi în şaizeci de diviziuni? E nerezonabil, deoarece în alte cazuri voi folosiţi sistemul zecimal. Ne-am dat însă seama că automatul trebuie să se întoarcă la racheta cosmică cu care a venit aici după cincizeci de unităţi de timp numite ore. Acest răstimp ne-a fost suficient ca să ne facem o imagine clară asupra nivelului de dezvoltare a vieţii de pe planeta Pămînt. Am obţinut informaţii vaste despre cunoştinţele voastre. Am ajuns la convingerea că nivelul vostru de dezvoltare e suficient de ridicat pentru ca să putem trimite la voi nave fără a le expune primejdiei, ceea ce vom şi face cît de curînd. Prevăzute cu un sistem de protecţie magnetică, navele noastre vor sta în siguranţă în antilume. În afară de asta...”

Vocea amuţi. Apoi se auzi din nou. Pauzele dintre cuvinte erau acum mai scurte.

„Oameni de pe planeta Pămînt, peste cîteva şaizecimi de oră automatul trebuie să pornească înapoi. S-au luat măsuri pentru ca el să revină cu bine la navă. Noi...”

Magnetofonul derula banda cu fîşîit. Vocea se frînse.

— Gata, spuse încet bătrînul, lăsîndu-se pe speteaza fotoliului. Poţi să-l deconectezi.

Se făcu linişte. Bătrînul căzu pe gînduri, cu ochii închişi. Tînărul umbla încoace şi încolo, muşcîndu-şi nerăbdător buzele. Era foarte tulburat. Nu avusese încă niciodată prilejul să afle el cel dintîi un lucru atît de nou în ştiinţă. Deşi racheta fusese lansată de alţii, deşi fiinţele acelea străine vorbiseră cu vocea robotului, tînărul era atît de

emoţionat, de parcă el ar fi făcut toate aceste descoperiri. În capul lui se învîrtejeau gînduri peste gînduri: unde să comunice, ce să comunice... Bătrînul însă tăcea şi tînărul se sili să aştepte pînă va vorbi. Simţea o emoţie neobişnuită cînd se afla în faţa lui. Şi dacă bătrînul ar fi început să vorbească acum în limba locuitorilor acelei planete înde-părtate, tînărul nu s-ar fi mirat cîtuşi de puţin.

Bătrînul deschise ochii şi se ridică.

— Mîine dimineaţă trimiţi jos toate aparatele, spuse el cu a voce vibrantă. Toate aparatele robotului şi ale rachetei. Eu am să fac chiar azi o comunicare preli-minară.

— Prin radio? întrebă tînărul.

Bătrînul se uită la el şi clătină din cap:

— Nu. Plec cu ornitopterul.

— În toiul nopţii? Tînărul era uluit. Peste munţi, pe o vreme ca asta? Am să chem un rachetoplan...

— Nu-i nevoie, spuse zîmbind bătrînul. Crede-mă că n-are să se întîmple nimic.

Omul acesta degaja o forţă atît de mare, încît tînărul se linişti numaidecît. Acum ştia — şi o ştia bine — că n-are să se întîmple nimic. Nu putea pune la îndoială cele spuse de bătrîn.

Coborîră pe scăriţa îngustă, care se legăna la fiecare pas, şi ieşiră pe aleea luminată de becuri fluorescente. Bătrînul îşi ridică gulerul hainei, aruncă o privire în jur şi aspiră cu nesaţ aerul rece.

— Dumneata du-te, îi spuse tînărului, întinzîndu-i mîna. Du-te.

Tînărul ar fi vrut să-l conducă, dar nu cuteză să nu-i dea ascultare. De obicei foarte vorbăreţ, în seara aceasta şi-a însuşit,

fără să observe el însuşi, felul de a fi al bătrînului, care obişnuia să vorbească puţin, precis şi bine gîndit.

— Am înţeles! răspunse scurt tînărul.

Bătrînul mergea pe aleea mărginită de tufe joase. Se uita înainte şi zîmbea distrat propriilor sale aduceri aminte. În ochii minţii răsăreau chipurile acelora care au lansat împreună cu el de-aici, acum patruzeci de ani, racheta. În numele acestor oameni a întîmpinat el azi nava reîntoarsă. Acum putea să le spună: „Prieteni, munca noastră n-a fost zadarnică...”

În faţa lacului bătrînul se opri. Vîntul mîna pe întinsul apei valuri întunecate, legănînd iononava, care semăna cu o balenă. Bătrînul îi dădu bineţe, ca unui prieten drag. „Stupidă construcţie... îşi zise el cu duioşie. Ce greu ţi-o fi fost acolo, în Cosmos!...” Apoi ridică mîna, luîndu-şi rămas bun de la rachetă, se întoarse brusc şi porni înspre locul unde stătuse cîndva banca.

„Da, aici a fost, îşi zise. Acum îmi amintesc precis. Iar cuvintele?... Ei da, sigur... N-a răspuns nimic. N-a scos o vorbă, căci altfel aş fi ţinut minte. Şi-a pus mîna pe pieptul meu îşi n-a spus nimic. Cred c-a împiedicat-o muzica. Oare asta să fi fost?...”

Bătrînul rîse.

„Acum am să modific ruta expediţiei, îşi zise. Nu mai are nici un rost să zbor spre steaua Van Maanen. Am să plec într-o cursă scurtă, ca să mă reîntorc pe Pămînt. Trebuie să-i văd... Da, sînt inteligenţi... inteligenţi... Am să mă reîntorc pe Pămînt. Şi am să revin şi aici... Oricine pleacă în Cosmos ia cu el o părticică de Pămînt. Da, fireşte, am să iau de-aici.”

Se lăsă în genunchi, îşi scoase batista şi puse cu grijă în ea cîţiva bulgări de pămînt şi un mănunchi de fire de iarbă, aspre şi galbene. Apoi se ridică şi porni cu paşi repezi, fără a întoarce capul, spre pista de decolare unde stătea ornitopterul lui.

Tînărul vedea totul de la una din ferestrele clădirii centrale a rachetodromului. Stătea în camera cufundată în întuneric, în faţa ferestrei largi, şi se uita în jos. Deodată simţi un nod în gît.

Bătrînul se făcu nevăzut după un cot al aleii. Tînărul îşi lipi fruntea de geam şi privea lacul. De-aici, iononava părea mică de tot. „Ca armurile de pe vremuri, îşi zise. S-au învechit demult, s-au îndoit, au ruginit, dar... le-au purtat nişte titani!” Cuvîntul acesta îl făcu să-şi aducă aminte de simfonia lui Borodin. Puse repede magnetofonul, fără a aprinde lumina, şi se întoarse la geam.

Deasupra rachetodromului, acoperind şuierul trist al vîntului, se revărsau acordurile puternice ale muzicii. În bătaia reflectoarelor sclipiră, parcă săltate de muzică, aripile subţiri ale ornitopterului.

Tînărul rămase cu ochii la cer.

POLIGONUL „RÎUL ÎNSTELAT”

Timp de patru zile, deasupra poligonului „Rîul înstelat” au atîrnat nori cenuşii, zdrenţuiţi. Vîntul mîna pe pistele de beton şuvoaie tulburi de apă. Pe neaşteptate, dinspre Platoul Taberei veni o boare rece, iar la miezul nopţii începu să fulguiască. Zăpada se topea deîndată ce se aşternea pe pămîntul jilav. Fulgii se menţineau numai pe grinzile metalice ale Emiţătorului. Zăpada le acoperise cu o broderie fină şi construcţia înaltă de două sute de metri se profila pe cerul negru ca un desen de proporţii uriaşe.

Omul mergea ocolind maşinal băltoacele. Nu se uita pe unde calcă pentru că în răstimpul celor şaptesprezece ani învăţase drumul acesta pînă în cele mai mici amănunte. L-a străbătut timp de şaptesprezece ani, la aceeaşi oră, pe orice vreme. Demult se dezobişnuise să mai ia în seamă cele din jurul lui. Observa numai lucrurile legate de gîndurile care-l frămîntau: o parte sau alta a Emiţătorului, uneori cîte ceva din complexul de construcţii al Centrului energetic. Dar în noaptea asta simţea vag o schimbare care-l împiedica să gîndească.

Se opri şi se uită atent în jur. Nici nu observă zăpada; era ceva ce nu-l interesa. La Emiţător nu se produsese în răstimpul

ultimei săptămîni nici o schimbare. Geamurile pavilionului principal al Centrului energetic erau, ca de obicei, luminate. Acolo se făcea de gardă zi şi noapte. Colinele care încercuiau din toate părţile poligonul nu se vedeau, din pricina întunericului.

Cîteva minute omul scrută depărtările. Apoi îşi dădu seama de schimbare: dispăruse geana galbenă de lumină de deasupra colinelor, reflexul luminilor din oraşele îndepărtate, reflexul unei vieţi de care el era acum cu totul străin. Nu mai părăsise poligonul de şaptesprezece ani. Nu se gîndea la ceea ce se afla dincolo de coline. Se obişnuise însă cu geana de lumină care se ivea noaptea. Uneori ardea mai cu putere, alteori slăbea, încît abia o mai putea desluşi. Acum nu se vedea de loc.

— Să fie oare din pricina norilor? întrebă omul. Obişnuia să gîndească cu glas tare.

— Da, desigur, îşi răspunse singur. Vizibilitatea e proastă.

Deplasă maneta caloriferului electric şi simţi sub haină un val de aer cald. Uită numaidecît de dispariţia genei de lumină.

De-aici îi venea la îndemînă să privească Emiţătorul. Vîrful uriaşului con, în formă de plasă, se pierdea în nori. Cîteva zeci de reflectoare luminau de jos conul, dînd impresia că el se sprijină pe razele albastre de lumină şi nu pe pilonii metalici, invizibili în întunerc.

— Încă patru ani, rosti încet omul, cu îndoială în glas.

Se uita la uriaşul con al Emiţătorului şi se gîndea că acum şaptesprezece ani aici nu era nimic. Cu şaptesprezece ani în urmă Emiţătorul exista numai în închipuirea lui,

exact aşa cum îl vedea el acum. Ba nu, nu aşa. Mult mai rău.

Rîse cu un rîs răguşit.

Da, pe vremea aceea toţi — inclusiv el — socoteau că va fi nevoie de aproximativ şaizeci de ani pentru a se acumula energia necesară experienţei. Dar au trecut şaptesprezece ani şi iată că totul e aproape gata. Centrul energetic al poligonului experimental a căpătat în acest răstimp mult mai multă energie decît ar fi fost de aşteptat. S-au putut face şi unele modificări în construcţia Emiţătorului. An de an şi-a perfecţionat el Emiţătorul, dăruindu-i totul. Şaptesprezece ani a muncit aşa cum nimeni altul n-ar fi putut să muncească. Cîte optsprezece ore pe zi. Fără sărbători şi fără odihnă.

Ştia că e socotit un mare savant. Credea şi el în marea forţă a minţii sale. Îşi asemuia talentul cu o maşină perfectă. Iar atunci cînd maşina aceasta dădea rezultate bune (ceea ce se întîmpla foarte des), asta-i făcea plăcere.

Fulgii de zăpadă tremurau în razele reflectoarelor. Omul urmărea maşinal zborul fulgilor şi nu vedea nimic altceva. Deodată îşi aduse aminte de furtuna pe care a stîrnit-o descoperirea lui cu două decenii în urmă. El a fost primul care a spus: „Viteza luminii nu e o limită”. La început n-a ridicat nimeni nici o obiecţie — pentru că descoperirea lui n-a fost luată în serios. Atunci şi-a publicat calculele şi furtuna s-a dezlănţuit. Adversarii lui se refereau la experienţele lui Michelsohn, la zeci şi sute de experienţe asemănătoare, care au confirmat valoarea absolută a vitezei de propagare a luminii. La asta el a răspuns cu

noi calcule. În dosul rîndurilor de formule stătea o idee simplă în esenţă. Viteza de propagare a sunetului în aer nu e mare — 331 de metri pe secunda. Dar atunci cînd se produc explozii şi cînd ia naştere o presiune colosală, unda sonoră se propagă la început cu o viteză de douăzeci şi de treizeci de ori mai mare. Ceva asemănător se petrece şi cu lumina. Lucru firesc în felul său, căci orice lege fizică e justă numai în anumite limite. Chiar şi legea gravitaţiei, denumită odinioară „universală”, s-a dovedit a fi inexactă la proporţiile macrocosmosului. Michelsohn, Miller, Piccard, Illingworth, Tomasek — toţi aceştia au făcut experienţe cu surse de lumină de o forţă relativ redusă. În aceste condiţii viteza luminii nu trecea, într-adevăr, de trei sute de mii de kilometri pe secundă. Dar în timpul catastrofelor astrale — cînd se aprindeau pe neaşteptate stele nove şi supranove — lumina se propaga un timp cu o viteză „de explozie”. Aşa reieşea, în orice caz, din calcule. Emiţătorul ce se înălţa în mijlocul poligonului trebuia să dovedească pe cale experimentală că impulsurile explozive de o energie foarte mare pot depăşi viteza luminii.

...Ocolind maşinal băltoacele, omul păşea pe pista de beton, mărginită de tufe joase, veşnic verzi. Se uita la pavilionul principal al Centrului energetic şi se gîndea că acolo, pe tablourile aparatelor de control, indicatoarele se apropie de linia care marchează sfîrşitul unei aşteptări îndelungate. În spatele Centrului energetic erau păstrate, în subsoluri adînci, cufundate în heliu lichid, bateriile de descărcare. Erau încărcate aproape pînă la limită cu energie.

Nicicînd încă nu s-a concentrat atît de multă energie. Vreme de şaptesprezece ani, zi şi noapte, s-a scurs aici pe cablurile subterane energia acumulată pe toate continentele Pămîntului.

— Patru ani, spuse omul, oprindu-se în dreptul unei bănci.

Vîntul legăna alene felinarul agăţat între doi stîlpi. Umbra dănţuia pe şipcile băncii. Omului i se păru că umbra stă pe loc, în vreme ce banca, aidoma unei fiinţe vii, aci se afundă în beznă, aci se trage îndărăt la lumină. Omul o dojeni, ameninţînd-o cu degetul:

— Nu-u! Douăzeci de luni...

Nu observă că radiofonul portativ emitea de mult semnale. Semnalele acestea, care semănau cu ţipătul unei păsări speriate, păreau că vin de undeva de departe şi că nu-l privesc cîtuşi de puţin. Pasărea începu să ţipe tot mai tare şi mai stăruitor, împiedicîndu-l să se concentreze. În cele din urmă o auzi. Scoase din buzunar radiofonul şi răsuci butonul de acord. Pe micul ecran, de dimensiunile unei cutii de chibrituri, apăru faţa tulburată a inginerului de serviciu.

— Ei, întrebă omul. Nu putea suferi să fie întrerupt din gîndurile sale.

— Iertaţi-mă că vă deranjez...

— Ei, repetă nerăbdător omul. Cuvintele de prisos îl iritau.

Inginerul îşi scoase cu o mişcare bruscă ochelarii de pe nas, dar se stăpîni şi spuse aproape calm:

— Vă caută secretarul consiliului ştiinţific al Academiei.

— Bine. Spune-i... te rog să-i spui că mă aflu pe Aleea sudică.

Omul puse la loc radiofonul, se aşeză pe marginea băncii şi se frecă obosit la ochi. Deîndată ce înceta să se mai gîndească, se simţea obosit. Se uită la Emiţător (de-aici se vedea numai conul) şi rîse înfundat. În noaptea asta rezolvase o problemă care l-a frămîntat vreme de cîteva luni. Da, va fi nevoie să se aducă unele modificări sistemului de protecţie magnetică. În schimb, cei patru ani se vor reduce la douăzeci de luni. Ceea ce e puţin de tot — de zece ori mai puţin decît a trecut pînă acum.

— Douăzeci de luni, spuse el, încercînd să desluşească vîrful conului. Las' că mai găsesc eu ceva. Şi-apoi o să se furnizeze şi mai multă energie. Asta înseamnă nu douăzeci de luni, ci numai nouă... sau şapte...

Deodată simţi bătăile puternice ale inimii. Se emoţiona întotdeauna cînd se gîndea la clipa în care totul va fi gata. Azi însă inima îi bătea mult prea tare. Atît de tare, încît tresări auzindu-i aievea bătăile.

Era zgomotul unor paşi pe alee. Se întoarse, văzu silueta unei femei şi se ridică.

Femeia era foarte tînără, mult mai tînără decît omul care o aştepta pe bancă. Era îmbrăcată în nişte haine care semănau cu un costum de schi. Fulgii de zăpadă cădeau pe părul ei negru, strîns într-o coafură înaltă. Faţa femeii avea o expresie blîndă şi de aceea cutele adînci de la colţurile ochilor păreau că nu-i aparţin.

Se întîlniră la mijlocul aleii, sub felinar. Stăteau la trei paşi unul de altul. Pe pămînt, umbrele lor se agitau.

Femeia spuse încet:

— Bună seara.

Omul se trase brusc îndărăt, ascunzându-se în întuneric. Apoi întrebă:

— Aşadar tu eşti... secretarul consiliului?

— De trei luni, răspunse femeia. Nu ştiai?

Omul rămase tăcut.

— Nu ne-am văzut de mult, reluă ea vorba, după o clipă de şovăială.

— De nouăsprezece ani, preciză el. Da, aproape nouăsprezece ani. Ultima oară ne-am văzut aici. Ţi-aduci aminte?

Femeia dădu din cap:

— Da. Pe vremea aceea era un maidan. Căutam un nume... pentru poligon.

Femeia zîmbi, îşi duse distrată un deget la bărbie şi omul tresări, recunoscînd zîmbetul şi gestul.

— Undeva pe-aici era un rîu, urmă ea. Nu, nu era un rîu, un pîrîiaş. Dar în el se oglindeau stelele. Foarte multe stele.

— Da, multe, încuviinţă omul. Mai tîrziu nu putea nimeni să înţeleagă de unde s-a luat numele acesta... Rîul nu mai e. De mult.

Se aşezară pe banca udă din pricina zăpezii care se topise şi rămaseră multă vreme tăcuţi. Femeia se uita cu coada ochiului la el, dar omul stătea la marginea băncii, în întuneric, şi nu i se vedea faţa.

— Am venit cu o treabă, spuse ea, nemaiputînd răbda tăcerea.

— Da, rosti el indiferent.

— S-a produs o catastrofă cu maşina din subterană. Cred că ştii, nu?

— Nu.

— Nu ştii?!

Omul ridică înciudat din umeri:

— Nu.

— Bine, urmă ea, după o pauză. Am să-ţi explic. E o maşină subterană experimentală de o construcţie cu totul nouă. Vechile

maşini coborau pînă la o adîncime de trei-patru kilometri. Aceasta a pătruns pînă la treizeci şi şase de kilometri. Era de presupus că va ajunge la patruzeci. Dar s-a produs un accident. În maşină sînt trei oameni... Mă auzi?

Femeia scrută întunericul, dar nu putu desluşi faţa omului.

— Da, răspunse el, te aud.

— Au oxigen puţin, urmă ea. O parte din baloane s-au distrus cînd s-a produs accidentul. Oamenii vor putea însă să reziste un timp. Legătura e defectuoasă. E greu de spus cît vor putea rezista. E preţioasă fiecare oră... Nu mai e timp să se facă un foraj. Dacă forăm, nu mai apucăm să ajungem la timp... Mai rămîne o singură modalitate — electroforajul.

— A, ştiu! Omul se învioră: Ştiu: o descărcare dirijată. Se formează o sondă cu pereţii fuzionaţi. Cîte zile se menţine o astfel de sondă?

— Depinde, răspunse femeia. Nouă ne sînt suficiente cîteva ore.

Omul izbucni în rîs:

— N-o să puteţi face nimic! Pentru asta e nevoie de o cantitate colosală de energie. Să străbaţi scoarţa Pămîntului... Acum îmi aduc aminte. S-au făcut experienţe pînă la adîncimi de douăzeci de kilometri. Da, da... Experienţele acestea au consumat o groază de energie. Am protestat atunci şi experienţele au fost sistate. Energia i s-a dat lui, urmă omul, arătînd cu mîna în direcţia Emiţătorului. Dar cînd a fost asta?... Acum opt ani. Da, acum opt ani.

— Energie există, spuse femeia. Există în bateriile poligonului tău. Oare tu...

Tăcu, căci îi venea greu să vorbească.

Omul se ridică şi făcu cîţiva paşi. Apoi întrebă, fără a întoarce capul:

— Aşa a ordonat consiliul ştiinţific?

Vocea lui trăda indiferenţă. Femeia se aşteptase la orice, numai la asta nu.

— Nu, răspunse ea. Nu e un ordin. Mai bine zis nu e chiar un ordin. La şedinţa consiliului toţi s-au pronunţat pentru folosirea energiei din bateriile tale, dar cu rezerva unanim acceptată ca ea să fie folosită numai dacă eşti de acord şi tu.

— Aşadar hotărîrea depinde de mine?

— Da.

— Şi n-o să protesteze nimeni dacă...

— Nu.

Omul se întoarse la bancă şi se aşeză.

— Spune-le că nu sînt de acord.

Femeia tresări şi se uită la el:

— Tu...

— Am zis — nu. Te rog să taci. Am să-ţi explic totul.

Femeia încerca zadarnic să-i vadă faţa. Vocea lui (aşa i se părea ei) venea de undeva de departe.

— Să zicem că dau energia acumulată aici în răstimp de şaptesprezece ani. Aveţi nevoie de toată energia, nu?

— Da, de toată, întări femeia. Bateriile tale conţin aproximativ nouăzeci la sută din energia de care avem nevoie. Sonda trebuie să aibă un diametru mare şi...

— Bine, o întrerupse el. Bine. O să luaţi energia şi cei trei oameni vor fi salvaţi. Aşadar, vom pierde o energie acumulată în şaptesprezece ani, în schimb vom salva trei oameni... Te-am rugat să nu mă întrerupi! Ascultă-mă pînă la capăt. Tu ştii că energia acumulată aici este necesară pentru o experienţă hotărîtoare. Dacă ajungem să

realizăm viteze mai mari decît viteza luminii, vom deschide omenirii drum spre cele mai îndepărtate galaxii. Dar nu e vorba numai de asta. Navele cosmice se distrug adesea din cauză că motoarele lor nu sînt suficient de puternice. Cunoşti statistica, sper. Dacă vom echipa navele cu noi motoare — şi acesta este ţelul final al muncii mele — vom salva vieţile multor astronauţi. După cum vezi, e un calcul rigid. Eu nu mă călăuzesc după considerente de ordin personal. Mă gîndesc la oameni. Într-un caz vor muri trei oameni, dar ştiinţa va face un salt înainte, va da tehnicii mijloace care vor preveni în viitor moartea a sute şi poate a mii de oameni. În celălalt caz vom izbuti să salvăm trei oameni, dar vom pierde şaptesprezece ani şi aceasta va duce inevitabil — direct sau indirect — la alte victime omeneşti. Ai înţeles tot?

— Da, răspunse încet femeia. Mă îngrozesc la gîndul că eşti aşa.

Omul zîmbi ironic şi-i aruncă o privire scurtă.

— Ai ceva de obiectat? Argumente rezonabile? Sînt gata să te ascult.

Femeii îi era frig. Uitase de caloriferul electric din costum. Zăpada cădea pe umerii ei şi nu se topea.

— Da, spuse ea după o tăcere îndelungată. Am argumente. Tu ai dreptate. Navele cosmice au nevoie de motoare puternice. Aceasta va deschide drumul spre galaxii şi va împuţina catastrofele. Dar toate acestea sînt o chestiune de viitor. Deci e timp destul pentru ele. Tu nu eşti singurul care te gîndeşti la motoarele de acest fel. Da, îmi dau bine seama că descoperirea ta e ceva cu totul excepţional. Dar şi alte tipuri de

motoare ne vor ajuta, în anii apropiaţi, să evităm catastrofele datorate forţei insuficiente a motoarelor. Nu, nu, nu se poate să-ţi argumentezi în felul acesta refuzul.

Omul zîmbi cu indulgenţă.

— Zîmbeşti, spuse femeia cu mîhnire în glas. Nu văd, dar ştiu că zîmbeşti... Te-am văzut de-atîtea ori aşa! Simt că nu ai dreptate şi nu pot s-o dovedesc... E greu de discutat cu tine. Dar e oare drept ca din această cauză cei trei...

— Nu e drept, răspunse el sec. Bine, să zicem că acum e mai important să salvăm trei oameni decît să mizăm pe rezultatele îndepărtate ale experienţei mele. Dar ce poate să contrabalanseze importanţa ei ştiinţifică? Nimic!

— Nimic, repetă femeia. Şi totuşi viaţa unui om preţuieşte mai mult. Ştiinţa e făcută pentru oameni.

— Acesta-i adevărul adevărat! Eu îmi fac experienţa nu ca să mă amuz. Pentru oameni o fac. Asta îi va face mai puternici, mai fericiţi...

— Nu, nu! Mi-e greu să discut cu tine. Dar eu... eu încep să cred că acum experienţa ta nu va face decît să frîneze dezvoltarea ştiinţei.

Omul se uită la ea. Avea impresia că discuţia era încheiată. Acum îl interesa doar logica raţionamentelor ei. O întrebă curios:

— De ce?

Femeia nu-i răspunse imediat. Şedea nemişcată şi fulgii de zăpadă i se aninau de gene. „Are ochii negri, negri de tot, îşi zise omul. Negri şi nu albaştri deschişi...” Se sili să-şi întoarcă privirea spre Emiţător. Mult mai greu îi era însă să-şi schimbe firul

gîndurilor. Era pentru întîia oară după un lung răstimp cînd gîndurile nu mai voiau să i se supună. „Ciudat, îşi zise, vor trece patruzeci sau cincizeci de ani şi acest puternic Emiţător li se va părea oamenilor greoi şi caraghios, pe cîtă vreme frumosul, frumosul pe care-l întruchipează ea, va stîrni admiraţia şi după mii de ani... Şi dacă ar fi ea acolo, sub pămînt?...” Pentru o clipă avu impresia că la capătul luminat al băncii nu se află nimeni.

— Am să-ţi explic, spuse femeia. îşi dădea silinţa să vorbească liniştită, cîntărind fiecare cuvînt. Am să-ţi explic în limbajul argumentelor logice, pe înţelesul tău. Cei care dezvoltă ştiinţa sînt oamenii. Acum ei înfruntă riscurile şi săvîrşesc fapte de eroism, ştiind că la nevoie se va face totul pentru a li se da o mînă de ajutor. Vorbesc nu numai despre cei care se află acum acolo, în cabina maşinii subterane. Vorbesc despre echipajele navelor cosmice, despre expediţiile pe alte planete, despre constructorii oraşelor submarine... Ei ştiu bine că, în caz de nevoie, îi vor sprijini toţi. Asta le sporeşte puterile, asta... Iartă-mă, m-am abătut de la limbajul logic. Logică şi numai logică! Dezvoltarea tehnicii depinde într-o anumită măsură de faptul că oamenii cred în sprijinul întregii omeniri. Dacă credinţa aceasta va fi o dată înşelată... înţelegi? Azi nu dăm energia bateriilor tale, mîine cineva va sta la îndoială dacă să înfrunte sau nu riscul, altcineva se va arăta mai puţin cutezător... Şi aşa în toate domeniile ştiinţei, oriunde omul se încleştează în luptă cu natura. În ansamblu aceasta va avea un efect atît de negativ,

încît experienţa ta şi alte zeci de experienţe de felul acesta...

Femeia continua să vorbească, dar el nu mai auzea nimic. Înţelesese dintr-un cuvînt ideea ei şi acum vedea mult mai departe decît vedea ea însăşi.

— Destul! spuse el cu un glas înfundat. Se poate să ai dreptate. Logica pare să nu fie de partea mea.

Femeia scruta întunericul. Lumina felinarului o izbea în ochi. Abia desluşea silueta pudrată cu zăpadă a omului.

— Eşti... de acord?

— Ascultă, întrebă el, uitîndu-se la conul Emiţătorului, să zicem că dau energia. Să zicem. Dar nu există certitudinea că acest... electroforaj va reuşi. N-a fost încercat încă niciodată la o asemenea adîncime. În cazul acesta energia se va irosi în zadar.

— Da, răspunse ea, nu există o certitudine absolută. Însă toate calculele... Un eşec este aproape de neconceput. Dar şi experienţa ta...

— Aş! o întrerupse el înciudat. Experienţa mea va fi încununată de succes. Afară de asta, chiar şi un rezultat negativ ar prezenta importanţă pentru ştiinţă.

— Bine, nu zic ba. Dar... cum ai hotărît totuşi?

— Cum am hotărît? întrebă el, la rîndul său. Va să zică hotărîrea depinde de mine...

Femeia îi răspunse încet de tot:

— Aşa a decis consiliul.

— În cazul acesta eu sînt împotrivă. Nu dau bateriile.

— De ce? întreba ea liniştită şi omul simţi cît de greu îi venea ei să-şi păstreze calmul.

— Linişteşte-te, spuse el, cu o surprinzătoare duioşie în glas. Am să încerc

să-ţi explic. Ţi-aduci aminte cum eram eu acum douăzeci de ani? Acum însă... În definitiv, tu eşti mai tînără decît mine numai cu doi ani. Eu însă sînt aproape un bătrîn. E bine că nu mă contrazici. Tu ai fost întotdeauna cinstită. Ei bine, acum eu sînt aproape un bătrîn, pe cînd tu tot tînără ai rămas. Ca atunci. Emiţătorul acesta mi-a luat totul. Şi pe tine mi te-a luat, şi toată viaţa mea.

— Nu, protestă femeia. Eu singură...

— Fie şi aşa, se învoi omul. Fie şi aşa. Nu e de vină Emiţătorul că te-am pierdut. Dar de şapte-sprezece ani eu stau aici, la poligon. De şaptesprezece ani. Taci? Ei bine. Eşti tot atît de inteligentă cum te ştiu. Îţi dai seama că dacă aş fi muncit numai cît doi sau cît trei, Emiţătorul ar fi fost gata peste şaizeci de ani. Desigur, am fost ajutat. Mi s-a dat mult mai mult ajutor decît am cerut. Dar nici o mie de muzicanţi dintre cei mai buni nu pot să cînte ca un singur muzicant de geniu. Ştii că nu mă supraestimez.

— Ştiu, spuse ea cu o sforţare.

— În primii ani, urmă omul, mi-a fost greu aici. Dar îmi dădeam seama că sînt răspunzător faţă de oameni pentru creierul meu. Trebuia să-l folosesc cu un randament maxim. Am lucrat cîte optsprezece ore pe zi. Şi în fiecare secundă din aceste optsprezece ore îmi sileam creierul să lucreze cu maximum de intensitate. Am făcut în aşa fel, încît medicii să nu se poată atinge de mine. Lucram la uzură...

Omul tăcu, apoi deodată izbucni în rîs:

— Îmi venea să trec munţii şi să mă duc la oameni... Mă trăgea într-acolo. Îmi aduceam aminte de locul nostru de pe malul înalt al

Volgăi... Dar nu-i vorba de asta. Nu puteam să plec. Ştiam că nu am dreptul să condamn maşina asta la inactivitate. Aici se lovi cu degetul peste frunte. Uneori îmi zic că am avut pur şi simplu ghinion. În medicină, în biologie, în chimie, în oricare alt domeniu al tehnicii aş fi lucrat laolaltă cu oamenii. N-aş fi fost atît de singur. Munca mea însă mă ţintuia la masa de scris şi cerea singurătate. Ceea ce făceam eu se afla undeva la hotarul dintre fizica teoretică şi filozofie. Căutam să pătrund ideile generale, să caut principiile comune... Aşa sau aproape aşa a lu-crat cîndva Einstein. N-aveam nevoie de laboratoare, nu trebuia să plec în expediţii. Mi se puneau la dispoziţie informaţii selecţionate. Undeva se făceau calculele de care aveam nevoie... La început am avut prieteni, colaboratori. Dar cu fiecare an sarcina mea se îngusta tot mai mult. Energie, energie, energie! În lupta pe care o duceam pentru energie nu-mi puteam îngădui zece minute pentru o convorbire intimă. Aşa se face că am rămas fără prieteni. Cît despre colaboratori... Nu-i văd aproape de loc. Vorbim de la distanţă. Cineva construieşte piesele Emiţătorului; dar am eu oare posibilitatea să fac o vizită la uzină? Cineva lucrează la maşinile de calcul; am eu oare timp să stau de vorbă cu oamenii aceştia?... Şaptesprezece ani! Cred că drumul acesta s-ar fi putut străbate fără atîta încordare în vreo treizeci de ani. Eu l-am străbătut în şaptesprezece şi am plătit scump pentru asta.

— Dacă ai fi lucrat împreună cu oamenii, replică femeia, l-ai fi putut străbate în doisprezece ani. Sau în zece. Te-ai gîndit la asta?

— Nu, răspunse omul. Nici acum nu mă gîndesc. Crede-mă: nu mă plîng şi nu regret nimic. E o mare fericire să trăieşti mereu în vîrtejul ideilor, să răzbaţi cu puterea minţii pe un tărîm necunoscut încă omului. Nu regret nimic. Asta e viaţa mea. Da. Dar uite că vii tu şi-mi ceri să şterg eu însumi cu buretele toate astea, îmi spui că sînt pe moarte trei oameni care şi-au închinat viaţa rezolvării unei probleme ştiinţifice. Dar şi eu mi-am consacrat viaţa rezolvării unei probleme ştiinţifice. Tu vrei să-i salvezi. E nobil din partea ta. Foarte nobil. Dar îţi dai tu oare seama că atunci am să mor eu? Eu nu pot să mai aştept şaptesprezece ani, iar fără asta viaţa mea... Ei bine, spune-mi: e drept oare ca oamenii aceştia să fie salvaţi cu preţul vieţii mele? Îmi închipui că munca mea prezintă şi ea importanţă. Cred că cei şaptesprezece ani ai mei valorează tot atît cît coborîrea lor la o adîncime de treizeci şi şase de kilometri. Atunci de ce ei da şi eu nu? De ce? Logica e totuşi de partea mea. Logica şi echitatea.

Femeia nu-i răspunse. Privea zăpada şi se gîndea că acolo, sub pămînt, trei oameni se sufocă de dogoare. Instalaţia refrigerentă probabil nu funcţionează şi şuvoaiele invizibile de căldură răzbat prin învelişul izolator în interiorul maşinii...

Pămîntul începu să se lumineze încetul cu încetul. Mai întîi se iviră nişte fîşii albe pe marginile aleii, apoi un păienjeniş alb se întinse peste dalele de beton ale aleii, cuprinzînd şi partea neocupată a băncii. Frunzele late ale arbuştilor se plecau sub povara zăpezii. Conul Emiţătorului se făcuse cu desăvîrşire alb. Zăpada se strîngea în

cutele hainei bărbatului şi acoperise cu un strat uniform puloverul femeii.

— Bine, spuse femeia, scuturîndu-şi zăpada de pe genunchi, am să transmit consiliului hotărîrea ta. Plec. N-o să-ţi ia nimeni bateriile. Dar trebuie să-ţi spun ce cred eu despre toate astea. De altfel e părerea mea personală, aşa că tu...

Omul făcu un gest brusc cu mîna:

— Vorbeşte!

Femeia rămase multă vreme tăcută. Omul se uita la ea. „Oare o mai iubesc şi acum?” îşi zise. De mulţi ani nu-şi mai adusese aminte de ea. Dar iată că acum, cînd a venit, inima lui se strîngea din nou de durere şi sentimentul pierderii suferite îl apăsa din nou.

— Mi-e greu să-ţi spun totul, începu femeia, dar am să-ţi spun.

— Spune, şopti bărbatul.

Voia să-i audă vocea. Numai vocea!

— Ei, bine, ascultă. Vorbea cu privirea aţintită înainte, în pîcla albicioasă. Te-ai schimbat foarte mult. Ai încetat de a mai fi om şi comunist. Mă tem că în curînd n-ai să mai fii nici savant. Nu, acum ascultă-mă! Tu însuţi ai vrut-o. Atunci ascultă... Mai înainte trăiai pentru oameni. Semănai cu aceia care pe vremuri acopereau cu corpul lor ambrazurile cazematelor. Azi n-ai mai face asta.

— Te înşeli! spuse el rece.

— Nu, nu mă înşel. Ai socoti că este important să-ţi conservi creierul pentru binele oamenilor. Pentru binele oamenilor n-ai fi dispus să-ţi salvezi tovarăşii! Tu cunoşti bine aritmetica calculelor logice şi ai uitat cu desăvîrşire matematica superioară a relaţiilor dintre oameni. Acolo, în afara

poligonului, toţi socot că viaţa ta e o pildă de eroism. Numai de-aceea te-a lăsat consiliul ştiinţific să spui tu ultimul cuvînt. Noi nu ştiam însă că viaţa ta a încetat de mult de a mai fi o pildă de eroism. E şi vina noastră. Da, munca ta cere singurătate. Dar nu o singurătate ca aceea pe care ţi-ai creat-o tu! Încetul cu încetul ai început să nu mai observi nimic în jurul tău. Socoţi un merit că ai trăit şi ai muncit în singurătate. Îţi închipui că ţi-ai dăruit creierul oamenilor şi aceasta justifică totul. Greşeală! De la un anumit moment tu ai încetat să mai lucrezi pentru oameni. Ai încetat să te mai gîndeşti la oameni. Munca a devenit pentru tine un scop în sine. Ceea ce e de neiertat, chiar dacă ai fi de trei ori genial. Tu ai făcut în şaptesprezece ani un lucru care altora le-ar fi solicitat mult mai mult timp. Dar oare ai lucrat singur?! Tu n-ai găsit timp să te interesezi de ceilalţi, de cei care au acumulat această energie... Vorbesc de toţi oamenii de pe Pămînt. Vreme de şaptesprezece ani ei au păstrat cu grijă fiecare particulă de energie pentru bateriile tale! Au renunţat la multe proiecte ispititoare şi asta tot pentru bateriile tale! Ei au căutat, s-au gîndit, au construit... Toţi laolaltă, ei au dat incomensurabil mai mult decît ai dat tu. Şi ar fi vrut să dea şi mai mult. Dacă nu survenea catastrofa asta, peste o săptămînă ai fi început să primeşti de trei ori mai multă energie. Aşa au hotărît oamenii, cu toate că tu nu ţi-ai găsit timp să stai de vorbă cu ei.

— Aşa... s-a hotărît?

— Da. Proiectul a fost aprobat. Dar mai are asta vreo importanţă acum? Tu spui că Emiţătorul a devenit ţelul vieţii tale.

Oamenii ştiu asta. Dar tu ştii oare cîţi oameni şi-au dat viaţa pentru Emiţător? Şi-au dat-o în înţelesul cel mai adevărat al acestui cuvînt. Statistica, aşa cum spui tu...

— Nu exagera, răspunse el calm. La poligon nu s-a produs nici un accident. Nu te grăbi, gîndeşte-te la ceea ce spui.

— M-am gîndit. M-am gîndit mult, spuse încet femeia. La poligon n-a fost nici un accident. Iar în afara poligonului pentru tine nu mai există nimic. Mai bine zis există o omenire abstractă.

— Eşti nedreaptă.

Femeia schiţă un zîmbet amar.

— Nedreaptă? Acum un an mi-a murit fiul. Un accident pe şantierul unei centrale termonucleare. Erau grăbiţi... El şi colegii lui... Taci! Taci şi ascultă! Aşa s-a întîmplat nu o dată în tot acest răstimp. Da, energia strînsă în bateriile tale a costat scump, foarte scump. Ţie nu ţi s-a spus nimic. Nu ţi-aş fi spus-o nici eu, dar ai amintit aici de echitate.

— Iartă-mă...

— Să te iert? N-ai înţeles nimic. Nimic! Oare oamenii au făcut asta de dragul tău? Oare experienţa ţi-e necesară numai ţie? Ah, ce greu e de vorbit cu tine!...

— Iartă-mă, repetă omul. Mi-aduc aminte că atunci şi-au găsit moartea patru oameni. Dar nu mi-aş fi închipuit că unul din ei...

— Nici acum nu te gîndeşti la alţii. Ai obţinut anularea experienţelor cu electroforajul şi ai luat energia în bateriile tale. Exploratorii subterani n-au ridicat obiecţii. Dar şi ei îşi iubeau meseria şi au continuat să-şi experimenteze maşinile. Unii înfruntau riscul ştiind că nu s-ar fi expus la nici o primejdie dacă s-ar fi continuat expe-

rienţele cu electroforajul. De fapt, cei trei stau acum blocaţi în maşina lor pentru că acum opt ani tu le-ai luat energia care le era destinată. Femeia se ridică. Dacă ar fi să hotărască echipajul maşinii subterane, bateriile ar rămîne la tine. Pînă şi consiliul ţi-a lăsat ţie ultimul cuvînt. Şi rău a făcut! Dar fie! O să facem noi ceva şi fără bateriile tale. Nici nu poţi să-ţi închipui cît de mizere sînt rezervele Centrului tău energetic în comparaţie cu ceea ce avem noi.

— Toate rezervele au fost trimise aici. Voi n-aveţi aproape nimic.

— Avem! Acum şase ore, pe întreg cuprinsul globului pămîntesc s-a oprit furnizarea energiei.

Omul o privi ţintă şi clătină din cap.

— O să fie prea tîrziu.

— Nu. Am oprit toate uzinele. Am sistat aproape toate lucrările. Am anulat zborurile tuturor rachetelor cosmice. Am stins lumina în toate oraşele. Nimeni — mă auzi? — nimeni n-a protestat, nimeni nu s-a plîns... S-a oprit totul! Oamenii dau din proprie iniţiativă şi energia din bateriile de uz personal. Totul — de la giganticele centrale termonucleare pînă la generatoarele portative pentru turişti — lucrează numai pentru salvarea celor trei oameni.

— O să fie prea tîrziu, repetă el cu încăpăţînare.

— Nu. Îi vom salva. Fără bateriile tale. După cum vezi, n-am oprit furnizarea curentului aici, la Centrul tău energetic. Geamurile pavilioanelor tale sînt luminate. Aleea asta e luminată şi ea. Acolo însă s-au stins luminile de pe străzi, s-au închis teatrele, muzeele, laboratoarele. Pînă şi

copiii se gîndesc la ora asta numai la energie.

— Prostii! replică el pe un ton violent. Teatre, copii... Prostii! Pentru teatrele şi muzeele astea, pentru iluminatul străzilor revine o parte cu totul neînsemnată din consumul total de energie. O zecime de procent. Cu asta sau fără asta trebuie să acumulaţi energie cel puţin timp de două zile. O să întîrziaţi. Treizeci şi şase de kilometri...

— Da, treizeci şi şase! Dacă va fi nevoie, vom răzbi pînă-n centrul Pămîntului. Sîntem mulţi. Un singur fulg de zăpadă e o nimica toată, chiar dacă e mare. Dar cînd sînt mulţi şi vin grămadă... Tot aşa şi oamenii. Pe Pămînt sînt opt miliarde de oameni. Nu, am greşit. Opt miliarde minus un om. Pe tine nu te putem pune la socoteală. Tu ţi-ai pierdut acest drept.

Bărbatul ridică din umeri:

— Depinde. Rămîne de văzut. Uneori omul de ştiinţă trebuie să meargă...

— Nu! îl întrerupse femeia. Nu trebuie! înainte vreme era încă posibil ca omul să vadă mai departe decît omenirea. Acum — nu. Azi omenirea vede mai departe decît omul. Ai să înţelegi şi tu asta... mai tîrziu.

Zicînd acestea, femeia îi întoarse spatele şi se îndepărtă. Bărbatul rămase pe bancă. Fulgii de zăpadă acopereau cu grijă urmele lăsate de picioarele ei.

— Zăpadă! spuse mirat omul, uitîndu-se la urmele acestea.

Abia acum observase că ninge.

Încercă să-şi imagineze străzile cufundate în întuneric ale oraşelor, secţiile uzinelor automate cu maşinile oprite, siluetele negre ale navelor cosmice pe rampele de lansare

pustii... Apoi încercă să-şi închipuie cabina maşinii subterane şi nu putu. Încetase de mult să se intereseze de tot ceea ce nu avea vreo legătură cu Emiţătorul. Se gîndi că nici nu ştie măcar cine sînt cei trei oameni. Nici prin cap nu i-a trecut să întrebe. Trei oameni... O cifră şi atît. În clipa aceea îl străfulgeră un cu totul alt gînd: „Ea avea un băiat mare...”

Se ridică şi se îndreptă spre rampa centrală. Fulgii de zăpadă îi cădeau pe faţă şi se topeau. Asta îl împiedica să se gîndească. Îşi şterse înciudat faţa cu palma. Rampa centrală era acoperită cu zăpadă. Razele reflectoarelor, ticsite de fulgii de zăpadă, păreau orbitor de albe. „Rău, foarte rău! îşi zise omul. N-am timp să mă gîndesc la toate astea.”

Scoase radiofonul şi apăsă pe un buton. Fulgii cădeau pe ecran. Omul se aplecă pentru ca să-l poată vedea pe inginerul de serviciu.

— Ascultă-mă cu atenţie, îi spuse el inginerului. Comunici consiliului ştiinţific că bateriile poligonului „Rîul înstelat” se pun la dispoziţie pentru salvarea maşinii subterane. Apoi opreşti recepţia energiei. Stingi lumina pe teritoriul poligonului. Toată lumina, pînă la cel din urmă bec. Afară de linia de siguranţă din pavilionul bateriilor. Ai înţeles?

— Da, răspunse scurt inginerul. Se aşteptase, pare-se, să primească aceste dispoziţii, aşa încît nu-l mirară. Asta-i tot?

— Nu. Cîţi oameni sînt la poligon?

— Doisprezece, răspunse inginerul şi după o pauză adăugă: Cu dumneavoastră.

— Bine. Anunţă-i pe toţi că vom pregăti bateriile pentru transport. De altfel... La

această operaţie poate să ia parte numai cine doreşte.

Inginerul schiţă un zîmbet şi răspunse:

— Se face.

— De ce zîmbeşti? întrebă omul. Cred că n-am spus nimic de rîs.

— Nu, nu, se grăbi să-l încredinţeze inginerul. Atît că toţi oamenii sînt deja aici. Vă aşteptăm.

„Obraznicul!” îşi zise omul fără răutate şi închise radiofonul.

Ninsoarea se înteţea. Acum părea ca o ploaie torenţială: fulgii alcătuiau şuviţe albe. Dar totul se petrecea într-o tăcere absolută şi de-aceea era ca un cîntec solemn fără cuvinte. „E linişte. O linişte ciudată, îşi zise omul. Pentru întîia oară după mulţi ani gîndurile i se succedau încet şi în dezordine. Vocea ei nu s-a schimbat de loc. Miroase a ger. Oare să aibă miros zăpada?... Azi n-a trecut reaplanul de cursă, ceea ce înseamnă că şi zborurile au fost oprite... Băiatul trebuie să-i fi semănat...”

Omul se opri şi ducîndu-şi palma streaşină la ochi se uită lung la conul Emiţătorului. Deodată îşi imagină absolut limpede ceea ce aştepta de atîta vreme. Din con ţîşni o flacără puternică şi o rază orbitoare, străfulgerînd norii, se precipită spre stele. „Zăpada, îşi zise omul. Reflexele zăpezii. Dar şi ea greşeşte... Cum a spus? „Simt că nu ai dreptate şi nu pot s-o dovedesc”. Acum nu pot să i-o dovedesc eu... Cine are totuşi dreptate? Cine?... Energia aceasta aparţine într-adevăr oamenilor. Eu nu sînt de acord s-o consum, dar părerea mea e doar o părere personală. Fie şi aşa. Dar viitorul? Da, da. Pe noi o să ne judece viitorul.”

Deodată se făcu întuneric. Omul închise ochii şi porni cu paşi siguri înainte. Cînd ochii i se obişnuiră cu întunericul, îi deschise iar şi se uită la Emiţător. Desluşea anevoie nişte vagi pete albe. Emiţătorul semăna în întuneric cu o stîncă uriaşă troienită de zăpadă.

Omul scoase radiofonul şi acordă ecranul.

— Da? întrebă inginerul de serviciu. De după lentilele groase ale ochelarilor privirea lui era blîndă, calmă, atentă.

— Intră în legătură cu secretarul consiliului, spuse omul. Maşina ei e undeva pe drum. Transmite-i în numele meu că pe Pămînt sînt opt miliarde de oameni, fără nici o scădere. Ai înţeles?

— Da, răspunse imperturbabil inginerul. Trebuie să-i transmit secretarului consiliului că pe Pămînt sînt opt miliarde de oameni. Fără nici o scădere.

PROIECTANTUL PRINCIPAL

Uraganul era saturat de electricitate. Prin norii aproape lipiţi de pămînt şerpuiau fire de foc pe care vîrtejurile le sfîşiau împrăştiindu-le pe bolta cerului. La zenit ardea o pată încinsă pînă la incandescenţă — „ochiul furtunii”. Din bezna care stăruia în jurul „ochiului furtunii” se înfigeau în pămînt, zorite nevoie mare, cuţitele late ale fulgerelor. Perdeaua deasă a ploii se aprindea în răstimpuri ca un val de metal topit. Vîntul biciuia, urlînd nerăbdător, şuvoaiele scînteietoare de apă, care se izbeau unele de altele, se împleteau şi fierbeau răspîndind o spumă purpurie.

Pilotul rămase îndelung la geam, ascultînd urletul răguşit al furtunii.

— Asta-i un spectacol, spuse el în cele din urmă. Jocuri de artificii, nu uragan. Pentru „Pasărea albastră” e nevoie de încercări serioase. Ia spune, doctore, asta-i tot ce au putut să dea meteorologii voştri?

Medicul, care şedea pe o canapea într-un colţ retras al camerei, se uită la pilot. „Ca o stîncă, îşi zise. E curios că nu s-a gîndit nimeni să-l fotografieze aşa: silueta lui neagră şi fulgerele.”

— Uraganul nu e chiar de lepădat, răspunse medicul. Gradul unsprezece.

Centrul uraganului se află deasupra rampei de lansare. Căutăm să nu prea facem zgomot. La şaizeci de kilometri spre est începe zona unei întreprinderi forestiere.

— Gradul unsprezece? întrebă pilotul. Pe Jupiter, chiar şi în straturile superioare ale atmosferei, „Pasărea albastră” va avea de înfruntat uragane de zece ori mai puternice. Am adus nişte fotografii făcute de rachetele de recunoaştere. E rău dacă pentru meteorologii voştri gradul unsprezece e o limită.

— Nu e o limită, replică medicul. Dumneata erai aşteptat să vii mîine. Pentru azi meteorologilor li s-a comandat un uragan obişnuit. Au executat comanda şi atît. Dacă li se va comanda un uragan catastrofal, vor face unul catastrofal. Ba chiar şi unul supercatastrofal.

Pilotul se retrase de la geam şi se opri în mijlocul camerei. Cercetă atent, oarecum nedumerit, rafturile înalte cu cărţi şi biroul mare, pe care se odihneau, claie peste grămadă, alte volume. Medicul cunoştea privirea aceasta. Oamenii care poposesc rar pe Pămînt găsesc deplasat spaţiul neeconomic al clădirilor terestre.

— O maşină trebuie încercată în cele mai grele condiţii, repetă pilotul.

Medicul putea să mai amîne cu cîteva minute discuţia asta inevitabilă şi ar fi vrut tare mult s-o facă, totuşi răspunse:

— „Pasărea albastră” poate să nu mai fie pusă la încercare. A trecut toate probele.

Pilotul se întoarse la geam şi coborî storurile. Ţesătura metalică compactă alunecă în jos. Numaidecît se făcu mai multă linişte. Becurile ascunse după învelişul mat al plafonului de sticlă se aprinseră.

— Vrei să stăm de vorbă? întrebă pilotul.

Medicul îi arătă tăcut un fotoliu. Aşezîndu-se, pilotul remarcă un tubuleţ albastru din

material plastic ce stătea pe birou între filele unei cărţi deschise.

— E un caleidoscop? întrebă mirat. Ochii lui albaştri se întunecară şi faţa i se îmbună numaidecît. E... al dumitale?

— E al proiectantului principal, răspunse medicul.

Pilotul se uită la interlocutorul său. Era doar o privire fugară, dar însuşirea proprie astronauţilor de a surprinde într-o clipă principalul îi îngădui pilotului să vadă în ochii medicului o stare de încordată aşteptare.

— Spune-mi, întrebă prudent pilotul, proiectantul principal... n-a zburat niciodată?

Medicul ridică din umeri.

— Ce înseamnă a zbura?

Pilotul se uită din nou la dînsul. Pe faţa medicului, foarte slabă, de o paloare bolnăvicioasă, nu se clintea nici un muşchi.

— A zbura înseamnă a te ridica deasupra pămîntului cu o maşină, îl lămuri politicos pilotul.

— În cazul acesta proiectantul principal a zburat, spuse medicul. A zburat în ziua în care ai fost dumneata întîmpinat după primul raid pe Mercur. Proiectantul principal era pe-atunci... un copil. Voia să-ţi semene. Voia să zboare. În ziua aceea a încercat să decoleze cu prima sa maşină. O făcuse din bucăţi de placaj şi duraluminiu. O jucărie. Dar această... maşină a decolat. S-a ridicat la cincisprezece metri. Apoi s-a prăbuşit. Cam asta-i tot. A început să umble după trei ani. Mai întîi în cîrje. Nu i s-a permis să zboare. Nici măcar cu elicopterele care fac curse în suburbii.

Uraganul se potolea încetul cu încetul. Afară, vîntul vuia uniform.

— Da, spuse pilotul. Cred că aveţi piloţi de încercare buni. Unui proiectant îi vine greu dacă n-a zburat niciodată cu maşini adevărate.

— Noi nu avem piloţi de încercare. Proiectantul principal şi-a încercat întotdeauna singur maşinile. Toate probele cu „Pasărea albastră” el le-a făcut. Şi azi a zburat...

— Proiectantul principal a murit acum opt zile, vorbi rar pilotul. A murit şi morţii nu zboară.

Medicul clătină din cap. Erau multe de spus şi asta îl deprima. Luă caleidoscopul de pe filele cărţii şi împinse cartea înspre pilot:

— Poftim, priveşte aici. Vulturul zbura spre Soare şi a murit. A murit în zbor... şi nu s-a prăbuşit, ci şi-a continuat zborul.

Cartea era deschisă la o filă cu alte versuri, dar pilotul îl recunoscu pe autor şi îşi aminti aceste rînduri:

El a murit! Dar totuşi nu putea
Să cadă-ntr-a planetelor vîltoare,
Căci nu era în hăul ce-l pîndea
Puterea gravitaţiei prea mare...

Spuse cu blîndeţe în glas:

— Asta-i poezie.

— Da. Asta e poezie, repetă maşinal medicul.

Mîinile îi tremurau, făcînd să sune cu un clinchet trist cioburile din caleidoscop.

*
*   *

— Da-a, spuse pilotul după un răstimp. Dar dumneata însuţi ai spus că proiectantul principal n-a decolat niciodată la bordul unor maşini adevărate. S-au folosit piloţi automaţi? Nu! Pentru încercarea noilor maşini, pentru zborul prin uragan e nevoie de un om. Aici se cere inteligenţă, îndrăzneală, voinţă, inventivitate.

— Da, replică medicul. Maşinile pot să facă ceea ce pot. Omul ştie să facă şi imposibilul.

— Aşadar piloţii automaţi se exclud. Proiectantul principal dirija nava de pe sol. Numai aşa. Dar dacă e vorba de obişnuita

dirijare prin radio, se cere o foarte precisă coordonare a mişcărilor. Trebuie să ştii să muţi fulgerător mîna de la o manetă la alta, trebuie... să fii aproape tot atît de sănătos ca şi pentru un zbor. Nu, e exclus şi asta. Mai rămîne o singură posibilitate — dirijarea bioelectronică de la distanţă. Este?

— Da, răspunse scurt medicul.

— Bine, urmă pilotul. Acum vorbea cu mai multă siguranţă în glas, mai rigid. Aşadar bioelectronica. Omul stă pe Pămînt, în faţa tabloului de comandă, ur-

măreşte după aparate zborul maşinii şi manevrează în gînd comenzile. Aparatajul intensifică biocurenţii care apar în creier şi în muşchi, iar staţia de radio transmite semnalele maşinii. Am urmărit şi eu un astfel de zbor. Pe o vreme bună şi fără vînt, maşina s-a ridicat la vreo sută de metri şi a descris încet un cerc pe deasupra terenului de zbor. Apoi a aterizat. Un divan zburător...

Medicul îl întrerupse nerăbdător:

— „Pasărea albastră” e cea de-a patra maşină creată de el. Pe toate le-a încercat singur. E cu totul altceva. Şedea pe scaun. N-avea nici tablou de comandă, nici aparate. Înţelegi dumneata — nimic! Şedea cu ochii închişi şi vedea în gînd tot zborul, de la decolare pînă la aterizare. Îşi imagina în toate amănuntele fiecare mişcare a pilotului. Biocurenţii erau înregistraţi. Pe bandă apăreau două serii de oscilaţii: una reprezentînd condiţiile imaginare ale zborului, cealaltă — acţiunile imaginare ale omului. Apoi banda aceasta servea ca program pentru automatele electronice de la bordul rachetoplanului. Maşina efectua zborul conceput în gînd de om. Aparatele înregistrau comportarea navei. Construcţiei i se aduceau cuvenitele modificări. Apoi urmau alte încercări, în condiţii tot mai complexe. Omul îşi imagina aceste condiţii, trăia în gînd zborul şi înregistrarea biocurenţilor se adăuga la memoria electronică a automatelor de comandă... Ştiu ce vrei să spui. Ştiu! Da, se pot ivi lucruri neprevăzute. Dar maşina are şi ea diferite înregistrări. Omul trăieşte zborurile în cele mai felurite condiţii. Prevede tot ce poate fi întîmpinat într-un zbor real.

— Nu se poate prevedea totul, obiectă pilotul. Îşi dădea silinţa să vorbească calm. E ceva ca într-un caleidoscop. Poţi dumneata să prevezi infinitele combinaţii ale cioburilor?

— Eu nu pot, răspunse ferm medicul, uitîndu-se la caleidoscop. Proiectantul principal... putea. Îşi cunoştea maşinile. Începea cu zboruri simple şi trecea treptat la zboruri mai complicate. După fiecare zbor imaginar se

efectuau zboruri reale de verificare. N-am avut nici un accident. Încercările cu „Pasărea albastră” se fac deja de o jumătate de an. Proiectantul principal a efectuat treizeci şi şase de zboruri pe Iupiter. Pe un scaun obişnuit, într-o cameră ca toate camerele. Zboruri imaginare, de fiecare dată tot mai adînc şi mai adînc în atmosfera lui Iupiter. Dumneata... dumneata, de fapt, abia ai să vii în atingere cu atmosfera lui Iupiter. Suprasarcina e de vină. Atîta vreme cît se va afla un om la bordul rachetoplanului, nu se va putea realiza mai mult. Nava va rezista, omul nu. Proiectantul principal putea pătrunde foarte adînc în atmosfera lui Iupiter. Acesta este avantajul metodei sale. Şi mai e un avantaj: electrogramele zborurilor imaginare şi reale efectuate de cei mai buni piloţi pot fi strînse la un loc şi atunci automatele vor dispune de experienţa sintetizată a omului. Şi nu numai de experienţă, ci şi de cutezanţa şi abnegaţia lui. Vor dispune de stilul uman, care le lipseşte maşinilor electronice obişnuite. Se poate imprima o colecţie de electrograme de o sută, de o mie de ori. Pentru multe nave. Pentru multe maşini, aici, pe Pămînt. Dar n-am apucat s-o facem...

— Da, spuse pilotul. Zboruri imaginare spre un Iupiter imaginar. Putem să ne imaginăm cel mai teribil uragan, dar va fi el oare aşa ca unul real?

— Va fi! strigă cu o surprinzătoare ciudă în glas medicul. Nu există uragane pe care omul să nu şi le poată închipui. Gîndirea omului e... e... Trebuie să înţelegi un lucru simplu. Posibilităţile fizice ale omului sînt limitate. Natura a stabilit cu zgîrcenie

anumite limite. Da, da, fireşte, ele pot fi depăşite. Se pot crea oameni înalţi de trei metri, puternici şi rezistenţi. Dar aceasta nu va schimba în esenţă nimic. Există anumite limite şi ele pot fi doar deplasate puţin. O singură însuşire a omului nu are nici o limită — însuşirea lui de a gîndi. Înţelegi dumneata?

Pilotul dădu din cap:

— Înţeleg. Înţeleg totul, afară de un singur lucru. Eu am fost invitat de proiectantul principal; dar văd că sînt privit aici ca un duşman. De ce?

Medicul puse caleidoscopul pe birou şi se frecă obosit la ochi.

— De ce? repetă pilotul întrebarea.

— E greu de explicat, replică medicul. Înţelege, cîndva ne-am îndoit cu toţii că proiectantul principal... va putea... Apoi am crezut şi de-atunci am trăit aici cu toţii în numele aceluiaşi scop. Am înţeles ce înseamnă gîndirea omului. Nu, altceva voiam să spun. Închipuie-ţi că oamenii lucrează cu vreun reactor din cele mai puternice sau cu o instalaţie electronică. Acestea sînt nişte maşini. Ele pot fi admirate şi atît. Noi am făcut însă experienţe cu gîndirea omului şi i-am văzut forţa nemărginită. Nu, nu e vorba numai de forţă. Noi am simţit vraja gîndirii omului, marea ei frumuseţe. Da. Ştiam că maşinile noastre zboară mai bine decît toţi piloţii, afară de dumneata. De numele dumitale era legată aici ultima limită, care trebuia depăşită.

— Şi... aţi depăşit-o? întrebă pilotul.

Medicul îl privi în ochi şi răspunse ferm:

— Da, desigur. Dar proiectantul principal... nu mai e. Acum ai venit dumneata.

*

*   *

Ploaia zgîria stăruitor geamul.

Pilotul examina procesele verbale ale probelor cu „Pasărea albastră”. Erau multe. Maşina fusese încercată din greu, în cele mai diferite condiţii. Laolaltă cu procesele verbale în mapă se mai aflau şi trei file scrise de mînă, ceva ca o ciornă a unui raport. Proiectantul principal n-a mai apucat să termine raportul. Ultima frază rămăsese la jumătate: „Consider că în zborul spre Iupiter nava trebuie...”

Pilotul se ridică şi deschise geamul. „Plouă, îşi zise. Iar plouă. Pe Pămînt plouă mereu.” Rîse. Pe Pămînt nu ploua mereu. Dar acolo unde erau încercate maşinile noi, era de obicei o vreme mizerabilă.

Ploaia făcea să foşnească frunzele copacilor.

Aşa era şi acum trei ani. Acum trei ani, pilotul s-a gîndit pentru întîia oară că va rămîne pe Pămînt. Ce idee caraghioasă! Elicopterul care trebuia să-l aducă la rachetodrom a întîrziat cu şapte minute. Numai atît.

Pilotul se gîndea adesea la Pămînt. Cîndva, înălţîndu-se în Cosmos, a văzut pentru prima oară Pămîntul de-acolo. Putea privi ore în şir globul albastru, învăluit într-o pîclă multicoloră. Admira frumuseţea Pămîntului şi totodată era bucuros că s-a putut ridica deasupra lui.

Cu trecerea anilor a început să vadă Pămîntul într-alt chip, pentru că de Pămînt erau legate o mulţime de primejdii. Trebuia să învingă forţa gravitaţiei terestre, să străpungă centura de radiaţii, să evite meteoriţii atraşi de Pămînt.

Pilotul iubea Pămîntul. O dată însă s-a surprins gîndindu-se la el cu o nostalgie pe care n-o putea el însuşi înţelege. Nu era

nostalgia Pămîntului. Acum trei ani, cînd stătea în aşteptarea elicopterului, şi-a dat brusc seama ce fel de nostalgie era aceea. Elicopterul a întîrziat cu şapte minute şi în aceste şapte minute, stînd sub un arţar udat de ploaie, el şi-a dat seama că mai devreme sau mai tîrziu va trebui să se întoarcă pe Pămînt pentru totdeauna.

De-atunci evita în fel şi chip vizitele pe Pămînt. Se sili să nu se gîndească la ceea ce trebuie să se întîmple în mod inevitabil...

Pilotul asculta cu atenţie zgomotele ploii. Firele de apă, invizibile în întuneric, izbeau ritmic asfaltul. Burlanul bombănea şi fornăia într-una. Căzînd pe pervazul din material plastic, picăturile ploii scoteau nişte sunete prelungi. Ploaia avea o mulţime de glasuri şi asta i se părea pilotului ciudat de surprinzător.

„M-am dezobişnuit, îşi zise. Dar am să mă întorc pe Pămînt. Am să mă întorc pentru totdeauna. Atunci n-au să-mi mai rămînă decît zborurile imaginare pe nişte rute imaginare. Păcat... Pilotul rîse. Doctorul are dreptate: gîndirea e mai puternică decît orice. E mai puternică şi mai rapidă. Dar ea nu poate da ceea ce îi dă omului acţiunea."

Pilotul reveni la birou şi căută o fotografie prinsă cu un ac de unul din procesele verbale. Era o copie mărita dintr-un fragment de electrogramă. Fotografia era străbătută în lung de două şiruri de oscilaţii complicate, separate între ele de o scală de durată; fiecare şir reprezenta o stratificare de biocurenţi. Pilotul examină îndelung fotografia. Privea împletitura de linii frînte şi încerca să-şi închipuie la ce se gîndea proiectantul principal în acea zecime de secundă cînd aparatele au înregistrat aceste oscilaţii.

Supunîndu-se unor legi proprii, gîndurile pilotului reveniră la Pămînt. Trase cu urechea la zgomotul ploii şi se gîndi că în general el nu prea cunoaşte bine Pămîntul. Pe marginea biroului mai stătea cartea deschisă. Pilotul căută poeziile despre care-i vorbise medicul. Se apucă să le citească şi se opri la aceste versuri:

Maşina l-a vrăjit, impetuoasă,
Şi inima i-a prefăcut-o-n soare.

Puse cartea la loc şi dînd la o parte procesele verbale ale zborurilor de încercare, luă ultima filă a raportului. Abia acum înţelese pilotul cum trebuia să se sfîrşească ultima frază: „Consider că în

zborul spre Iupiter nava trebuie să plece fără om”.

Pilotul începu să recitească procesele verbale.

Ploaia făcea să foşnească frunzele copacilor.

*

*   *

După o oră se întoarse medicul şi-l pofti pe pilot la adjunctul proiectantului principal. Punînd în mapă procesele-verbale, pilotul spuse:

— Mîine meteorologii trebuie să facă tot ce le stă în puteri. Am nevoie de un uragan ***adevărat.***

— Da, spuse scurt medicul.

— Aş vrea să-i văd pe meteorologi, urmă pilotul. Uraganul trebuie să fie... ca pe Iupiter.

— Azi trebuie să te odihneşti, replică medicul.

— Am nevoie de un uragan ***adevărat,*** stărui pilotul. Nu poţi zbura spre Iupiter dacă n-ai încredere în maşină.

— Un uragan adevărat? întrebă medicul. Ascultă... Proiectantul principal a murit în timp ce era pe Iupiter. Era al treizeci şi şaptelea zbor. Un zbor imaginar pe un Iupiter imaginar. O cameră obişnuită şi un scaun ca toate scaunele. Dar inima n-a rezistat.

*

*   *

Postul de observaţie se afla la mare adîncime sub pămînt. Dar vuietul uraganului răzbea şi aici.

În camera strîmtă şi scundă stăteau în faţa teleecranului doi oameni — inginerul şi medicul.

Pe ecran se vedeau următoarele:

„Pasărea albastră” se apropia de rachetodrom. Pe rampa de lansare s-au aprins reflectoarele puternice şi s-au stins numaidecît. Razele lor nu puteau străpunge negreala uraganului. Reflexele purpurii ale fulgerelor abia se strecurau prin vîrtejurile de nori. În răstimpuri reflexele acestea atingeau „Pasărea albastră” şi atunci pe zidul compact dindărătul navei apărea o gigantică umbră neagră. Fulgerele se stingeau, lăsînd goluri opalescente prin care răzbea nava, singura particulă de materie înzestrată cu raţiune în haosul de vînt, apă şi foc.

Maşina nu era de dimensiuni prea mari. Era una din acele maşini care efectuează zboruri cosmice la bordul unor nave de cursă încăpătoare şi apoi coboară pentru a face recunoaşteri pe planetele neexplorate. „Pasărea albastră” era destinată să lupte cu ceea ce putea s-o pîndească în atmosfera altei planete. Totul la această navă — corpul alungit, fără nici o protuberanţă, aripile scurte, date îndărăt, emiţătoarele de radiaţii infraroşii, ascunse pînă la momentul oportun — era destinat acestei bătălii. Aceluiaşi scop îi slujea şi forţa colosală a motoarelor ionice, cu totul neproporţională cu dimensiunile reduse ale navei.

„Pasărea albastră” cobora, înfruntînd asaltul uraganului. Cea mai mare primejdie o prezentau perioadele de bruscă acalmie.

Uraganul se trăgea îndărăt şi nava se prăbuşea în gol, în neant. În aceste momente din duzele de frînare ţîşneau limbi ascuţite de flăcări albe.

Deasupra ecranului clipi un beculeţ galben. În difuzor se auzi vocea pilotului:

— Aici „Pasărea albastră”. Chem meteorologul.

O altă voce, vibrînd din pricina emoţiei abia stăpînite, răspunse:

— Meteorologul la recepţie! „Pasărea albastră”, meteorologul şef e pe recepţie...

— Aici „Pasărea albastră”, repetă pilotul. Rog să modificaţi programul probelor. Puteţi să faceţi ceva neaşteptat?

— Programul probelor nu poate fi modificat. E... periculos.

— Am întrebat: puteţi face ceva neaşteptat?

După cîteva clipe de gîndire, meteorologul răspunse:

— Da. Dacă ordonă constructorul principal adjunct.

Inginerul, un om în vîrstă, foarte calm, trase microfonul spre el şi spuse:

— Se permite.

— Da, se auzi din nou în difuzor vocea meteorologului. Am înţeles. Am să...

— Nu, nu, îl întrerupse pilotul. Auziţi? Eu nu trebuie să ştiu ce anume o să faceţi. Încercarea trebuie să fie neaşteptată.

Inginerul îndepărtă microfonul.

— Ştiam că o să se întîmple aşa, îi spuse medicului.

Mîinile inginerului alergau pe claviatura pupitrului de comandă. Imaginea de pe ecran se risipi şi dispăru, apoi apăru din nou. Acum se vedea o altă parte a rachetodromului. De-aici înainta spre navă un nor care semăna cu o stîncă colţoasă de granit. Norul se tîra încet, strivind alţi nori care-i ieşeau în cale. Mişcarea aceasta tăcută era mai ameninţătoare decît toată furia uraganului.

Inginerul întoarse butonul de acord. Proporţiile imaginei de pe ecran se micşorară şi acum se vedea întreg rachetodromul.

Norul se apropia, acoperind treptat tot cerul. Pe rampa de lansare se aprinseră din nou reflectoarele.

— Priveşte! spuse cu un glas înfundat medicul.

Suprafaţa inferioară a norului, pînă atunci aproape netedă, începu să se alungească, luînd forma unui con albicios. Vîrful conului se apropia cu repeziciune de Pămînt. Părea că norul a întins un tentacul uriaş. De jos se întindea un alt tentacul, tot atît de colosal.

Deasupra ecranului clipi alarmat semnalul roşu. Inginerul deschise difuzorul. O voce tînără spuse, voit tărăgănat:

— Serviciul de securitate a zborurilor. O trombă de la sud-est. Rachetele de combatere a furtunii sînt gata de lansare. Aştept dispoziţii.

— Viteza... Ce viteză are? întrebă inginerul.

Din difuzor răspunse vocea meteorologului şef:

— Şaptesprezece metri pe secundă.

Inginerul zîmbi:

— În sfîrşit meteorologul nostru şi-a făcut cheful!...

Medicul ridică din umeri.

Pe ecran se vedeau următoarele:

Tromba se apropia de navă. Se apropia învăluită în- tr-un nor de aburi. Semăna cu un şarpe uriaş.

Reflectoarele îşi repeziră razele în cerul negru şi apoi le înfipseră în tromba care se zvîrcolea.

Meteorologul raportă calm:

— Douăzeci şi şase de metri pe secundă... Douăzeci şi nouă...

În bătaia razelor puternice ale reflectoarelor, tromba părea semitransparentă. De-a lungul ei se prăvăleau vijelios zdrenţe de nori. Partea de jos a trombei se zvîrcolea, dibuind un punct de sprijin ca să facă un salt.

Inginerul ceru să se stingă lumina. Reflectoarele se stinseră. Numai o rază mai zăbovi o vreme pe trunchiul cenuşiu al trombei, încercînd parcă s-o stăvilească.

Tromba înainta spre „Pasărea albastră”.

Maşina făcu o manevră de întoarcere. Tromba (acum era neagră-vînătă) se precipită numaidecît în calea ei. Difuzorul hîrîi:

— A fost smuls acoperişul hangarului! Complet...

Vocea aceea tînără spuse din nou, voit tărăgănat:

— Serviciul de securitate a zborurilor. Rachetele de combatere a furtunii sînt gata...

Inginerul închise difuzorul.

— S-a zis cu el, spuse în şoaptă medicul. Acum s-a zis cu el. În situaţia asta putea să se descurce numai proiectantul principal.

Se întoarse spre inginer:

— Ordonă-i... să transmită comanda bioautomatului! Auzi? Spune-i pilotului să transmită comanda...

Inginerul nu-i răspunse.

Tromba se apropia de „Pasărea albastră”. Se îndoise ca o fiară gata să se arunce asupra prăzii şi în partea ei de mijloc apăru un semicerc negru.

Medicul se repezi la uşă. Fără a-şi lua ochii de la ecran, inginerul îl preveni:

— Fii atent. Afară bîntuie uraganul.

*

*   *

Pilotul şi medicul şedeau sub aripa „Păsării albastre”. Şedeau pe pămîntul scormonit de uragan, jilav încă, mirosind a umezeală. De pe marginea din faţă a aripii cădeau alene picături de apă.

Pilotul se uita la cer. Din pricina soarelui puternic al amiezii cerul părea incolor. Numai la orizont se vedea o geană albăstrie, ce se contopea cu fîşia întunecată a pădurii din zare.

— Loxici[*], spuse pilotul. Uite, zboară loxicile! Nu le-a luat furtuna.,.

— S-au obişnuit, răspunse medicul. S-au obişnuit. Spune-mi... ai trecut chiar de la început la comanda bioelectronică?

— Da, răspunse pilotul, urmărind atent păsările. Nici n-am pus mîna pe manşă. Mă gîndeam că la nevoie voi putea... mă rog, cred că înţelegi... Apoi am văzut că el (aşa spuse pilotul — „el”) ia hotărîri mai repede decît mine. Cu o secundă, cu o jumătate de secundă, cu o clipită, dar mai repede. Şi... cum să-ţi spun... cu mai multă siguranţă. Parcă ar mai fi trecut nu o dată prin asta şi ştie totul.

— Ştie, spuse medicul, ridicîndu-şi gulerul de la trenci. Încheie-te la haină... După un uragan atmosfera nu se calmează imediat. Da... „Pasărea albastră” are o părticică de

---

[*] Păsări (lat. loxia curvirostra) răspîndite pe aproape întreg teritoriul U.R.S.S. Trăiesc în special în pădurile de conifere (n. red. rom.)

suflet omenesc. O părticică dintr-un mare suflet omenesc. Marx spunea despre maşini că sînt forţa materializată a cunoaşterii. Treizeci şi şapte de zboruri pe Iupiter...

— Treizeci şi şapte, repetă pilotul. Acum o să plece în cel de-al treizeci şi optulea zbor. Fără mine. Cînd se apropia tromba de maşină, m-am gîndit că electrogramele pot fi comprimate. Ca la filmări. Înregistrarea se poate face cu încetinitorul, iar proiectarea cu viteza obişnuită. Gîndurile sînt mai repezi decît mişcările mîinii. Noi însă putem crea ceva şi mai rapid decît gîndirea.

— Pentru asta te-a şi invitat proiectantul principal, spuse medicul. Ştia că va fi aşa. În curînd se va termina asamblarea unei noi maşini. Va fi... pentru dumneata.

Pilotul se uită la „Pasărea albastră”:

— Oare nu se poate realiza o maşină care să nu solicite din partea pilotului o încordare atît de mare?

— Nu, răspunse medicul. Nu se poate. Să luăm, de pildă, „Pasărea albastră”. Acum aceasta e o maşină de recorduri. Zborul cu ea este imposibil fără o încordare maximă a forţelor fizice şi spirituale. Dar vor trece vreo zece ani, maşina va fi perfecţionată şi oricine va putea zbura cu ea. Dar atunci ea nu va mai fi o maşină de recorduri. Vor apare alte maşini, care vor solicita şi mai mult pe pilot. Proiectantul principal ştia că el nu va zbura niciodată cu maşini adevărate. „Pasărea albastră” nu poate fi stăpînită. Numai gîndirea omului o poate face să asculte.

Rămaseră multă vreme tăcuţi. Apoi pilotul, cu ochii tot la „Pasărea albastră”, spuse:

— Forţa materializată a cunoaşterii... Da, aşa e. Bine zis!

Medicul zîmbi:

— Asta e poezie.

— Da, asta e poezie, se învoi pilotul

POATE MAŞINA SĂ GÎNDEASCĂ?...

Schiţe

Intenţionez să studiez problema dacă poate maşina să gîndească. Dar pentru aceasta trebuie să definim mai întîi sensul termenului „a gîndi”...

A. TURING

CIRCUITUL BASCULANT

De două ori pe săptămînă, seara, marele maestru venea la Institutul de cibernetică şi juca şah cu o maşină electronică.

În sala spaţioasă şi pustie se afla o măsuţă joasă, cu o tablă de şah, un ceas de control şi un pupitru cu butoane. Marele maestru se aşeza pe scaun, aranja piesele şi apăsa pe butonul „Pornire”. Pe panoul din faţă al maşinii electronice se aprindea mozaicul becurilor indicatoare. Obiectivul sistemului de urmărire fixa tabla de şah. Apoi pe un tablou mat se aprindea o inscripţie scurtă. Maşina făcea prima ei mutare.

Maşina era mică de tot. Marele maestru avea uneori impresia că în faţa lui se află cel mai obişnuit frigider. Dar „frigiderul” acesta cîştiga întotdeauna. Într-un an şi jumătate marele maestru abia dacă a izbutit cu mare greutate să remizeze patru partide.

Maşina nu greşea niciodată. Ea nu era niciodată ameninţată să rămînă în criză de timp. Marele maestru a încercat nu o dată s-

o deruteze, făcînd voit o mutare anapoda sau sacrificînd cîte o piesă. Drept urmare se vedea nevoit să apese foarte curînd pe butonul „Cedez”.

Marele maestru era de profesie inginer şi făcea experienţe cu maşina pentru a pune la punct teoria automatelor autoadaptive. Dar uneori îl scotea din sărite impasibilitatea „frigiderului”. Chiar şi în momentele critice ale partidei, maşina nu se gîndea mai mult de cinci-şase secunde. Clipind calm din becurile indicatoare, comunica cea mai bună dintre mutările posibile. Maşina ştia să aducă corective stilului de joc al adversarului său. Uneori îşi ridica obiectivul şi se uita îndelung la om. Marele maestru se emoţiona şi greşea...

Zi de zi venea un laborant taciturn, care reproducea pe tabla de şah diferite partide jucate la epoci diferite de cei mai buni şahişti. Obiectivul „frigiderului” se alungea pînă la refuz şi rămînea suspendat deasupra tablei, înregistrînd impasibil informaţiile ce i se furnizau.

Experienţa pentru care fusese creat automatul de jucat şah se apropia de sfîrşit. S-a hotărît să se organizeze un meci public între om şi maşină. În preajma meciului marele maestru a început să vină şi mai des pe la institut. Îşi dădea seama că va pierde mai mult ca sigur, totuşi se îndîrjea să caute părţile slabe din jocul „frigiderului”. Maşina însă bănuia parcă duelul care o aştepta, juca cu fiecare zi tot mai bine. Ghicea fulgerător cele mai ingenioase planuri ale marelui maestru şi-i nimicea piesele cu atacuri surprinzătoare şi extrem de puternice...

Cu puţin înainte de începerea meciului, maşina fu dusă la clubul de şah şi aşezată pe scenă. Marele maestru s-a prezentat în ultimul moment. Regreta că a acceptat să susţină acest meci. Era neplăcut să piardă sub ochii tuturor în faţa „frigiderului”.

Marele maestru puse în joc tot talentul său şi toată voinţa de victorie. Alese o deschidere pe care nu o mai folosise în faţa maşinii şi jocul se încinse numaidecît.

La mutarea a douăsprezecea marele maestru îi oferi maşinii un nebun în schimbul unui pion. Sacrificiul nebunului urmărea o combinaţie subtilă, dinainte pregătită. Maşina se gîndi nouă secunde şi nu primi sacrificiul. Din momentul acela marele maestru ştiu că va pierde fără doar şi poate. Totuşi continuă jocul, acţionînd cu siguranţă şi îndrăzneală.

Nimeni din cei prezenţi în sală nu mai văzuse o partidă ca aceasta. Era ceva ce depăşea limitele artei. Toţi ştiau că maşina cîştigă întotdeauna. De data aceasta însă situaţia de pe tabla de şah se schimba cu atîta repeziciune şi în aşa măsură încît era cu neputinţă de spus de partea cui va rămîne victoria.

După mutarea a douăzeci şi noua pe tabloul maşinii se aprinse inscripţia „Remiză”. Marele maestru se uită uluit la „frigider” şi se sili să apese pe butonul „Nu”. Becurile indicatoare se aprinseră agitate, schimbîndu-şi broderia de lumină, apoi încremeniră încordate.

După unsprezece minute maşina făcu mutarea de care se temea cel mai mult marele maestru. Urmă un schimb rapid de piese. Situaţia marelui maestru se înrăutăţi. Dar pe tabloul de semnalizare al maşinii apăru din nou inscripţia „Remiză”. Marele maestru apăsă îndărătnic pe butonul „Nu” şi lansă dama într-un contraatac aproape disperat.

Sistemul de urmărire al maşinii se puse numaidecît în mişcare. Ochiul de sticlă al obictivului fixă omul. Marele maestru căuta să nu se uite la maşină.

Treptat în mozaicul de lumină al becurilor indicatoare începură să predomine tonurile galbene. Deveneau din ce în ce mai intense şi mai strălucitoare. În sfîrşit, s-au stins toate becurile, rămînînd aprinse numai cele galbene. Pe eşichier căzu un snop de raze aurii, semănînd uluitor cu lumina caldă a soarelui.

În liniştea încordată ţăcănea mereu, sărind de la o diviziune la alta, limba ceasului mare de control. Maşina se gîndea.

S-a gîndit aşa patruzeci şi trei de minute, deşi majoritatea şahiştilor aflaţi în sală socoteau că nu era cazul să se gîndească cine ştie ce şi că putea foarte bine să atace cu calul.

Deodată luminile galbene se stinseră. Tresărind nesigur, obiectivul îşi luă poziţia obişnuită. Pe tablou apăru inscripţia mutării următoare: maşina deplasă cu

prudenţă un pion. Sala se agită: mulţi aveau impresia că aceasta nu era mutarea cea mai bună.

După alte patru mutări maşina se recunoscu învinsă.

Marele maestru împinse scaunul, se repezi la maşină şi cu o mişcare bruscă ridică apărătoarea laterală. Sub apărătoare se aprindea şi se stingea mereu beculeţul roşu al mecanismului de control.

Pe scena acum ticsită de şahişti îşi croi anevoie drum un tînăr. Era un corespondent al unui ziar de sport.

— Se poate considera dovedit, întrebă el, că maşina joacă mai slab decît omul?

— Se pare că s-a lăsat bătută, spuse cineva cu îndoială în glas. Juca aşa de grozav şi deodată...

— Mă rog, replică un jucător de şah cu renume, se întîmplă uneori ca şi omul să nu observe o combinaţie care-l poate duce la cîştig. Maşina a jucat cu toată forţa, dar posibilităţile ei sînt limitate. Asta-i tot.

Marele maestru coborî încet apărătoarea maşinii şi se întoarse spre corespondent.

— Aşadar, spuse acesta nerăbdător, deschizîndu-şi blocnotesul, care e părerea dumneavoastră?

— Părerea mea? întrebă la rîndul său marele maestru. Iat-o: s-a defectat circuitul basculant din grupul o sută nouă. Desigur, mutarea cu pionul n-a fost cea mai bună. Dar acum e greu de spus unde e cauza şi unde e efectul. Se prea poate ca din pricina acestui circuit maşina să nu fi observat mutarea cea mai bună. Sau poate s-a hotărît într-adevăr să nu cîştige, ceea ce a făcut să-i ardă circuitul basculant. Nici omul nu cedează chiar aşa de uşor...

— Dar de ce această mutare slabă, de ce să piardă? se miră corespondentul. Dacă maşina ar fi ştiut să gîndească, ea ar fi căutat să cîştige.

Marele maestru ridică din umeri şi zîmbi:

— Depinde... Uneori e mult mai uman să faci tocmai o mutare slabă.

GATA DE ZBOR!

Farul se afla pe o stîncă înaltă, ieşită departe în larg. Oamenii veneau aici numai arareori, ca să verifice utilajul automat. La vreo două sute de metri de far se ridica din apă o insuliţă. Cu mulţi ani în urmă pe insuliţa aceasta a fost aşezată, ca pe un postament, o navă cosmică. Nava a revenit pe Pămînt după un raid lung. Astfel de nave nu-şi mai aveau rostul să fie trimise în Cosmos.

Venisem aici cu inginerul care răspundea de toate farurile de pe litoralul Mării Negre. Cînd ne-am urcat pe platforma de sus a farului, inginerul mi-a dat binoclul şi a spus:

— Vine o furtună. E foarte bine: înainte de a se strica vremea, ea prinde întotdeauna viaţă.

Soarele roşiatic scotea reflexe opalescente pe coamele cenuşii ale valurilor. Stînca spinteca talazurile, care o ocoleau şi se căţărau mugind pe bolovanii lunecoşi şi ruginiţi. Apoi, trăgîndu-şi cu zgomot răsuflarea, se scurgeau în pîrîiaşe înspumate, dînd drum altor valuri. Aşa atacau legiunile romane: după ce izbea, şirul din faţă se retrăgea prin golurile pe care le făcea şirul următor, care apoi se strîngea la loc şi pornea la asalt cu o nouă forţă.

Prin binoclu vedeam bine nava. Era o astronavă foarte veche, cu două locuri, de tipul „Cercetaşul îndepărtat”. În partea de la vîrf ieşeau în evidenţă două spărturi cu grijă astupate. De-a lungul carcasei se întindea o adîncitură serioasă. Colierul

acceleratorului gravitaţional era despicat în două şi turtit. Deasupra cabinei se roteau încet detectoarele în formă conică ale unui sistem de mult învechit de observaţii meteorologice cu ajutorul frecvenţei infracosmice.

— Observi, spuse inginerul, ea simte furtuna.

Undeva ţipă speriat un pescăruş. Marea îi răspunse cu plescăitul înfundat al valurilor. Pîcla cenuşie ce stăruia deasupra mării învăluia treptat orizontul. Vîntul ridica înspre nori coamele albite ale valurilor, iar norii, suprasaturaţi, se lăsau deasupra apei. Din atingerea cerului cu marea trebuia să izbucnească furtuna.

— Ei bine, urmă inginerul, asta înţeleg: bateriile solare alimentează acumulatoarele şi creierul electronic dă comenzi aparatelor. Dar toate celelalte... Cîteodată pare că uită de pămînt, de mare, de furtuni şi începe să se intereseze numai de cer. Radiotelescopul iese în afară, antenele locatoarelor se rotesc zi şi noapte... Sau altceva: deodată apare o ţeavă şi se apucă să examineze oamenii. Iarna aici bat vînturi reci şi nava se acoperă cu un strat de gheaţă, dar e destul să vină oameni la far, pentru ca gheaţa să dispară numaidecît... De altminteri nici algele nu se prind de ea...

Marea asalta insuliţa. Valurile se succedau într-una, unele mai înalte şi mai puternice decît altele. Cît vedeai cu ochii — numai valuri cenuşii. Pe navă se aprinseră luminile de furtună.

— Vezi, vezi! spuse triumfător inginerul. Acum o să-şi aprindă reflectorul. Uneori am impresia că o să zboare. Uite-aşa — o să zboare... Am fost o dată aici noaptea şi încă şi pînă azi... înţelegi, Luna se ridica deasupra mării, iar nava... se întindea înspre ea. Ţeava asta, antenele şi alte chestii de-acolo, din spatele cabinei — toate erau îndreptate spre Lună. Era ceva mistic, zău!...

I-am explicat inginerului că nu era nimic mistic. Navele staţionate definitiv rămîn cu

aparatajul electronic conectat la sistemul de alimentare. Lucrul acesta e necesar pentru ca nava să-şi poarte singură de grijă: să ia măsuri împotriva coroziunii, a jivrajului*, să nu lase să se strîngă praful şi noroiul, să semnalizeze un pericol

* ***Jivraj*** — strat de gheaţă care se depune pe maşinile de zbor. (n. red. rom.)

neprevăzut. Uneori creierul electronic manifestă iniţiative cu totul inutile: face observaţii asupra Lunii şi a stelelor, înregistrează radiaţia cosmică, furtunile magnetice... Dar să zboare în Cosmos nava nu poate: n-are echipaj, n-are carburant, îi lipsesc agregatele principale ale acceleratorului gravitaţional.

Inginerul clătină a îndoială din cap şi întrebă:

— Şi ţeava? De ce o îndreaptă spre far?

N-am apucat să-i răspund.

Deasupra cabinei navei ieşi în afară un reflector. Raza albăstruie străpunse cu uşurinţă pîcla ce stăruia deasupra mării în aşteptarea furtunii şi, lunecînd pe ţărm, se înfipse în temelia farului, după care se ridică spre platformă.

Din pricina luminii puternice am închis fără să vreau ochii. În aceeaşi clipă reflectorul se stinse.

— Uite! exclamă inginerul cu altă voce, luîndu-mi repede binoclul. Uite! Asta nu s-a mai întîmplat niciodată...

Pe navă se aprinseră toate luminile de pe bordaj, luminînd bolovanii negri, şlefuiţi de valuri, ai insuliţei şi carcasa verzuie a astronavei. În peretele navei apăru o crăpătură: se desfăceau canaturile trapei principale...

— Asta... nu s-a mai întîmplat! repetă surescitat inginerul.

Nu-şi mai lua binoclul de la ochi şi vorbea foarte tare, aproape că striga. Vîntul, mai puternic acum, vuia în grinzile de fier ale farului. Auzeam numai frînturi de fraze: „În patruzeci de ani... predecesorii mei... nu ştia nimeni...”

Valurile măturau insuliţa. Dar bătrîna navă, care a văzut marile uragane din Lumea Stelelor, nu mai lua în seamă furtuna ce se apropia. Cu o încetineală gravă, chiar măreaţă, făcea tot ceea ce trebuie făcut înaintea unui zbor.

Din trapă coborî o scăriţă. Sistemul complex de antene luă poziţia de zbor. În partea centrală a corpului

navei ieşiră în afară nişte aripi scurte, trase înapoi. În spatele duzelor motorului de lansare apărură cîrmele cu gaze. Erau îndoite, dar se plasară ireproşabil, aşa cum era nevoie pentru scurtul lansaj pe apă. Emiţătorul periscopic al videosistemului („ţeava” de care vorbea inginerul) se întoarse spre larg. Lumina semnalului de start clipi de trei ori şi deasupra cabinei se ridică un fanion purpuriu.

Era tradiţionalul semnal: „Gata de zbor!”

Valurile se prăvăleau peste insuliţă. În jurul navei apa clocotea. Deodată mi s-a părut că marea stă nemişcată, iar nava s-a avîntat înainte. Aveam impresia că am auzit duduitul motorului de lansare. Asta a durat cîteva secunde, nu mai mult. Dar atunci am înţeles de ce a fost aleasă pentru staţionarea definitivă insuliţa aceasta mică şi neînsemnată.

Brusc luminile de pe astronava s-au stins.

Am rămas multă vreme în aşteptare. Vîntul legăna tot mai cu putere platforma farului.

— E timpul să plecăm! strigă inginerul, aplecîndu-se spre mine şi ştergîndu-şi faţa udă.

Jos, deasupra apei, ţîşni un fulger vineţiu. Bubuiturile prelungi ale tunetului se contopiră cu mugetul mării.

Furtuna începuse.

În timp ce coboram scara în spirală, inginerul îmi spuse:

— Te căuta pe dumneata. Întotdeauna cerceta oamenii, dar abia azi te-a văzut pe dumneata şi a deschis trapa.

— De ce tocmai pe mine? am întrebat. Doar eram amîndoi.

— Dumneata porţi uniforma Flotei Stelare, răspunse inginerul şi adăugă cu convingere în glas: Ei, da, porţi uniforma de astronaut.

Ideea era foarte naivă, de altminteri admisibilă la un nespecialist. Maşinile electronice de pe vechile astronave de recunoaştere nu ştiau să distingă hainele oamenilor. Maşina a aflat probabil că se apropie o furtună

foarte puternică şi a luat hotărîrea cea mai simplă în asemenea condiţii — să-şi ia zborul, să evite furtuna. Desigur, nava nu putea să decoleze, dar totuşi s-a pregătit pentru zbor.

Ascultîndu-mi explicaţia, inginerul spuse cu îndoială în glas:

— Se poate să fie şi aşa... Nu zic ba... Dar nava stă de patruzeci de ani pe insuliţa asta. De patruzeci de ani! Oare în acest răstimp nu s-a schimbat nimic cu de la sine putere în memoria ei electronică?...

Nu i-am răspuns. Mă gîndeam la altceva.

Astronava era pe veci ţintuită de stîncă. Pe deasupra ei zburau alte nave, răsăreau şi apuneau stele îndepărtate. Şi dacă în bătrîna navă mai stăruia ceva asemănător cu raţiunea, la ce putea oare să se gîndească veşnic neobositul ei creier electronic?

Vreme de patruzeci de ani creierul acesta a fost lăsat în voia lui. Numai în voia lui. Şi a amintirilor.

PRIMUL CONTACT

Fără a se uita la colaboratorii pe care-i convocase în cabinetul său, directorul institutului îşi scărmănă îndelung barbişonul negru, cu părul des, şi în cele din urmă spuse abătut:

— Tineri colegi, e un scandal. Cel mai veritabil scandal. Ba chiar, aş zice, un ultrascandal. O să rîdă lumea de noi.

— Dar la drept vorbind ce s-a întîmplat? întrebă un tînăr în cămaşă în carouri.

Directorul îi aruncă o privire tristă prin ochelarii mari şi puternici cu ramă de bagá:

— Dumneata, conducătorul laboratorului experimental, s-ar cuveni s-o ştii. Da. Ieri noapte „Marţianul” a vorbit cu „Aristotel”.

— Care... marţian? întrebă cu îndoială în glas tînăra care şedea lîngă geam, şefa secţiei maşinilor de informaţii logice

— Nu te uita aşa la mine, spuse directorul, apăsînd pe fiecare silabă. Sînt în toate facultăţile mele mintale. „Marţianul” de care vorbesc se scrie cu literă mare şi între ghilimele.

Fata schiţă un zîmbet jenat.

— Da, urmă directorul. Nimeni nu-şi aduce aminte. Nimeni nu ştie despre ce e vorba. Ei bine, am să vă amintesc eu. Acum trei ani, stimaţi colegi, acum trei ani, cînd domniile voastre eraţi încă studenţi, aici la noi s-a făcut o experienţă. Omul care a făcut această experienţă lucrează în prezent în alt oraş. Da. Se punea întrebarea dacă se vor putea înţelege unul cu altul, un astronaut şi un locuitor înzestrat cu raţiune al unei oarecare alte planete. Desigur, în cazul cînd s-ar întîlni. Vă daţi seama, cred, că problema aceasta are o contingenţă directă cu noi, ciberneticienii. Da. Ea se apropie de problema codificării şi recodificării dintr-o limbă în alta.

— Just! exclamă şeful secţiei de modelare electronică, punîndu-şi ochelarii cu ramă de baga, foarte asemănători cu aceia ai directorului. Acum încep să-mi amintesc. Au

fost construite două automate, care puteau comunica între ele cu ajutorul unor dispozitive acustice. Unul din automate a fost botezat „Marţianul”, iar celălalt… celălalt, nu se ştie de ce, „Aristotel”.

— Cum adică „nu se ştie de ce”? replică pe un ton ofensat directorul. E la mintea cocoşului că cu cît e mai mare în timp distanţa dintre două fiinţe înzestrate cu raţiune, cu atît le este mai greu să găsească un limbaj comun. Dumneata, tinere coleg, poţi stabili mai uşor

contactul cu un marţian decît, de pildă, faraonul Amenchotep al patrulea. Iată de ce primul automat a fost înzestrat cu toate informaţiile, toate cunoştinţele şi noţiunile pe care trebuia, după părerea istoricilor, să le aibă Aristotel sau un savant contemporan de-al lui, iar cel de-al doilea... Da, cu cel de-al doilea automat am avut foarte mult de furcă. L-am acordat sub supravegherea unor astronomi, biologi, filozofi şi a ăstora... a unor fantaşti ştiinţifici. A fost teribil de greu! Cîţi consultanţi, atîtea păreri.

— Dar din experienţa asta n-a ieşit nimic, spuse cu băgare de seamă şeful secţiei de modelare electronică, scoţîndu-şi ochelarii, care-l împiedicau să vorbească.

— Ce înseamnă „n-a ieşit nimic”? întrebă indignat directorul. Dumneata îţi închipui că la prima întîlnire, chiar, „Marţianul” avea să i se arunce de gît lui „Aristotel”? Sau poate crezi că trebuiau să se ia numaidecît la bătaie?...

Directorul se uită cu o privire aspră la colaboratorii săi, care amuţiseră, şi deodată zîmbi.

— Atunci, cu trei ani în urmă, şi nouă ni se părea că se va petrece ceva asemănător... Aici directorul făcu un gest nedefinit cu mîna. Primul contact... Romantism... Da. Dar nu s-a întîmplat nimic. Tăceau amîndoi şi nu voiau cu nici un chip să vorbească unul cu altul. Programarea era imperfecta, se făcuseră greşeli de construcţie. Da. Automatele au fost predate la depozitul de rezerve, cu ordinul strict de a se păstra cu grijă. Pentru orice eventualitate.

— Acolo totul se păstrează cu grijă, spuse tînăra. E o încăpere specială, temperatură

constantă, curăţenie... Noaptea face de gardă un salariat.

— Ce fel de salariat? întrebă încet directorul. Dă-mi voie să întreb: ce fel de salariat. Şi fără a mai aştepta răspunsul, spuse răspicat: Un paznic! Cel mai obişnuit paznic! Paznicul, stimaţi colegi, căruia domniile voastre îi spuneţi respectuos unchiul Vasia.

— Unchiul Vasia îşi exercită funcţia foarte conştiincios, replică tînăra.

— Conştiincios, se învoi directorul, mîngîindu-şi plictisit barbişonul. Ba chiar mult prea conştiincios. Ieri, la orele unsprezece noaptea, mi-a telefonat şi mi-a spus că cei doi... „Marţianul” şi „Aristotel”... au început să vorbească. Vă daţi seama, stimaţi colegi? Au început să vorbească. S-au angajat într-o discuţie aprinsă.

— Despre ce? întrebă nerăbdător tînărul cu cămaşă în carouri.

— A, te interesează despre ce? spuse foarte politicos directorul. Am prevăzut lucrul acesta şi de-aceea ţi-am telefonat aseară. Dumitale şi tuturor celorlalţi. Dar nimeni nu era acasă. Da. M-am dus la unchiul Vasia singur. Ei bine, „Marţianul” şi „Aristotel” discutau într-adevăr cu aprindere. Dădeau de zor din gurile lor de metal. Era un vuiet în sală de parcă ar fi lucrat un ciocan cu aburi.

— Deci experienţa a reuşit totuşi? exclamă tînăra. Şi despre ce vorbeau?

— Despre ce? întrebă la rîndul său, calm, directorul. Iată despre ce vorbeau. „Aristotel” susţinea că în campionatul de fotbal primul loc în grupa „A” îi va reveni echipei „Aripile Sovietelor”. „Marţianul”, cu vocea lui piţigăiată şi tremurată, cu care l-a înzestrat un fantast, o ţinea una: „Aiurea, aiurea, aiurea!... Nouăzeci şi şapte şi şase zecimi la sută, Fiu al Planetei Albastre, că va cîştiga „Dinamo”!’... Da. „Aristotel” turna la nume de jucători, citind cronicarii sportivi şi... Vă rog să nu rîdeţi! se răsti directorul. Nu văd nimic de rîs în asta!

— Nu rîdem, spuse tînăra. Ne dăm silinţa să nu rîdem. Nu s-a întîmplat nimic.

Maşinile au fost pur şi simplu prost programate şi asta-i tot.

— Crezi? făcu directorul, întorcîndu-se spre ea. Ei bine, am lămurit eu lucrurile. Făcînd de gardă la depozit, unchiul Vasia a tot citit vreme de trei ani cu glas

tare ziare şi reviste de sport. Asculta transmisiile de pe stadioane. Mai mult decît atît, unora dintre dumneavoastră le plăcea să dea dimineaţa pe-acolo, pentru a comenta, ca să zic aşa, rezultatele sportive. Da. Şi nimeni nu s-a gîndit că alături se află maşinile, fie ele vechi şi proaste, totuşi nişte maşini. Nimeni nu s-a gîndit că automatele au receptoare acustice şi că deci pot...

Vocea directorului se pierdu în rîsetele celor de faţă.

— Nu fiţi necăjit, spuse tînărul cu cămaşa în carouri. Automatele acestea nu prezintă o valoare prea mare, de fapt sînt de-a dreptul inutile. Dar dacă vreţi, se poate înlătura cu uşurinţă informaţia aceasta de prisos despre... fotbal.

— Nu, nu, lucrurile trebuiesc cercetate, obiectă tînăra. Chiar dacă automatele au fost considerate neizbutite şi nefolositoare, acum însă... acum ele discută despre fotbal. Nu e oare asta o mărturie că maşina poate gîndi ca omul? Vreau să zic aproape ca omul.

Directorul clătină din cap.

— Prietenă dragă, spuse el cu ironie în glas. În cazul de faţă funcţionează subansamblurile de analizare a probabilităţii şi atît. Cum se poate spune că automatele gîndesc, dacă unul din ele îi dă zor cu „Aripile Sovietelor”, iar celălalt cu „Dinamo”?! E la mintea cocoşului: campionatul o să-l cîştige „Torpedo”. Obişnuiţi cumva să frecventaţi stadioanele?...

O ÎNTREBARE STRANIE

Anatoli Sergheevici Skliarov, un om în vîrstă de treizeci de ani, profesor universitar de istorie, cuibărit comod pe canapea, recitea pentru a suta oară „Cei trei muşchetari”. Cardinalul Richelieu îl chemase la el pe

d’Artagnan şi asta îl nelinişte a pe Anatoli Sergheevici, deşi ştia că totul are să se sfîrşească cu bine. Cardinalul tocmai îi înmînase cutezătorului gascon brevetul de locotenent, cînd de cealaltă parte a peretelui se auzi o bătaie sfioasă. Anatoli Sergheevici se uită la ceas: erau orele două noaptea. Puse cartea la o parte şi se ridică de pe canapea.

Cealaltă parte a vilei era ocupată de un profesor de matematică, un bătrînel liniştit şi timid. În două săptămîni, Skliarov, cufundat în scrierea unui articol pentru o revistă de istorie, a schimbat cu vecinul său doar cîteva fraze lipsite de importanţă.

Anatoli Sergheevici îşi aprinse o ţigară şi se apropie de geam. Bătaia se repetă. Era o bătaie foarte ciudată: cîteva ciocănituri timide, apoi o pauză şi iar cîteva ciocănituri.

Skliarov se încheie la pijama şi ieşi pe terasă. Matematicianul stătea în uşa camerei sale.

— Mă iertaţi, vă rog, spuse el repede la vederea lui Skliarov. Am îndrăznit să vă deranjez... Zicînd acestea, tuşi şi amuţi.

— Ce s-a întîmplat, Semion Pavlovici? întrebă profesorul, uitîndu-se cu atenţie la vecinul său.

Bătrînul era îmbrăcat, ca întotdeauna, într-un costum negru, călcat cu grijă. Dar după cravată, prea ţipătoare şi înnodată în pripă, Skliarov îşi dădu seama că s-a întîmplat ceva extraordinar.

Semion Pavlovici avea o faţă foarte bună, iar acum ea i se păru lui Skliarov deosebit de agreabilă. Profesorul îşi zise că asemenea feţe au medicii bătrîni de copii, a căror principală armă o constituie un

stetoscop de lemn înnegrit de vreme şi o nemărginită bunătate omenească.

— Ce s-a întîmplat? repetă întrebarea Skliarov.

Matematicianul îşi netezi jenat mustaţa bogată, încă mîndră, şi spuse nesigur:

— Maşina... Acum are să vorbească. Am aşteptat o jumătate de an şi iată că s-a aprins becul de control.

Dumneavoastră sînteţi profesor universitar, doctor în ştiinţe şi numai de-aceea am îndrăznit... la o oră atît de tîrzie... pentru obiectivitate...

Skliarov vru să spună că nu se pricepe de loc la maşini, dar bătrînul era foarte tulburat, aşa încît Anatoli Sergheevici nu se împotrivi.

Intrară în camera pe care o ocupa matematicianul. „Da, nu prea e confort”, îşi zise Skliarov, aruncînd o privire prin cameră. Un birou încărcat de cărţi, un pat de fier, acoperit cu grijă cu o pătură militară, un şifonier pîntecos cu picioarele sculptate — toate înghesuite într-un ungher. Din tavan atîrna de un fir negru un bec care avea în loc de abajur o bucată de carton. Pe scaune zăceau în dezordine colecţii de reviste zdrenţuite, cutii cu piese de radio şi cu scule. În camera răcoroasă mirosea a noapte şi a flori. De-a lungul unuia din pereţi stăteau înşiruite pe duşumea mai multe borcane de sticlă cu trandafiri înfloriţi.

Semion Pavlovici arătă spre pervazul geamului:

— Priviţi, vă rog...

Lîngă geamul deschis stătea un foarte vechi aparat de radio „SI-235”. Skliarov se uită mirat la Semion Pavlovici.

— Asta e numai cutia, îl lămuri matematicianul. Vorbea în şoaptă, de parcă s-ar fi temut să nu-l audă maşina. Ştiţi, cutia nu importă. Maşina e înăuntru. Vă rog, luaţi loc...

Zicînd acestea îi aduse lui Skliarov un scaun, iar el continuă să se plimbe încoace şi încolo prin cameră. În timp ce vorbea îşi tot scotea şi îşi punea ochelarii. Erau şi ei

bătrîni, cu lentilele rotunde, avînd o ramă de metal învelită într-un material cafeniu, ca o coajă.

— Am montat-o acum o jumătate de an, spuse matematicianul. Ştiţi, cred că se poartă o discuţie asupra problemei dacă maşina poate să gîndească. Eu n-am, desigur, pregătirea necesară... Nu, nu, să nu vă-nchipuiţi că intenţionez să exprim o părere proprie. Am făcut o

mică experienţă... Matematicianul zîmbi jenat. Poate că e prea mult spus experienţă. E numai o simplă încercare şi atît. Vedeţi dumneavoastră, Einstein a rostit cîndva această cugetare... Am să v-o citez din memorie: „Indiferent ce va face maşina, ea va fi în stare să rezolve orice probleme, dar niciodată nu va şti să ridice măcar una”. E o cugetare profundă, nu-i aşa?... Aţi putea crede că îndrăznesc să discut cu Einstein... Matematicianul dădu din mîini în semn de protest. Nu. Eu am făcut doar o experienţă. Aceasta e prima maşină destinată să ridice probleme.

Skliarov nu-l mai asculta pe matematician. Se uita la Semion Pavlovici, da maşinal din cap şi se gîndea că bătrînul nici nu bănuieşte cît de grandioasă e experienţa lui. Fără să ştie de ce, Anatoli Sergheevici îşi aduse aminte de un alt profesor, de Ţiolkovski, şi întrebă respectuos:

— Maşina dumneavoastră... poate să fie de folos astronauticii?

Matematicianul se uită mirat, pe deasupra ochelarilor, la Skliarov.

— Nu ştiu, nu m-am gîndit la asta, spuse el, scuzîndu-se parcă. Desigur, într-o anumită măsură... De exemplu pentru efectuarea de recunoaşteri pe planetele neexplorate.

Skliarov îl întrerupse nerăbdător:

— Şi n-aţi arătat încă nimănui maşina dumneavoastră?

— Nu...

Semion Pavlovici se fîstîci de-a binelea. Stătea în faţa profesorului, înalt, slăbănog, adus din spate şi îşi freca tulburat mîinile. Anatoli Sergheevici deveni deodată circumspect. Ca orice om care nu are nici o

contingenţă cu tehnica, era încredinţat că descoperirile se nasc doar în laboratoare echipate după ultimul cuvînt al tehnicii. De altminteri îşi imagina destul de vag în ce consta acest ultim cuvînt al tehnicii şi dădea respectivei noţiuni un înţeles deosebit de grav.

— Aţi montat-o chiar dumneavoastră? întrebă cu băgare de seamă.

— Eu, răspunse matematicianul. Vocea lui avea un timbru de parcă şi-ar fi cerut scuze. A fost greu, numai, de găsit ideea, principiul construcţiei.

— Aha, făcu Skliarov.

Aici îşi aminti de d'Artagnan. După lectura cărţii lui Dumas credea mai lesne în lucrurile extraordinare. „Şi dacă chestia asta o să lucreze într-adevăr? se întrebă. La urma urmei orice invenţie nouă n-a fost de loc arătoasă: prima locomotivă, primul vapor... Chiar şi primul ciclotron."

— Şi ce problemă va ridica această... hm... maşină? întrebă. O problemă de matematică?

— Nu ştiu, răspunse matematicianul. Ea poate să-şi aleagă orice problemă — şi din matemati-că, şi din, iertaţi-mă, istorie, şi din biologie... Ba chiar, ca să zic aşa, şi din sfera vieţii practice. Maşina, ca să folosesc o imagine, e încărcată cu informaţii de tot felul. Desigur, eu n-aş fi putut să-i umplu toată memoria, dar am avut ocazia să folosesc unele elemente gata. Un fost elev de-al meu lucrează la Academie şi el m-a ajutat să procur o serie de elemente de acest fel. Fireşte, ele erau destinate altor scopuri, dar în maşina aceasta au fost montate altfel. Ştiţi, aici sînt înregistrate foarte multe lucruri: vreo zece enciclopedii, tot felul de ghiduri, manuale, reviste, ziare...

Skliarov îşi şterse cu batista fruntea îmbrobonită de sudoare.

— Şi acum o să-i auzim... vocea?

Semion Pavlovici răspunse repede:

— Nu, adică da... O să auzim alfabetul Morse.

Anatoli Sergheevici se apropie de maşină. Cercevelele geamului deschis scîrţîiau încet. Undeva aproape de tot cîntă un cocoş. Sirena unei locomotive electrice vui prelung şi se opri brusc, parcă speriată că a tulburat liniştea nopţii.

— Spuneţi-mi, Semion Pavlovici, întrebă profesorul, de ce natură poate fi totuşi această problemă? Îmi închipui că nu puteţi da un răspuns precis, totuşi aţi putea spune măcar cu aproximaţie.

— Vă rog să mă credeţi că nu m-am gîndit la asta, răspunse matematicianul. E prima experienţă... Un singur lucru importă aici: ca întrebarea pe care o va pune maşina să nu fie lipsită de sens.

Skliarov auzi un rîs şi tresări; atît de ciudat i se păru acum un simplu rîs omenesc. Pe trotuarul de lemn, de-a lungul gardului ce împrejmuia grădina, se auziră paşi: erau doi trecători. Nu se grăbeau şi după vocile lor tinere, înfundate, se putea ghici lesne că erau un băiat şi o fată. Zgomotul paşilor încetă brusc. Se auziră nişte şoapte repezi, nelămurite. Apoi veni vuietul unui tren, care se apropia cu repeziciune. Zgomotul zorit al roţilor acoperi toate sunetele nopţii.

— Trenul de Moscova, două patruzeci, constată Semion Pavlovici. Începem, dacă n-aveţi nimic împotrivă.

Profesorul se întoarse la scaunul său. Îşi stăpînea anevoie emoţia. Anatoli Sergheevici era pasionat de istorie. Poate de-aceea i se părea că prima problemă pe care o va ridica maşina va fi neapărat de domeniul istoriei.

— Să începem, Semion Pavlovici, spuse el tulburat şi cuprinse camera cu privirea. Totul în această cameră i se păru acum altfel — semnificativ, poate chiar istoric. Să începem, repetă profesorul.

Matematicianul îşi îndreptă cravata şi aspirînd adînc deplasă o manetă ce ieşea dintr-o tăietură făcută în peretele din faţă al

maşinii. Se auzi un ţăcănit, urmat de un sfîrîit slab.

Skliarov era cu ochii ţintă la cutia vechiului aparat de radio. Difuzorul sfîrîi mult. Anatoli Sergheevici începu să creadă că experienţa n-a reuşit. Se uită cu un aer întrebător la matematician şi în clipa aceea auzi ţăcănitul intermitent al alfabetului Morse. Semion Pavlovici se grăbi să noteze. Skliarov nu cunoştea

alfabetul Morse, aşa că se uita nerăbdător cînd la maşină, cînd la matematician.

Semnalele se întrerupseră tot atît de brusc cum au început.

Anatoli Sergheevici sări de pe scaun şi veni lîngă matematician. Acesta îi întinse o fîşie de hîrtie ruptă dintr-un ziar.

— A pus o întrebare! Aşadar... Ce ziceţi, nu e oare o întrebare lipsită de sens?

Skliarov citi însemnarea. În primul moment îşi zise: „Oho! Oricum ar fi, dar cutia asta are simţul umorului!” Apoi se gîndi, uitîndu-se chiorîş la maşină: „Stranie întrebare. Foarte stranie întrebare. Şi dacă... a pus-o în serios?”

— Ei, ce părere aveţi, tovarăşe profesor? întrebă Semion Pavlovici cu nelinişte în glas. Întrebarea... nu e cumva lipsită de sens?

— Mi-e greu să apreciez, spuse Skliarov. Cred că într-o anumită măsură întrebarea e firească. Maşina a căpătat pentru prima oară posibilitatea să-l întrebe pe om ceva... Hm... Din proprie iniţiativă... Şi iată... Da, da, spuse el cu mai multă siguranţă în glas, e cu totul logic să fi început tocmai cu această întrebare. Nu ştiu de ce se consideră că maşina trebuie să gîndească... hm... ca maşinile. Şi dacă o să gîndească aşa cum gîndeşte omul? Înţelegeţi ce vreau să spun? Mă rog, Luna, de pildă, răspîndeşte lumina reflectată a Soarelui... Aşa şi maşina.

După ce rămase cîteva clipe pe gînduri, Skliarov adăugă:

— Mîine, chiar, să arătaţi maşina unor specialişti. Auziţi, Semion Pavlovici? S-o arătaţi neapărat unor ciberneticieni. Să decidă ei. Şi... păstraţi şi bileţelul acesta.

Skliarov îi dădu matematicianului bucăţica de ziar pe care acesta scrisese migălos, cu puncte şi liniuţe, o singură frază: ***„Poate omul să gîndească?”***

„MAŞINA RÎDEA...”

(File de jurnal)

...Azi a împlinit un an.

Îmi aduc bine aminte cum şedeam acum un an aici, în camera aceasta, şi priveam în tăcere corpul cenuşiu al maşinii. La orele 11 şi 17 minute am apăsat pe clapa de pornire şi maşina a început să lucreze.

Să lucreze? Nu, nu e acesta cuvîntul potrivit. Maşina era destinată modelării emoţiilor umane. Nu era prima experienţă de acest fel cu maşinile autoadaptive. Noi însă ne bazam pe cele mai noi descoperiri din domeniul fiziologiei şi aduseserăm cu multă grijă toate corectivele recomandate de psihologi.

Acum un an i-am întrebat pe asistenţii mei cu ce se va termina, după părerea lor, experienţa.

— Are să se îndrăgostească, a răspuns Korneev.

— S-sigur, a spus Antroşcenko. Are să se îndrăgostească de tine. Ca m-multe altele de la institut. Apoi a adăugat: E un model foarte grosolan. O să semene cu un om f-foarte mărginit, cu un om p-posac.

— Dar dumneata ce părere ai? l-am întrebat pe Belov.

Belov a ridicat din umeri:

— Astfel de experienţe nu dau greş. Dacă maşina va şti să imite bine emoţiile omului, vom furniza biologilor un material interesant. Dacă însă... dacă nu va funcţiona, biologii au să trebuiască să-şi

revizuiască în unele privinţe concepţiile, ceea ce e, de asemenea, folositor.

Timp de două săptămîni maşina a lucrat splendid, furnizîndu-ne date din cele mai valoroase. Apoi a venit prima surpriză: s-a ivit o pasiune. Maşina era pasionată după... vulcani.

Asta a durat zece zile. Ne scotea din sărite tot clasificînd vulcanii. Se îndîrjea să viseze pe bandă: Vezuviu, Krakatau, Kilauea, Sakurashima... Îi plăceau descrierile vechi de erupţii, mai ales relatarea geologului Leopold von Buch despre erupţia Vezuviului de la 1794.

Repeta la nesfîrşit această relatare: „În noaptea spre 12 iunie s-a produs un cutremur îngrozitor, care s-a repetat şi la 15 iunie, la ora 11 noaptea, cu un foarte puternic şoc subteran. Tot cerul s-a luminat deodată de o flacără roşie...”

Apoi a uitat de asta. A uitat cu totul. Deconectase subansamblurile de memorizare cu datele despre vulcani, lucru pe care omul nu e în stare să-l facă.

Experienţa intrase în faza neprevăzutului. Le-am spus lucrul acesta asistenţilor mei. Belov mi-a răspuns:

— Cu atît mai bine. Faptele noi sînt mai valoroase decît ipotezele noi. Ipotezele vin şi pleacă; faptele rămîn.

— Aş! făcu Antroşcenko. Faptele prin ele însele nu dau nimic. Ele sînt ca nişte s-stele îndepărtate...

— Te rog să nu te-atingi de stele! exclamă Korneev.

Ascultam discuţia lor aprinsă şi mă gîndeam la cu totul altceva. În momentul acela ştiam ce se va întîmpla mai departe.

Foarte curînd previziunile mele au început să se împlinească. La un moment dat s-a constatat că maşina nu putea suferi constelaţia Orion şi toate stelele cuprinse în catalogul lui Lacaille de la Nr. 784 la Nr. 1265. De ce constelaţia Orion? De ce, anume, aceste stele? Am fi putut demonta maşina şi găsi explicaţia. Dar ar fi însemnat să întrerupem experienţa. De-aceea i-am dat maşinii mînă liberă. Nu făceam decît să conectăm la subansamblurile de memorizare noi elemente şi să urmărim comportarea maşinii.

Se comporta foarte curios. Aşa, de pildă, maşina a aprins lumina galbenă, care semnifica plînsul, cînd a aflat pentru prima oară formula structurii benzolului. Ea n-a reacţionat în nici un fel la formula acidului dinatrisalicilic. Dar cînd i s-a amintit de sarea sodică a acestui acid, s-a înfuriat teribil: semnalul galben a devenit portocaliu, iar apoi becul s-a ars...

Muzica şi în general orice informaţii în legătură cu arta lăsau maşina impasibilă. Dar ea se înveselea cînd întîlnea în textul informaţiei substantive neutre din patru litere. Imediat se aprindea semnalul verde şi zbîrnîia monoton soneria, ceea ce însemna că maşina rîde...

Lucra douăzeci şi patru de ore pe zi. Seara noi plecam de la institut, dar creierul electronic al maşinii continua să prelucreze informaţiile, să schimbe acordul subansamblurilor de comandă logică. Dimineaţa ne aşteptau surprize. Odată maşina s-a apucat să facă versuri. Erau nişte versuri ciudate despre o bătaie între „pisicile orizontale” şi „meridianul simetric”...

Într-un rînd am venit la institut noaptea. Maşina stătea într-o cameră cufundată în întuneric. Pe panoul cu indicatoare ardea numai un mic bec violet, ceea ce însemna că maşina e bine dispusă.

Am rămas multă vreme în întuneric. Era o linişte adîncă. Deodată maşina a izbucnit în rîs. Da, a izbucnit în rîs! S-a aprins semnalul verde şi a zbîrnîit prelung soneria…

…Acum, cînd scriu rîndurile acestea, maşina rîde iar. Mă aflu în altă cameră, dar uşa e întredeschisă, aşa că aud zbîrnîitul soneriei. Maşina rîde de ecuaţiile de gradul al doilea. Scotoceşte prin memoria ei colosală, caută texte cu ecuaţii de gradul al doilea şi rîde.

Cîndva Claude Bernard a spus: „Să nu vă fie teamă de faptele contradictorii; fiecare din ele e germenele unei descoperiri”. Noi însă avem mult prea multe fapte contradictorii. Uneori am impresia ca am creat o maşină imperfectă…

Sau poate aşa e bine?

Iată ce cred eu:

Maşina nu poate fi comparată cu omul. În concepţia noastră roboţii sînt aproape oameni, înzestraţi fie cu răutate mecanică, fie cu superinteligenţă mecanică. Prostii! Întrebarea dacă maşina poate să gîndească e o întrebare naivă. Trebuie răspuns simultan şi „nu” şi „da”. Nu, pentru că gîndirea omului e formată de viaţa în societate. Da, pentru că maşina poate totuşi să gîndească şi să simtă. Nu ca omul, ci ca o altă fiinţă oarecare. Ca o ***maşină.*** Şi asta e ceva nici mai bun, nici mai rău decît gîndirea omului, ci pur şi simplu ***altceva.***

Maşina poate să determine temperatura aerului cu o precizie pînă la miimi de grad, dar ea nu va simţi şi nu va înţelege niciodată ce e vîntul care mîngîie pielea. Iar omul nu va simţi niciodată ce este modificarea autoinducţiei, nu va cunoaşte procesul de magnetizare. Omul şi maşina sînt elemente ***diferite.***

Numai atunci va putea maşina să gîndească ca omul cînd va avea tot ceea ce are omul: patrie, familie, însuşirea de a simţi omeneşte lumina, sunetul, mirosul, gustul, căldura şi frigul...

Dar atunci ea va înceta de a mai fi maşină.

CĂPITANUL NOROCOS

Kravţov mi-a dăruit cinci fulgere globulare. Două din ele le mai am şi acum. Unul, cît o portocală, iradiind o lumină liliachie odihnitoare, atîrnă în antreu. Cred că o să mai ţină încă vreo jumătate de an. Are, cum ar zice Kravţov, un caracter foarte agreabil şi liniştit. Celălalt fulger nu e mai mare ca o mică alună. E de culoarea lămîii, dar uneori se face roşu şi bîzîie. Nu pot să-l ţin cu nici un chip într-un loc. Caută să pătrundă în ungherele cele mai nepotrivite. O dată l-am găsit în buzunarul trenciului. Am observat abia în stradă. Acum ţin fulgerul acesta într-o vază de flori, pe care am acoperit-o cu două cărţi groase. Din vază nu mai iese el!

De altfel nu trebuia să vorbesc de fulgere. Ceea ce vreau să povestesc despre Kravţov trebuie început cu salvarea lui.

Asta s-a întîmplat acum un an, pe toamnă. Vasul de salvare „Grom”, pe care eram scafandru şef, stătea ancorat în rada din Baku. Semnalul de naufragiu ne-a parvenit la miezul nopţii, cînd furtu-na era în toi. Trebuie spus că golful din Baku e parcă anume destinat a fi adăpost în caz de furtună. Închipuiţi-vă o potcoavă între capetele căreia stă o monedă. Potcoava e golful din Baku, iar moneda e insula

Narghin. Toată furia furtunii se sparge de insuliţa aceasta, care stă la intrarea în golf. Desigur, cînd e furtună se ridică şi în golf valurile, dar ele nu mai prezintă nici un pericol.

În noaptea aceea însă se stîrnise şi în golf ceva de neînchipuit. Vîntul îşi schimba mereu direcţia şi izbea în rafale, de parcă ar fi vrut să doboare micul vas. Vizibilitatea era infectă. Pe deasupra valurilor gonea o perdea deasă de stropi. Luminile oraşului, de obicei puternice şi clare, erau învăluite într-o pîclă. Deasupra mării se ridicase o geană de lumină roşiatică, difuză, care producea o impresie lugubră.

Aşa cum am mai spus, semnalele de naufragiu le-am primit la miezul nopţii. Căpitanul ceru ordine de la direcţia salvării şi, ca să nu se piardă vremea, ordonă să se ridice ancora. Echipajul se învioră numaidecît. Ştiam că acum furtuna se va potoli repede. Veţi întreba de unde ştiam. Aici intervine nu meteorologia, ci căpitanul nostru, Nikolai Alexeevici Vorobeicik. Căpitanul Vorobeicik semăna cu un contabil. Cu un contabil tînăr încă (abia împlinise treizeci şi trei de ani), foarte zelos şi conştiincios, care cu timpul va deveni neapărat contabil-şef. Căpitanul avea o faţă blîndă, chiar timidă, pistruiată (nu bătută de vînturi sau bronzată, căci, nu ştiu de ce, Vorobeicik nu se bronza), sprîncenele blonde şi părul bălai, îngrijit pieptănat cu cărare. Vorbea cu o voce înceată, care părea că scîrţîie. Cred că folosea mai des decît toţi ceilalţi căpitani din Serviciul de navigaţie de pe Marea Caspică astfel de cuvinte ca „vă rog” sau „fiţi amabil”.

Trebuie să spun de la bun început că Vorobeicik se pricepea bine la treburile marinăreşti. Nici nu mai trebuie spus că la noi pe vas domnea o ordine exemplară. Asta aşa e. Atît că n-avea căpitanul nostru acea cutezanţă proprie marinarilor, şi echipajul, alcătuit din băieţi tineri, care ştiau să preţuiască romantismul mării, nu putea să nu regrete lucrul acesta. Cîteodată, ştiţi, e plăcut să auzi de pe puntea de comandă ţipetele unui lup de mare trecut prin ciur şi prin dîrmon: „Tunete şi fulgere! Toată lumea pe covertă, ocupaţi-vă locurile, ridicaţi ancora!” Fără nici un fel de „vă rog”... Şi apoi Vorobeicik avea o baftă teribilă. Noi eram încredinţaţi că furtuna poate să înceapă numai după ce Vorobeicik va fi adus vasul în port. Şi dimpotrivă, era destul ca Vorobeicik să dea ordinul de ieşire în larg, pentru ca orice furtună să se potolească numaidecît. Într-un an cît am servit eu pe bordul lui „Grom” nu s-a întîmplat nici un naufragiu, n-a fost niciodată stare de alarmă, totul a mers bine. Altor nave puteau să li se întîmple (şi li se întîmplau!) tot felul de neplăceri. Alte nave puteau să treacă (şi treceau!) prin tot felul de încercări. Cu Vorobeicik nu se întîmpla nimic de felul acesta. Poate ştiţi, e un praf împotriva rechinilor. Arunci în apă o capsulă şi poţi să te scalzi cît pofteşti, că nu se vîră nici un rechin. Are praful acesta un miros pe care rechinii nu-l suportă. Ei bine, Vorobeicik era mai tare ca praful: orice nenorocire căuta să-l ocolească cu trei ancabluri...*

---

* ***Ancablură*** — unitate de lungime egală cu a zecea parte dintr-o milă marină, (n. red. rom.)

Aşa s-a întîmplat şi de data asta. Abia a ordonat Vorobeicik ridicarea ancorei, că vîntul a început să slăbească văzînd cu ochii. Cînd ieşeam din golf, furtuna dispăruse. Bătea, fireşte, un vînt proaspăt, marea se mai zbenguia, dar furtuna se potolise brusc. Vorobeicik îi spuse primului secund: „În caz de ceva, te rog să mă chemi” şi coborî în cabina lui. Dar peste noapte, cum cred că vă închipuiţi, nu s-a întîmplat absolut nimic. Vorobeicik avea, ca întotdeauna, noroc.

La revărsatul zorilor eram în regiunea insulei Falca Sfărîmată. Vasul de pe care primiserăm semnalele de naufragiu se scufundase cu vreo trei ore înainte de sosirea noastră. Echipajul a fost cules de un tanc petrolier care naviga fără încărcătură. Era dat dispărut doar singurul pasager de pe bordul lui „Pîtlivîi” (aşa se numea vasul naufragiat). Ni s-a ordonat să cercetăm cu atenţie locul naufragiului şi să încercăm să-l găsim pe acest pasager.

Căpitanul mă chemă pe puntea de comandă. Vorobeicik ţinea în mînă o radiogramă. O recitea şi faţa lui exprima o sinceră nedumerire. O mutră ca asta cred că face un contabil cînd constată deodată că în borderoul de plăţi au fost trecute două versuri dintr-o arie de operetă.

— Ascultă, tovarăşe, îmi spuse, cu ochii la radiogramă, îl căutăm pe „Pîtlivîi”... Punem geamanduri... Aici reciti din nou radiograma, apoi împături cu grijă formularul şi-l vîrî în buzunarul vestonului. Ştii ce au ei în cală?

„Pîtlivîi” era un vas hidrografic al Academiei de ştiinţe. I-am răspuns că în

cală se află probabil diferite aparate ştiinţifice.

Vorobeicik îmi zîmbi politicos.

— Din păcate te înşeli. Au nişte fulgere.

— Ce fel de fulgere? l-am întrebat nedumerit.

— Globulare, îmi răspunse calm Vorobeicik. Patru sute de fulgere globulare. Pardon, patru sute şapte. Spune-mi, te rog, ţi s-a întîmplat vreodată să scoţi la suprafaţă... fulgere?

N-am apucat să-i răspund. Semnalizatorul de cart strigă: „Om la apă!” şi toţi se repeziră la tribord.

În apă se afla nu un om, ci o barcă pneumatică. În barcă se găsea într-adevăr un om. Prin binoclu se desluşea bine inscripţia albă de pe bordul bărcii: „Pîtlivîi”. Vorobeicik nici n-a mai trebuit să-l caute pe naufragiat, căci el s-a înfăţişat singur. Pe cinstea mea, era un flăcău tare ciudat, în orice caz cel mai ciudat dintre toţi cei care au naufragiat vreodată.

După toate aparenţele, nici nu s-a prea bucurat că a fost găsit. Cînta un cîntec pirateresc, acompaniindu-se la ghitară. Din cînd în cînd lăsa ghitara, vîra un pantof în mare, lua apă şi stropea geamantanul care ocupa aproape jumătate din barcă. Apoi lua iar ghitara şi cînta cît îl ţinea gura:

Îmi place să văd pînza fremătînd,
Pe căpitan văzduhu-adulmecînd...
Madonă, tu, aibi grijă de piraţi!
O, sfinţi, pe mateloţi să nu-i uitaţi!
Mi s-a făcut lehamite şi mie —
La naiba cu atîta acalmie!
Hei, măi băieţi!
O, vîntul proaspăt — cîtă bucurie!

Păi nu-i aşa?
Da, măi băieţi!

— A suferit un şoc nervos, constată medicul vasului. Astfel de cazuri sînt descrise în cărţile de medicină. Trebuie să-l luăm imediat pe bord!

Dar flăcăul se pare că nu prea ţinea să fie salvat. Cînd s-a apropiat „Grom” de barcă, el strigă vesel:

— Încotro, fraţilor?...

Fără prea multă vorbă l-am ridicat pe punte. Cu tot cu geamantan, pentru că se apucase de geamantan cu amîndouă mîinile.

— Mulţumesc, spuse, punînd cu băgare de seamă geamantanul pe punte. Daţi-mi voie să mă prezint: Oleg Pavlovici Kravţov, candidat în ştiinţe fizico-matematice.

Era purul adevăr. Am avut foarte curînd prilejul să ne convingem că Kravţov era într-adevăr fizician şi că era într-adevăr candidat în ştiinţe. Dar atunci, pe punte, semăna mai curînd cu un brigadier de hamali din port. Închipuiţi-vă un vlăjgan de aproape doi metri, într-un maiou, cu pantalonii uzi, suflecaţi pînă la genunchi. Da, dac-ar fi scafandru, nu ştiu de-ar încăpea în cel mai mare combinezon... Avea o faţă plăcută, lucru pe care l-am remarcat numaidecît. Ştiţi, o faţă deschisă, veselă, cu pometţii obrajilor proeminenţi, cu nasul cîrn, cu ochii albaştri depărtaţi unul de altul şi cu două şiruri de dinţi mari şi albi, în stare, cred, să roadă lanţul de la ancoră. Zîmbea într-una şi în general era foarte mulţumit de sine şi de tot ceea ce era în jurul lui.

— Sînteţi de pe „Pîtlivîi”? îl întrebă căpitanul.

Kravţov dădu din cap:

— Exact. Naufragiat, ca să zic aşa. De mic copil visam o aventură ca asta. Kravţov rîse şi spuse pe un ton confidenţial: Chiar de la început aveam impresia că o să mi se întîmple o aventură. Ba chiar am ochit din vreme locul unde se afla barca asta. Acum toţi traversează oceanele cu plutele, cu bărcile... Spuneţi-mi, unde m-ar fi dus curentul ăsta?

Vorobeicik se încruntă (nu suferea oamenii uşurateci), mestecă din buze şi spuse plictisit:

— Îmi pare bine... Îmi pare bine. Băieţi, duceţi-l în salon. Doctore, vezi, te rog, dacă are nevoie de ceva.

— Are nevoie de mîncare, bombăni medicul vasului. E sănătos ca... Medicul făcu o pauză, căutînd, se vede treaba, o expresie originală, apoi răsuflă adînc şi încheie: E sănătos ca un buhai.

Toţi oamenii care nu erau de cart îl însoţiră pe Kravţov în salon. Geamantanul îl căra el, iar ghitara şi pantofii le duseră, solemn, băieţii. Kravţov le plăcu numaidecît la toţi.

În salon bucătarul întinse imediat masa. Al doilea secund aduse o pereche de pantaloni călcaţi la dungă, iar mecanicul — un veston nou-nouţ (Kravţov n-a putut, desigur, să se încheie, căci vestonul nu-l cuprindea). Pe scurt, după cinci minute Kravţov căpătase o înfăţişare potrivită, cum s-a exprimat el, pentru logaritmizare.

— Şi acum, spuse Kravţov după ce dăduse gata a doua porţie de pîrjoale, acum să vedem ce mai fac dihăniile mele.

Zicînd acestea, puse geamantanul pe masă, îl mîngîie tandru pe capac (nu ştiu de ce mi s-a întipărit în memorie fiecare mişcare a lui), deschise cu dibăcie încuietoarea şi...

Uite atunci s-a întîmplat ceea ce vreau să vă spun.

Am văzut nişte fulgere şi am auzit un tunet. La drept vorbind n-a tunat. A răsturnat cineva un scaun şi bucătarul a scăpat din mîini compotiera. Dar fulgerele erau cele mai autentice fulgere globulare.

Încă pe cînd eram copil am văzut un fulger globular. Asta s-a întîmplat la Piatigorsk, pe o furtună. Dar fulgerul acela l-am văzut de departe, pe cînd astea stăteau la doi paşi de mine. Erau pe puţin o duzină, umplînd tot geamantanul. Cele mai mari

erau cît pumnul şefului nostru de echipaj, adică cu un diametru de vreo cincisprezece centimetri. Toate se deosebeau la culoare. Numai două, mici de tot, erau negre, celelalte aveau diferite nuanţe — liliachie, verzuie, portocalie, galbenă... Unul, de pildă, răspîndea o lumină cenuşie palidă, altul era de un roşu aprins...

Cînd Kravţov deschise geamantanul, în salon se făcu deodată loc mult, căci toţi se trăseseră la pereţi. Atunci se lăsă o linişte atît de adîncă, încît se auzea bîzîitul slab al fulgerelor. Pe urmă Kravţov luă în mîini un fulger verzui.

— Ce tot bîzîi? îl întrebă cu duioşie în glas. Nu-ţi place vecinătatea asta? Ei lasă că te mutăm. Te mutăm noi... Kravţov vîrî fulgerul în buzunarul pantalonilor şi bîzîitul încetă. Omul zîmbi satisfăcut: Perfect!...

Asta era prea de tot.

Rămaserăm buimaci, altfel n-aş putea să zic. Da, eram buimăciţi şi nu puteam scoate o vorbă.

— Astea-s fulgerele dumitale? se auzi din uşă vocea calmă a căpitanului. Va să zică ai salvat o parte?

— Astea-s, zîmbi Kravţov. Dar patru sute şapte bucăţi s-au scufundat. Grosul încărcăturii. Tot fulgere alese, standard... În valiza asta duceam nişte exemplare de experienţă. Înţelegeţi?

Vorobeicik părea să fi înţeles. Noi, în schimb, nu pricepeam nimic, absolut nimic! Şi atunci, ştiţi, parcă s-a rupt un stăvilar: ne-am năpustit care mai de care cu întrebările. Dar nimeni nu s-a apropiat de masă. La drept vorbind ne era pur şi simplu teamă. Închipuiţi-vă că cineva ar deschide pe masă un geamantan plin cu şerpi; poate sînt dresaţi, totuşi te cam trec fiorii... Trebuie să recunoaşteţi că fulgerul globular nu e cu nimic mai bun (cel puţin la prima vedere) decît un şarpe veninos!

— Faceţi linişte, băieţi, spuse căpitanul. Tovarăşul Kravţov o să vă explice acum totul.

— Numai nu acum! spuse pe un ton rugător Kravţov. Mai întîi trebuie să-l găsim pe „Pîtlivîi” şi să încercăm să scoatem la suprafaţă încărcătura... Fie, cedă el pe neaşteptate. Am să vă explic în cîteva cuvinte. Fulgerele globulare naturale sînt sălbatice, instabile. Ele ating uneori dimensiuni uriaşe, cu un diametru pînă la zece metri, dar au o existenţă scurtă, de cel mult două-trei minute. Ei bine, noi ne-am propus... Fulgerul globular,

fraţilor, e un excelent acumulator de energie. E de multe ori mai convenabil ca energia să fie transportată sub formă de fulgere globulare decît să fie transmisă pe cablu sau depozitată sub formă de carburant. Priviţi! Kravţov scoase din geamantan un fulger mare, galben. Chestia asta cîntăreşte o nimica toată, vreo zece grame, dar conţine suficientă energie pentru a pune în mişcare un tractor timp de un an. Ce e drept, noi nu ne-am învăţat încă să facem fulgere care să se conserve ani întregi. Deocamdată ele trăiesc de obicei puţin, vreo opt sau zece luni, rareori un an sau un an şi jumătate.

Kravţov aruncă neglijent fulgerul în geamantan şi scoase altul, foarte luminos.

— Iată o altă specie, pentru iluminat. Dă lumină ca un bec de trei sute de waţi şi nu se arde, nici nu se sparge... Ăsta, fulgerul negru, emite mai ales radiaţii calorice, infraroşii. Acum, e drept, are o nuanţă cenuşie, dar cînd vom perfecţiona aceste fulgere, ele vor fi absolut negre.

— Şi... hm... nu-s periculoase? întrebă cineva.

Kravţov izbucni în rîs:

— Ia încercaţi să le luaţi în mînă! Şi, uitîndu-se pe rînd la noi: Hai, care ai curaj?

Spre cinstea băieţilor noştri trebuie spus că nu s-a speriat nimeni. Toţi s-au apropiat de geamantan.

— Dar mai întîi închideţi geamurile, ne preveni Kravţov, arătînd la hublouri. Dihăniile mele pot să-şi ia zborul. Sînt tare nărăvaşe...

Am scos şi eu cu băgare de seamă din geamantan un fulger liliachiu. Trebuie să vă spun că era o senzaţie ciudată! Cam aşa de

parcă ai încerca să ţii în mînă o picătură de mercur. Ţi se pare că ai ceva în mînă, dar cum apeşi un pic, fuge... Fulgerele n-aveau, într-adevăr, aproape de loc greutate, în orice caz nu cîntăreau mai mult decît nişte baloane pentru copii. Fulgerul liliachiu era absolut rece, pe cînd cel roşu abia îl puteai ţine în mînă. Bucătarul, care a pus mîna pe el, l-a aruncat imediat la loc în geamantan.

— Fiţi cu băgare de seamă, tovarăşi! Vă rog fiţi cu băgare de seamă! repetă Kravţov. Trebuie să vă purtaţi delicat cu ele. Ia să vă arăt eu...

Dar n-a mai apucat să ne arate. Eu şi Kravţov furăm chemaţi sus, la căpitan. Kravţov vîrî fulgere în geamantan, după care urcarăm amîndoi pe puntea de comandă.

— Uite-l pe ,,Pîtlivîi", spuse Vorobeicik. Poţi să-l admiri!

De fapt nu prea aveai ce admira. Din apă răsăreau numai vîrfurile catargelor. Izbindu-se de nişte stînci, „Pîtlivîi" s-a scufundat la vreo sută de metri de insula Falca Sfărîmată.

Închipuiţi-vă două creste stîncoase, ce se înalţă din mare şi se întind paralel pe o distanţă de un sfert de milă. Stîncile erau negre, joase şi răsăreau din apă ca nişte măsele stricate. Cunoşteam bine Falca asta Sfărîmată. Multe vase şi-au găsit aici sfîrşitul. Pe vreme de furtună valurile se plimbau în voie pe deasupra stîncilor şi lumina micului far instalat pe una din stînci se vedea prost... Da, Falca Sfărîmată ştia să muşte rău!

— Adîncimea nu e mare, spuse căpitanul. Vreo cinci-şase metri. Ei, ce spui? Am putea scoate fulgerele astea? Notează, te rog, că e o acţiune voluntară. Aşa mi s-a transmis de la direcţie. Cine poate şti cum au să se comporte ele sub apă...

— Da, foarte interesant! interveni Kravţov. Noi n-am făcut încă astfel de experienţe. Pînă acum e de presupus că fulgere s-au conservat, dar... Dacă explodează unul, iau foc toate celelalte. Şi atunci s-a zis cu insuliţa asta. Ştiţi ce? Kravţov se

întoarse spre căpitan. Daţi-mi acvalangul, intru eu. Am să pot. S-a făcut?

Vorobeicik mestecă multă vreme din buze, apoi mă întrebă:

— Dumneata ce zici?

I-am răspuns că sînt gata să cobor. Dar dacă Kravţov poate într-adevăr să folosească acvalangul, e mai bine să coborîm amîndoi, pentru că fulgerele astea, aşa cum a spus Kravţov însuşi, sînt nărăvaşe.

— E-n regulă! exclamă Kravţov. Mergem împreună.

I-am explicat că pe bord decide căpitanul.

Vorobeicik a mestecat încă multă vreme din buze, uitîndu-se plictisit la catargele ce răsăreau din apă. .

— Mergeţi amîndoi, spuse el în cele din urmă. încărcaţi fulgerele în barcă şi le duceţi pe insuliţă. Uite colo; vedeţi? Am să chem prin radio un şlep, fiindcă nu vreau să-mi expun vasul.

Trebuie să mărturisesc că prima oară mi-a cam fost teamă să cobor sub apă. Am avut de două ori prilejul să demontez mine, dar ăsta era un joc de copii în comparaţie cu scoaterea la suprafaţă a fulgerelor. Mina nu e decît o ladă neagră, pe cînd fulgerele luminau. Şi cum mai luminau! Cînd am ajuns la cală şi le-am văzut, am simţit o dorinţă irezistibilă de a ieşi cît mai repede la suprafaţă... Fulgerele iradiau o lumină fantastică — puternică, scînteietoare, fremătătoare. Era ceva înfiorător, dar frumos. Ştiţi, lumea submarină e bogată în privelişti frumoase. Dacă, de pildă, te culci pe spate şi te uiţi prin valuri la soare, vezi un joc de culori uluitor. Dar o frumuseţe ca acum nu mai avusesem prilejul să văd. Nici nu ştiu cum să mă exprim. Luaţi nişte briliante, sute de briliante, măriţi-le pe fiecare pînă la dimensiunile unui pepene verde, aruncaţi-le în apă şi luminaţi-le... Apa era verzuie-albastră („Pîtlivîi”, cum am mai spus, s-a scufundat la mică adîncime) şi foarte curată, iar fulgerele iradiau o lumină galben-portocalie. Rezulta o privelişte feerică cu totul neobişnuită: în apă jucau

nişte culori de o strălucire orbitoare, de la galben-portocaliu pînă la purpuriu.

Am uitat să spun că fulgerele se mişcau. Pluteau, legănîndu-se încet, ca nişte meduze mari, ceea ce stîrnea un joc de culori cu neputinţă de descris. Din acvalang ţîşnea un cîrd întreg de băşici; ei bine, cea mai uluitoare era luminiscenţa acestor băşici. Nu ştiu în virtutea căror legi ale opticii se întîmpla lucrul ăsta, dar fiecare băşică era luminată dinăuntru şi lumina asta era cu totul alta

decît lumina din apă. Băşicile aveau o luminiscenţă roşie, portocalie, galbenă, pe cîtă vreme apa îşi menţinea mereu o nuanţă mai dulce — purpurie, verzuie, albastră. Nu mi-am închipuit niciodată că pot exista combinaţii de culori atît de bogate...

Kravţov prinse un fulger şi-l examină cu atenţie. Mi s-a părut că nu prea era mulţumit şi că se temea de ceva. De fapt îmi închipuiam eu de ce anume putea el să se teamă. Dar teama de la început, ca să zic aşa, a trecut. Nu ştiu de ce nu-mi venea să cred că s-ar putea produce o catastrofă.

Pe urmă Kravţov a coborît în cală şi s-a apucat să aleagă fulgerele. După cîte mi-am dat eu seama, le alegea în primul rînd pe cele mai periculoase. Am observat că erau mai luminoase ca celelalte.

Am avut destulă bătaie de cap cu fulgerele astea. Le scoteam cîte două-trei bucăţi. Kravţov le pescuia cu o plasă, mi le dădea mie, iar eu le scoteam la suprafaţă şi le puneam în barcă. Cînd adunam vreo douăzeci — douăzeci şi cinci de fulgere, mă urcam în barcă şi vîsleam spre insuliţă. Aici aşezam fulgerele într-o mică peşteră, la gura căreia întinsesem o foaie de cort. Apoi mă întorceam sub apă, la Kravţov. Din oră-n oră făceam cîte o pauză. Atunci venea pînă la noi o şalupă („Grom” se afla la o depărtare de vreo două ancabluri, căci Kravţov i-a interzis să se apropie) şi în vreme ce noi ne odihneam, băieţii schimbau baloanele din acvalanguri. Aerul comprimat din aceste aparate se consumă repede.

Începuserăm să lucrăm la ora unsprezece. Pe la şase seara mai rămăseseră pe „Pîtlivîi” cel mult vreo sută cincizeci de fulgere. Ne-

am încărcat din nou acvalangurile. Socoteam să terminăm treaba înainte de a se lăsa întunericul. Dar a fost să fie altfel.

În primul moment nu mi-am dat seama ce s-a întîmplat. Ne căzneam în cală (fulgerele alergau de parcă erau vii şi nu voiau să se lase prinse), cînd deodată am simţit că la suprafaţă s-a petrecut ceva. Apa se întunecă şi se auzi un vuiet înfundat. Apoi am desluşit zgomotul elicelor. În astfel de cazuri scafandrul nu se înşeală niciodată! mi-am dat seama că „Grom” se îndepărtează.

Uraganul s-a abătut pe neaşteptate. Pe Marea Caspică se întîmplă aşa toamna. „Grom” nu putea să nu plece, căci altfel s-ar fi izbit de stînci. Trebuia să plece neîntîrziat. Vorobeicik nu mai avea timp să ne prevină, căci era nevoit să salveze vasul şi echipajul. În locul lui aş fi procedat şi eu la fel.

Noi doi am rămas pe Falca Sfărîmată.

L-am dus pe Kravţov pe insuliţă. Am izbutit să ieşim la mal, să ajungem la peşteră şi să ne vîrîm sub foaia de cort.

Ne-am scos acvalangurile şi am mai răsuflat în voie. În peşteră era lumină şi cald, de la fulgere.

Vîntul se înteţea. Deodată s-a făcut întuneric. Ochii obosiseră al naibii din pricina luminii puternice a fulgerelor. Nu mai vedeam aproape nimic. De altminteri ce-aş fi putut vedea? Peştera se afla la vreo treizeci de metri pe ţărm. Valurile asaltau furioase insuliţa, se prăvăleau pe stînci, se înălţau ca un zid cenuşiu-murdar...

Totul a durat vreun sfert de ceas, poate şi mai puţin.

— Ei, cum stăm cu aventura? l-am întrebat pe Kravţov.

— Perfect, mi-a răspuns el. E interesant de ştiut ce-o să fie mai departe.

Băiatul ăsta părea să nu-şi piardă cumpătul niciodată. I-am spus că nu ne paşte nici o primejdie: stăm aici pînă trece uraganul, apoi vine „Grom” şi ne ia.

— Totul ca într-un roman care se respectă, spuse Kravţov. Un naufragiu, o insulă nelocuită, comori pe un vas naufragiat... Niciodată încă vreun naufragiat n-a fost înzestrat cu atîta energie. Avem aici două sute cincizeci de fulgere, ceea ce înseamnă... da, energie cam cît cuprind zece trenuri cu carburant. Observă ce splendid e ambalată energia asta: nici măcar nu ne dogorăşte.

Kravţov tăcu. Pe faţa lui am observat o expresie de îngrijorare.

— Da, sînt amuzante dihăniile astea, urmă el cu o voce voit veselă. Aproape un vid... O plasmă gazoasă: un amestec de nuclee de atomi de gaz şi de electroni liberi. Peste vreo cinci ani fulgerele vor deveni un produs de larg consum. Ai să intri în magazin şi ai să spui: ,,Daţi-mi şi mie două bucăţi...”

Îmi dădeam seama că Kravţov deschisese înadins discuţia asta. Era ceva care-l îngrijora şi el voia să-mi distragă atenţia. L-am întrebat de ce nu se descompun fulgerele.

— E un cîmp magnetic, îmi răspunse. În fizică asta se numeşte efect pinch sau efect de comprimare. La început apare o descărcare electrică în formă de coloană, apoi, sub presiunea propriului său cîmp magnetic, coloana de plasmă gazoasă se comprimă şi se transformă în vapori. Plasma comprimată se încălzeşte şi începe să iradieze lumină. Se poate chiar realiza o compresie la care plasma începe...

Kravţov nu-şi sfîrşi vorba. De sus căzu ceva pe foaia de cort. Am ieşit imediat din peşteră şi cînd mi s-au obişnuit ochii cu semiobscuritatea, am văzut că era barca noastră pneumatică, pe care valurile o azvîrliseră pe insuliţă. Cu chiu cu vai am izbutit să trag barca sub o margine a foii de cort, peste care am îngrămădit nişte bolovani.

Vîntul deveni tot mai aspru, picăturile de apă izbeau în faţă ca boabele de grindină. M-am vîrît din nou în peşteră. Kravţov examina un fulger portocaliu şi cînta indispus:

Mi s-a făcut lehamite şi mie —

La naiba cu atîta acalmie!
Hei, măi băieţi...

Văzîndu-mă, tăcu şi aruncă imediat fulgerul la o parte.

— Oricum, e plăcut să naufragiezi cu o încărcătură ca asta, spuse cu o voce voioasă care suna fals. Pentru nişte naufragiaţi e o întreagă problemă să facă focul, pe cînd noi avem în cantităţi nelimitate căldură şi lumină...

— Ascultă, Oleg Petrovici, l-am întrerupt eu. Hai să dăm cărţile pe faţă. Ia spune, ce s-a întîmplat? Văd că eşti neliniştit.

Kravţov îmi aruncă o privire, apoi îşi făcu de lucru la acvalangul său.

— Hai spune, stăruii. N-are nici un rost să ne jucăm de-a v-aţi ascunselea.

— Bine, răspunse el posac. Ştii... dihăniile s-au răzvrătit. Sub apă presiunea e mai mare şi procesul de formare a atomilor neutri din plasma gazoasă s-a accelerat. Nu mai poate fi oprit. Fulgerele se încălzesc. Vezi, luminează tot mai tare. Nu va trece mult şi...

Kravţov tăcu.

— Explodează? întrebai.

Kravţov dădu în silă din cap.

— Da. Nu prea-mi pare mie rău de fulgere. E o serie de probă. Le-am încercat rezistenţa la transport: cu trenul, apoi cu avionul, apoi pe vas... Au rezistat foarte bine. N-au fost însă prevăzute să stea sub apă. Nu, nu-mi pare rău de ele. Vorba e însă unde ne ascundem?...

— Peste cît timp se va produce... explozia?

— Peste vreo oră şi jumătate.

— Ce-ar fi să le aruncăm în mare?

Kravţov rîse forţat:

— M-am gîndit eu la asta. Nu merge. Închipuie-ţi unde poate să le ducă vîntul ăsta! S-ar putea produce accidente, ba chiar catastrofe. Nu sînt nişte fulgere obişnuite, sînt încărcate cu o energie de mii de ori mai mare... Nu, în nici un caz!

— Atunci să le dăm la fund.

— Fulgerele sînt mai uşoare ca apa, n-au să se scufunde. Şi apoi au să explodeze şi sub apă...

Ascultam urletul vîntului. Uraganul trecuse şi acum bătea numai un vînt puternic. Ar fi fost însă o nebunie să ieşim în larg cu barca pneumatică. Aşa gîndea şi Kravţov.

— Poate vine „Grom”? întrebă el.

După mine — slabă nădejde. „Grom” se afla, desigur, undeva pe-aproape, dar Vorobeicik n-o să se apropie nici în ruptul capului de Falca Sfărîmată pe o vreme ca asta. O să aştepte pînă se va calma marea. Mai ales că nici nu ştia că fulgerele trebuie să facă explozie.

I-am explicat în cîteva cuvinte lui Kravţov ce fel de fire avea căpitanul nostru.

— Crezi? spuse gînditor Kravţov. Mie mi-a făcut impresia că... nu ştiu cum să-ţi explic... În trecut astfel de căpitani au descoperit ţările şi mările Pămîntului, iar în viitor ei au să zboare spre Venus, Marte, spre stele...

Mi l-am închipuit pe Vorobeicik conducînd o astronavă şi am ridicat din umeri.

— Dumneata îţi închipui că acolo au să zboare nişte oameni cu totul deosebiţi? întrebă Kravţov. Nu. Au să fie nişte oameni aşa ca Vorobeicik, ca dumneata... Da, da! Iar mai tîrziu, peste vreo sută de ani, au să se alcătuiască legende despre dînşii şi în aceste legende ei au să apară ca nişte viteji din poveste... De altminteri fulgerele mele au şi ele firi deosebite, spuse Kravţov zîmbind. Unele sînt încăpăţînate, altele rele, altele şirete. Sînt şi unele liniştite, blînde. Am observat că cele mai bune fulgere, cele negre, sînt întotdeauna modeste. Nu aruncă scîntei, nu bîzîie, nu te orbesc. Au însă mai multă energie şi sînt, ca să zic aşa, mai cumsecade decît cele care bîzîie într-una... Ce-ar fi totuşi să semnalizăm, ai? Ascultă aici...

Trebuie să spun că Kravţov era vrednic de laudă. Atunci nu prea-mi închipuiam încă ce e explozia unui fulger. Mă obişnuisem peste zi cu fulgerele şi mi se păreau destul de

inofensive. Kravţov îşi cunoştea însă dihăniile. Totuşi nu s-a lăsat copleşit de teamă şi capul lui continua să lucreze bine.

Ideea lui nu era de loc rea. În orice caz asta ne oferea o oarecare şansă de salvare. Trebuia să luăm un fulger, să ne urcăm pe creştetul unei stînci şi, fluturînd prin faţa lui o bucată din foaia de cort, să transmitem semnale lui „Grom”. Ce e drept, nu ştiam în ce direcţie se afla vasul, dar fulgerul răspîndea lumină circular, pe toată circomferinţa de treizeci şi doi de carţi.

...Nu era nici o plăcere să ieşi din peştera caldă. Obosiserăm al naibii peste zi, iar urcuşul pe stînca abruptă era greu chiar şi pentru un om odihnit. Mărturisesc că m-am gîndit din nou să aruncăm în mare blestematele alea de fulgere, ca să le ducă vîntul unde-o fi să fie. Dar nu i-am mai spus nimic lui Kravţov. Dacă e s-o păţim, barem să rămînem buni tovarăşi!

Am tăiat o bucăţică din foaia mare de cort care acoperea intrarea în peşteră. Kravţov alese un fulger luminos şi-l înfăşură în plasă. Am pornit urcuşul. Stînca nu era prea înaltă; să tot fi avut vreo trei metri şi jumătate, poate patru. Dar eu nu vedeam aproape nimic. Ochii, inflamaţi din pricina luminii puternice mă dureau şi lăcrimau. Totul în jur părea cufundat într-o beznă desăvîrşită. Am fost nevoiţi să înfăşurăm imediat fulgerul în pînză, pentru că ne orbea.

Aceşti patru metri am să-i ţin minte cît oi trăi. Vîntul rece şi umed mă silea să mă lipesc de stîncă, iar stînca era ascuţită, parcă avea ghimpi. Mi-am zdrelit pînă la sînge mîinile şi picioarele şi m-am lovit la un umăr. Şi dacă totuşi am ajuns sus, asta

numai mulţumită lui Kravţov. M-a azvîrlit pur şi simplu pe creştetul stîncii, pe cînd eu n-am mai putut să-l trag în sus...

Semnalul de primejdie constă din nouă lumini — şase scurte şi trei lungi. Fulgerul se smulgea în bătaia vîntului. Legasem plasa de curea, căci în mîini ţineam pînza. Nu vedeam nimic. Fulgerările mă orbiseră cu totul. Din pricina luminii puternice o durere cumplită îmi sfredelea ochii. Apoi am căzut într-o stare de apatie. Mi-am zis că „Grom” n-o să vină: Vorobeicik n-o să cuteze să se apropie de Falca Sfărîmată. Dar semnalizam mai departe. Trei puncte, trei linii, trei puncte... La început mai număram semnalele, pe urmă m-am încurcat şi nu le-am mai numărat. Mîinile lucrau singure. Trei puncte, trei linii, trei puncte...

Nu-mi aduc aminte cît timp a trecut. La un moment dat Kravţov m-a tras de picior. M-am întors şi am văzut o fîşie de lumină dănţuind pe întinsul mării. Era un reflector.

„Grom” venea spre insulă!

M-am dat jos de pe stîncă. Kravţov desprinse plasa cu fulgerul şi mă tîrî în jos, la peşteră. S-a priceput să-mi pună la ochi o cîrpă udă. Durerea a mai slăbit, dar stăruia într-una.

După o jumătate de oră a venit să ne ia o şalupă de pe „Grom”. Nici acum nu ştiu cum de-au reuşit băieţii să se apropie de stînci. Valurile vuiau atît de tare că nu se auzeau nici strigătele oamenilor. Şalupa se umplea de apă, care trebuia scoasă tot timpul.

De cum se văzu puntea lui „Grom”, Kravţov strigă:

— Tovarăşe căpitan, vasul să plece imediat de aici... Imediat!

Nu l-am văzut pe Vorobeicik (mă dureau ochii şi-mi venea greu să-i deschid), dar i-am auzit vocea — politicoasă, scîrţîită, foarte calmă:

— Fii, te rog, liniştit. Avem tot timpul să ne îndepărtăm.

M-am silit să deschid ochii. Voiam să-l văd pe Vorobeicik. Vă jur că era la fel ca întotdeauna!

— Grăbiţi-vă, tovarăşe căpitan, grăbiţi-vă, stărui Kravţov. Fulgerele pot să explodeze dintr-o clipă în alta!

— Mulţumesc, am să ţin seama de sfatul dumitale, răspunse Vorobeicik. Totuşi nu ne convine să ne grăbim prea mult. Explozia va stîrni un val uriaş, un tsunami* care se propagă cu o viteză de avion, aşa că tot nu

* Tsunami — numele japonez al uriaşelor valuri provocate de cutremure submarine (n. red. rom.)

scăpăm noi de el. Maşinile însă trebuie cruţate.

Kravţov izbucni în rîs, spuse:

— Aveţi dreptate, tovarăşe căpitan, şi se apucă să fluiere cîntecul lui preferat.

Fulgerele au explodat abia peste o oră, cînd „Grom” se afla deja la cincisprezece mile de insulă.

Mi-am ridicat bandajul pe care mi-l pusese doctorul şi împreună cu ceilalţi am dat fuga pe punte. La pupa, spintecînd întunericul nopţii, se ivi un disc galben, care răspîndea o lumină orbitoare. În primul moment semăna cu Soarele pe jumătate ascuns după orizont. Apoi focul se înălţă, deveni alb-liliachiu, lumină marea zbuciumată şi se stinse brusc, lăsînd în zare o geană roşietică ce se destrăma încet.

Insula Falca Sfărîmată încetase să mai existe.

LEGENDELE CĂPITANILOR STELARI

“Să cutezăm!” Aceasta ni-i menirea,
Bătrînii sori cînd în furtună pier,
Şi din adîncul negurilor, firea
Aprinde tineri sori pe vastul cer!

JOHANNES R. BECHER

ICAR ŞI DEDAL

„Dă-mi ascultare, Icar!
Prea jos de-ţi vei ţine tu calea,
Apa pătrunde-va-n aripi;
Prea sus — le va arde dogoarea.”

OVIDIU: „METAMORFOZELE”.

Cele de mai jos s-au petrecut demult. Vremea a şters din memoria generaţiilor care s-au succedat numele adevărate ale acelora care au zburat spre Soare. După numele navelor, oamenii au încetat să le spună Icar şi Dedal. Se spune, de asemenea, că navele se numeau altfel, iar numele de Icar şi Dedal au fost luate dintr-un mit antic. Ne îndoim să fi fost aşa, căci nu Dedal, ci cel căruia acum i se spune Icar le-a spus cel dintîi oamenilor:

„Noi vom zbura prin Soare!”

Asta a fost demult. Oamenii părăseau încă timizi Pămîntul, dar apucaseră să cunoască frumuseţea îmbătătoare a Lumii Stelelor, şi spiritul nestăvilit al descoperirilor îi ducea către stele. Şi dacă pierea o navă, alte două plecau spre Lumea Stelelor. Reveneau pe Pămînt după mulţi ani, pîrjolite de dogoarea unor sori îndepărtaţi, pătrunse de frigul spaţiului infinit. Şi iar plecau în Lumea Stelelor.

Cel căruia i se spune acum Icar s-a născut pe o navă. A trăit mult, dar rareori a văzut Pămîntul. El a zburat spre Procyon şi

Lacaille, el a atins primul steaua Van Maanen. În sistemul planetar al stelei Leyten s-a luptat cu orocho, cea mai înfiorătoare dintre fiinţele cunoscute în acea vreme.

Natura l-a înzestrat bine pe Icar şi el i-a cheltuit generos ca Soarele darurile. Era de o cutezanţă vecină cu nebunia, dar norocul nu l-a trădat niciodată. La bătrîneţe nu era bătrîn. Nu cunoştea oboseala, teama, desperarea.

Aproape toată viaţa l-a însoţit în zboruri prietena lui. Se zice că ea şi-a găsit moartea în timpul coborîrii pe planetă din sistemul Eridan. El a continuat să descopere alte lumi, dîndu-le numele ei.

Da, printre cei care zburau spre stele nu era om care să-şi poată măsura vitejia cu Icar. Şi totuşi oamenii au rămas miraţi cînd l-au auzit spunînd: „Noi vom zbura prin Soare!"

Pînă şi prietenii lui — şi avea mulţi prieteni — au rămas tăcuţi. Oare se poate zbura prin Soarele incandescent? Oare nu-l va preface în scrum pe acel îndrăzneţ astrul de foc? Icar însă spunea:

„Uitaţi-vă la tuburile gazoluminiscente. Înăuntrul lor e o temperatură de sute de mii de grade. Dar eu pun mîna pe tubul gazoluminiscent şi nu mi-e teamă c-am să mă ard. Asta deoarece substanţa dinăuntrul tubului nu e în formă gazoasă, lichidă sau solidă, ci în a patra stare — în formă de plasmă, într-o stare de rarefiere maximă." I se obiecta:

„Oare tu nu ştii că înăuntrul Soarelui nu e plasmă, ci o substanţă de douăsprezece ori mai densă decît plumbul!?"

Aşa spuneau mulţi. Dar Icar rîdea:

„Asta nu ne va împiedica să zburăm prin Soare. Vom face învelişul navei din neutrit. Chiar şi în centrul Soarelui densitatea va fi insignifiant de mică în comparaţie cu densitatea neutritului, care va rămîne rece, aşa cum rămîne sticla tubului gazoluminiscent.”

Oamenii nu i-au dat numaidecît crezare. Atunci i-a venit în ajutor cel căruia azi i se spune Dedal. El nu zburase niciodată în Lumea Stelelor şi numai ştiinţa îi dezvăluia tainele materiei. Impasibil, calm, chibzuit, nu semăna cu Icar. Dar dacă argumentele înflăcărate ale lui Icar nu i-au convins pe oameni, formulele rigide şi precise ale lui Dedal au confirmat tuturor:

„Se poate zbura.”

Pe vremea aceea oamenii ştiau deja multe despre cea de-a cincea stare a substanţei. La început ea a fost des-

coperită în stelele numite „pitice albe”. De dimensiuni mici, aceste stele au o densitate uriaşă fiindcă se compun aproape în întregime, afară de învelişul gazos, din neutroni strîns lipiţi unii de alţii. După primele zboruri spre satelitul lui Sirius, „pitica albă” cea mai apropiată de Pămînt, oamenii au reuşit să obţină neutritul, o substanţa compusă numai din neutroni. Densitatea neutritului depăşea de o sută douăzeci de mii de ori densitatea oţelului şi de un milion de ori densitatea apei.

Navele cu care Icar şi Dedal urmau să zboare spre Soare au fost asamblate într-o staţie extraterestră. Aici oamenii puteau ridica cu uşurinţă foile de neutrit şi lucrul mergea repede, deşi, aşa cum am mai spus, neutritul reprezenta cea de-a cincea stare — superdensă — a substanţei.

Cît despre nave, se zice că ele erau cele mai bune din toate cîte au fost trimise vreodată în Lumea Stelelor. Motoarele lor puternice nu se temeau de vîrtejurile de foc ale Soarelui, iar viteza lor colosală le îngăduia să străbată fulgerător astrul incandescent. Se mai spune, de asemenea, că pe atunci a inventat Dedal gravilocaţia. Înăuntrul Soarelui, în haosul de gaz electronic, radioul e neputincios. Dar greutatea rămîne greutate. Locatorul capta undele de gravitaţie şi navele puteau vedea.

A venit şi ziua lansării. De pe Pămînt s-a transmis ultima recomandare:

„Nu apropiaţi navele una de alta, pentru că forţa greutăţii le face să se izbească. Dar nici nu vă depărtaţi prea mult unul de altul, pentru că imprudentul va fi luat de vîrtejul de foc şi dus spre centrul Soarelui.”

La auzul acestor cuvinte Icar a izbucnit în rîs. Dedal a ascultat liniştit. Amîndoi au răspuns:

„Aşa vom face”.

Icar a pus nerăbdător mîna pe manşă. Dedal a examinat cu atenţie aparatele de bord. De pe Pămînt s-a transmis:

„Drum bun şi descoperiri mari!”

Încă pe-atunci Pămîntul îşi lua cu aceste cuvinte rămas bun de la navele sale care plecau în Lumea Stelelor.

Aşa a început zborul.

Din motoare, flacăra albă ţîşnea cu furie. Navele trepidau sporindu-şi viteza. Părea că de pe Pămînt s-au desprins două comete, avîntîndu-se spre Soare.

Era pentru prima oară cînd Icar zbura fără nici un însoţitor, pentru că i s-a interzis să ia pe cineva la bordul navei sale. Dar Icar rîdea de primejdie şi uitîndu-se la ecranul argintiu al locatorului, cînta cîntecul bătrînilor căpitani ai Lumii Stelelor.

Dedal nu lua în seamă singurătatea. Era pentru întîia oară cînd părăsea Pămîntul, dar frumuseţea Lumii Stelelor nu-l tulbura. Gîndurile lui Dedal, rigide şi precise ca nişte formule, pătrundeau în tainele materiei.

Uneori calculele lui Dedal spuneau: „Pericol. Atenţie!” Icar — care zbura în faţă — ştia asta şi fără calcule, căci printre cei care conduceau navele în Lumea Stelelor nu era căpitan mai încercat decît Icar.

Aşa zburau ei spre Soarele strălucitor şi oamenii de pe Pămînt urmăreau emoţionaţi zborul lor.

Cu fiecare oră navele goneau tot mai repede, pentru că marea forţă gravitaţională a Soarelui îşi şi întinsese braţele nevăzute în întîmpinarea navelor.

După timpul de pe Pămînt era pe sfîrşite a cincea zi de zbor, cînd navele s-au făcut nevăzute în razele orbitoare ale Soarelui. Ultimele unde de radio, deja deformate, au adus pe Pămînt o frîntură din cîntecul bă-

trînilor căpitani şi un raport concis al lui Dedal:

„Am intrat în cromosferă. Coordonatele...”

Soarele a scos în întîmpinarea navelor făcliile de foc ale protuberanţelor. Indignat parcă de cutezanţa oamenilor, astrul înfuriat a ridicat limbi uriaşe de flăcări, faţă de care navele apăreau ca nişte boabe de nisip în comparaţie cu un munte. Furioasă, flacăra se zbuciuma

în tăcere, lingînd cu lăcomie neutritul. Dar ea avea o densitate insignifiantă, aşa că blindajul de neutrit rămînea rece.

Mai cumplită decît limbile de foc ale flăcărilor era greutatea. Uriaşă, invizibilă, pătrunzînd peste tot, ea îi apăsa cu putere pe Icar şi pe Dedal. Era aşa de parcă le-ar fi pătruns plumb în trup şi fiecare expiraţie părea ultima. Dar braţul puternic al lui Icar ţinea strîns manşa. Ochii impasibili ai lui Dedal fixau discurile luminoase ale aparatelor de bord.

Greutatea sporea într-una.

Soarele voia să-i strivească pe oaspeţii nepoftiţi. Inimile lui Icar şi Dedal băteau spasmodic, cu ultimele puteri, din cauză că sîngele devenise greu ca mercurul. Un văl tulbure le împăienjenea ochii.

Atunci Icar a zîmbit (acum nu mai putea să rîdă) şi a oprit motorul, lăsînd nava să cadă singură spre centrul Soarelui. Greutatea a dispărut imediat.

Pe ecranul locatorului — care acum nu mai era argintiu, ci de un roşu sîngeriu — Dedal a văzut manevra lui Icar. Gata-gata să-şi piardă cunoştinţa, a apucat s-o facă şi el. Dar de îndată ce a dispărut greutatea, Dedal şi-a venit în fire şi şi-a aruncat cu calmul de mai înainte ochii asupra aparatelor.

Viteza sporea cu fiecare secundă. Navele goneau prin vîrtejul de foc spre centrul Soarelui. În calea lor întîlneau foc, foc şi numai foc. Se învîrtejeau nori de foc, bătea un vînt de foc, peste tot — şi deasupra, şi dedesubt — totul era numai foc.

De trei ori s-a stins ecranul din faţa lui Icar. Era Dedal, care-i spunea:

„E timpul să ne întoarcem.”

Dar Icar a rîs şi i-a răspuns:

„E prea devreme.”

Navele îşi urmau zborul prin perdeaua de foc. În ochii impasibili ai lui Dedal se oglindeau discurile luminoase ale aparatelor. Greutatea dispăruse, dar aparatele

vesteau o nouă primejdie. Nesocotind calculele şi previziunile, presiunea creştea cu repeziciune. Vîrtejul de foc devenea tot mai dens. Valurile grele de foc făceau să se cutremure navele, năpustindu-se asupra lor cu o furie tot mai mare. Peste blindajul subţire de neutrit se prăvăleau talazuri de foc.

Ecranul s-a stins din nou, avertizînd:

„E timpul să ne întoarcem!”

Dar Icar a răspuns:

„E prea devreme.”

Şi Icar a avut dreptate. Chiar zidul compact de foc a fost acela care a încetinit viteza. La un moment dat aproape că au încremenit în vîrtejul de foc. Presiunea bara drumul înainte, greutatea nu le îngăduia navelor să dea îndărăt.

Dedal era cu ochii ţintă la discurile luminoase ale aparatelor, căci ele îi dezvăluiau toate tainele. Icar cînta cîntecul bătrînilor căpitani, aducîndu-şi aminte de cei care au străbătut împreună cu dînsul drumurile din Lumea Stelelor.

Dar Soarele nu se dădea bătut şi pregătea ultima şi cea mai cumplită lovitură. Undeva în străfundurile lui s-a stîrnit un vîrtej colosal. Era ca o trombă, dar o trombă mărită de milioane de ori. Furia lui nu cunoştea margini. Vîrtejul a înşfăcat navele ca pe nişte surcele, le-a dat peste cap şi apoi a proiectat în lături nava lui Dedal.

Pe ecranul argintiu Dedal a văzut tromba de foc tîrîndu-l pe Icar în străfundurile Soarelui. Motoarele navei tăceau. Icar nu răspundea la apeluri.

Dedal a înţeles că acesta era sfîrşitul şi că nimic nu-l va putea salva pe Icar. Formulele

rigide şi precise au apreciat marea forţă a trombei de foc şi i-au spus lui Dedal:

„Nu poţi să faci nimic. Pleacă!”

Atunci în ochii lui Dedal s-a aprins pentru întîia oară o văpaie. A fost ceva de-o clipă, dar, asemeni unei ex-

plozii, asta l-a transformat cu totul. În clipa aceasta el a simţit că mai presus de formule este Viaţa, iar mai presus de Viaţă, numele mîndru de Om.

Trăgînd cu putere de manşă, Dedal şi-a repezit nava în tromba de foc.

Flacăra motoarelor a ţîşnit cu putere şi focul care-i dădea ascultare omului s-a izbit de focul sălbatic al Soarelui. Spiralele strînse ale trombei se încolăceau în jurul navei, dar Dedal mergea înainte, ajungînd din urmă nava lui Icar.

Tromba se frămînta cumplit şi îşi strîngea tot mai puternic spiralele. Blindajul de neutrit tremura de încordare. Acele aparatelor trecuseră cu mult de linia roşie. Dar Dedal nu lua în seamă primejdia. Ochii lui, în care ardea un foc mai teribil decît focul Soarelui, erau fixaţi asupra locatorului. Pe ecranul argintiu nava lui Icar se vedea tot mai aproape.

Tromba de foc se mai zbuciuma furioasă, dar forţa gravitaţiei prinsese navele şi le apropia uşor una de alta. Şocul abia s-a simţit. Dedal a văzut pe ecran navele lipite laolaltă. Acum nu mai putea să le despartă nici chiar forţa cumplită a trombei. Ecranul argintiu s-a stins pentru o clipă şi Dedal a înţeles că Icar trăieşte.

Motoarele navei lui Dedal vuiau prelung, răguşit, suportînd greutatea dublă. Tromba de foc bubuia, încolăcindu-şi spiralele în jurul navelor. Acele aparatelor dănţuiau înnebunite. Blindajul de neutrit a început să se încingă. Dar Dedal conducea navele şi inima lui, cunoscînd pentru întîia oară fericirea, jubila.

Sfîşiind spiralele strînse ale trombei, navele se îndepărtau. Goneau tot mai

repede şi mai repede. Dar o dată cu viteza a revenit şi greutatea. Trupurile oamenilor s-au umplut din nou cu plumb, sîngele deveni greu ca mercurul.

Navele răzbeau prin vîrtejul de foc. Flăcările se mai învolburau încă, dar marginea Soarelui era aproape. Discurile luminoase ale aparatelor chemau: „Înainte!”

Cu un urlet turbat, motoarele au proiectat navele în ultimul salt. Dar greutatea a smuls manşa din mîinile lui Dedal. El nu mai avea puteri să ridice mîna şi nu mai avea puteri să ajungă la tabloul pe care clipeau slab discurile aparatelor.

Navele au încremenit, suspendate deasupra hăului de foc. Groaza a încătuşat inima lui Dedal. Dar o voinţă străină le-a poruncit navelor: „Înainte!”

Atunci, uitînd de spaimă, Dedal a înţeles că mîna puternică a lui Icar a apucat manşa.

...A venit ziua cînd oamenii de pe Pămînt au văzut navele, strîns lipite una de alta, depărtîndu-se de Soare. Antenele au dat glas, stăruind care mai de care cu întrebarea:

„Aduceţi veşti bune pe Pămînt?”

Încă pe vremea aceea oamenii întîmpinau cu aceste cuvinte navele ce reveneau din Lumea Stelelor.

Pămîntul aştepta cu emoţie răspunsul. Şi răspunsul a venit. Două glasuri cîntau cîntecul bătrînilor căpitani ai Lumii Stelelor.

SUPERNOVA ARETINA

În primul an al perioadei Ci-ho, în cea de-a cincea Lună, în ziua Ci-ciu, s-a ivit o stea- oaspete la sud-est de steaua Tien-Kuan...

Putea fi văzută ziua, razele de lumină por-neau de la ea în toate părţile şi culoarea ei era alb-roşiatică. Aşa s-a văzut ea timp de douăzeci şi trei de zile.

Dintr-o cronică chineză.

Cu multe secole în urmă, spre steaua Aretina a plecat o navă numită „Smaragd”. Pe vremea aceea oamenii abia deschideau drumul spre Lumea Stelelor şi fiecare navă avea de înfruntat primejdii necunoscute. „Smaragd” a ajuns la steaua Aretina. Dar în timpul coborîrii pe singura planetă din sistemul acestei stele s-a produs o catastrofă. În coborîre, nava a atins un pisc de gheaţă. De pe urma teribilei izbituri şi-a găsit moartea pilotul lui „Smaragd” şi a fost grav rănit astronomul expediţiei. Numai căpitanul navei a rămas nevătămat.

Era o planetă neprimitoare, acoperită de la un pol la altul cu un pustiu de gheaţă. Pe cerul negru ardea slab micul disc galben al stelei Aretina. Razele lui reci lunecau pe giganticele stînci de gheaţă. Sub o stîncă din acestea l-a îngropat căpitanul lui „Smaragd” pe tovarăşul mort. Acoperind mormîntul de gheaţă, el i-a dat planetei numele de „Or”, ceea ce înseamnă „Distrugătoarea”.

„Smaragd” era gata de zbor. Dar căpitanul ştia că nu poate să zboare, deoarece rănitul nu va suporta acceleraţia de la pornire.

Aşa a rămas „Smaragd” pe planeta Or.

Timpul trecea, rănitul se întrema. A venit ziua cînd el s-a putut apropia de aparatele sale. Dar cum s-a uitat în spectroscop, a închis ochii şi a rămas multă vreme tăcut. Apoi a spus:

— Steaua Aretina nu are aproape de loc hidrogen. E condamnată. Va veni — foarte curînd — momentul cînd ea se va aprinde, se va dilata de mii de ori şi se va preface în foc. Asta e soarta stelelor numite super-nove. Forţa omului e mare, dar nu e fără margini. Nimeni nu va putea să prevină explozia unei supernove. „Smaragd” trebuie să plece. Lasă-mă aici.

La auzul acestor cuvinte, căpitanul a clătinat din cap:

— Nu. Noi vom zbura împreună sau vom rămîne amîndoi pe planeta Or.

Aşa a călcat el cea de-a noua poruncă a căpitanilor stelari, care spune: „În Lumea Stelelor nu există nimic mai înspăimîntător decît explozia unei supernove. O Supernovă arde ca miliarde de sori contopiţi. Din ea se desprind jeturi incandescente de materie, care pîrjolesc totul în calea lor. Feriţi-vă de supernove, plecaţi din apropierea lor, căci altfel veţi pieri”.

Căpitanul se uita la steaua Aretina. Aceasta plutea încet pe cerul întunecat al planetei Or şi razele ei reci de lumină tremurau pe creştetele ascuţite ale piscurilor de gheaţă. Pe discul galben al stelei căpitanul vedea lunecînd umbre purpurii, care prevesteau explozia.

Pe vremea aceea oamenii nu ştiau aproape nimic despre supernove, pentru că aceste stele se aprind extrem de rar. Se spune că încă pe-atunci oamenii visau să

pătrundă acest mister al Lumii Stelelor. Dar cine putea să ghicească unde şi cînd se va aprinde o supernovă?...

Căpitanul lui „Smaragd” stătea mereu lîngă aparate. Pe ecrane sclipea discul galben al stelei Aretina. Aparatele dezvăluiau lucruri pe care nu le cunoştea încă nici un om. De pe antenele navei se desprindeau semnale invizibile: „Oameni de pe Pămînt, oameni de pe Pămînt, noi nu mai avem de stat mult aici, dar am ridicat puţin perdeaua după care se ascunde taina Lumii Stelelor...”

Cînd se făcea noapte după timpul de pe Pămînt, căpitanul venea la rănit. Era tînăr căpitanul lui „Smaragd”. Rîdea de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic şi-i povestea rănitului legende despre străvechiul fluviu Ianţzî. Acolo s-a născut el şi de-acolo au văzut oamenii pentru întîia oară, cu o mie de ani în urmă, o supernovă.

Ascultîndu-l pe căpitan, astronomul îşi aducea aminte de patria lui, un ţinut nordic, aspru. Amintirile acestea erau cel mai bun balsam, căci gîndul la patrie înzeceşte puterile omului.

Dimineaţa căpitanul se întorcea la aparatele sale. Nu ştia ce-i oboseala. Era tînăr căpitanul lui „Smaragd”.

Timpul trecea. Pe deasupra piscurilor planetei Or plutea Aretina. Acum micul ei disc nu mai era galben. Ardea cu un foc sinistru roşu-alb, pentru că steaua se încingea. Antenele navei răscoleau zorite eterul: „Oameni de pe Pămînt, oameni de pe Pămînt, noi am aflat misterul stelelor supernove... În adîncurile de foc ale stelei electronii se combină cu protonii, dînd naştere unui uragan de neutroni. Cîmpul

electrostatic dispare şi neutronii se precipită năvalnic spre centrul astrului. Aşa arată aparatele... Oameni de pe Pămînt, oameni de pe Pămînt, sub presiunea colosală a neutronilor steaua Aretina se va aprinde şi va exploda. Se apropie cea din urmă zi a planetei Or...”

Şi ziua aceea a venit.

Pe cerul negru ardea cu o lumină orbitoare steaua Aretina. Discul ei roşu-alb pulsa, contractîndu-se şi dilatîndu-se, aruncînd în spaţiu torţe aprinse, care se întindeau ca nişte braţe de foc spre planeta Or.

Obscuritatea ce stăruia deasupra planetei s-a risipit pentru întîia oară. Pe ecranele locatoarelor de mare distanţă căpitanul a văzut lumina coborînd de pe creştetele piscurilor de gheaţă şi inundînd planeta de la un pol la altul. Nenumăratele cristale de gheaţă reflectau şi refractau razele sclipitoare. Planeta Or strălucea ca un gigantic briliant pe cerul negru de catifea.

Atunci a făcut explozie steaua Aretina. Discul ei de foc a început să crească vijelios, tot mai repede şi mai repede... Razele lui incandescente s-au abătut peste planeta Or. Planeta strălucitoare s-a stins într-o clipă. Piscurile de gheaţă se prăbuşeau în tăcere, făcînd planeta să se cutremure sub loviturile lor. Gheaţa se topea, apa clocotea, aburii se ridicau spre cer.

În haosul de gheaţă, apă şi aburi „Smaragd” se ridică deasupra planetei condamnate. Pe ecran se vedea cum creşte discul Aretinei tot mai repede şi mai repede... Un zid de foc orbitor se apropia de planetă şi se părea că nava se prăbuşeşte în nemărginitul ocean de foc.

Braţul puternic al căpitanului strîngea manşa. Căpitanul privea curajos ecranul cuprins de foc. Era cutezător căpitanul lui „Smaragd”. Pe vremea aceea deveneau căpitani stelari numai cei mai viteji între viteji. Oamenii de pe Pămînt ajunseseră să fie liberi, mîndri şi cutezători. Şi printre ei nu erau laşi.

Căpitanul îşi conducea neînfricat nava prin atmosfera în clocot a planetei Or. Pe ecranele înnegrite se îngrămădeau vîrtejuri purpurii şi se avîntau cu sete înainte gigantice limbi de foc. Zidul de foc al Aretinei se apropia. Implacabil şi tot mai repede...

Oceanul incandescent se zbuciuma cumplit, parcă serbîndu-şi izbînda. Dar căpitanul ţinea bine manşa şi mîinile lui nu tremurau. Era cutezător căpitanul lui „Smaragd”.

Nava prindea viteză tot mai mare. În reactor se frămînta plasma de deuteriu, motoarele vuiau înfundat. „Smaragd” zbura într-acolo unde ardeau liniştite pe cerul negru stelele. Dar din spate se apropia tot mai mult valul de foc. Şi nu era în Lumea Stelelor forţă care să-i poată stăvili drumul.

Focul umpluse de la o margine la alta ecranele şi acum se părea că s-a aprins însăşi nava. Numai pe ecranul unui locator de mare distanţă tremura discul negru al planetei Or. Şi se vedea cum s-a apropiat nestăvilitul uragan de foc de planeta condamnată. S-a apropiat şi a înghiţit-o.

Discul negru a devenit într-o clipă purpuriu, apoi roşu, apoi s-a aprins cu o flacără albastră. Planeta Or se zvîrcolea în foc ca o picătură de apă pe un metal încins.

Discul i s-a alungit, devenind oval şi s-a risipit în jerbe de foc.

Planeta Or a dispărut în şase secunde.

Atunci astronomul, palid la faţă, i-a spus căpitanului:

— Nu vom ieşi. Trebuia să mă laşi acolo şi să fi plecat de mult în lumea Stelelor.

Căpitanul a rîs şi i-a răspuns:

— Vom ieşi şi vom ieşi împreună. Aşa va fi.

Căpitanul îl conducea pe „Smaragd” spre Lumea Stelelor, iar din spate se apropia oceanul de foc şi răsuflarea lui fierbinte dogorea nava. Aretina supernovă azvîrlea furioasă talazuri fierbinţi tot mai aproape şi mai aproape de „Smaragd”.

Motoarele gemeau de încordare şi nu puteau să accelereze. În faţă era Lumea Stelelor, dar valurile de foc îl ajungeau din urmă pe „Smaragd”.

Sub loviturile lor nava s-a cutremurat. Aparatele semnalizau alarmă: totul aducea pieirea — temperatura, radiaţia, asaltul teribil al focului.

Şi căpitanul a lăsat manşa din mînă.

— S-a sfîrşit, a spus astronomul. Puterea omului e mare, dar nu e nemărginită.

Căpitanul a clătinat din cap:

— Cine cunoaşte oare limitele puterii omului?

Mîna lui s-a aşezat pe maneta roşie a protecţiei magnetice a reactorului. A zăbovit, a tremurat pentru întîia oară în viaţă şi a tras de manetă.

Aşa a călcat el prima poruncă a căpitanilor stelari, care spune: „Nu scoateţi în timpul zborului protecţia magnetică, pentru că deşi reacţia se accelerează, ea nu mai poate fi dirijată. Şi nimic nu o va mai putea opri”.

Vîrtejurile magnetice ale Aretinei au năvălit în reactor, şi în locul plasmei din duzele incandescente ale navei au ţîşnit mezoni. Pe ecranele de o luminozitate insuportabilă se vedea cum a încremenit locului zidul de foc. A încremenit şi apoi a început să se îndepărteze încet.

Drumul spre Lumea Stelelor era liber.

Dar discurile luminoase ale aparatelor s-au stins şi mîna căpitanului nu mai strîngea manşa. „Smaragd” nu mai dădea ascultare omului.

Atunci au vorbit din nou antenele: „Oameni de pe Pămînt, oameni de pe Pămînt, „Smaragd” pleacă în spaţiile nemărginite ale Lumii Stelelor. Motoarele, care nu mai dau ascultare, mînă tot mai repede şi mai repede nava. Noi nu ne vom mai întoarce pe Pămînt... Oameni de pe Pămînt. oameni de pe Pămînt, aflaţi misterul supernovelor...”

Antenele au vorbit mult. Dar glasul lor devenea tot mai slab. Şi în cele din urmă a amuţit.

Între timp viteza lui „Smaragd” creştea, apropiindu-se de viteza luminii. Nava pe care au atins-o limbile focului pătrundea tot mai adînc în spaţiile fără fund ale Lumii Stelelor.

*

*   *

Pe Pămînt au trecut secole.

An de an, secol de secol puternicele antene ale staţiilor extraterestre azvîrleau în Lumea Stelelor indicativele lui „Smaragd”. Dar Pămîntul îşi chema zadarnic fiii. Glasurile antenelor se pierdeau în adîncurile nemărginite ale Lumii Stelelor şi nu primeau nici un răspuns. Dar antenele îşi repetau iar şi iar apelurile, fiindcă oamenii ştiau că eroii acestui zbor trăiesc.

Pe Pămînt, aşa cum am mai spus, au trecut secole. „Smaragd” zbura cu o viteză apropiată de aceea a luminii. Formulele rigide spun însă că atunci cînd o navă se

deplasează cu această viteză, la bordul ei timpul se opreşte.

Oamenii de pe Pămînt au trăit secole după secole, generaţiile s-au succedat una după alta. Pe bordul lui „Smaragd” însă au trecut doar cîţiva ani — poate cinci, poate opt.

Aşa spun formulele unei teorii din antichitate, numită la timpul său teoria relativităţii.

Dar şi fără aceste formule oamenii ştiau că va veni o zi cînd „Smaragd” se va întoarce pe Pămînt. Căci înţelepciunea acumulată de generaţii spune: „Cei viteji nu îmbătrînesc şi nu mor”.

FLOAREA DE FOC

PROMETEU. Tu cine eşti?
PĂMÎNTUL. Sînt Gea, mama ta.

SHELLEY. „PROMETEU ELIBERAT”

Totul a început prin aceea că astronava „Topaz”, avariată de o ploaie de meteoriţi, a fost nevoită să-şi schimbe ruta şi a coborît pe planeta Mot din sistemul stelei în declin Barnard. Aici, printre ruinele unei civilizaţii antice, căpitanul lui „Topaz” a descoperit primul un obelisc cu imaginea Florii de Foc.

De-atunci căpitanii stelari au întîlnit de multe ori astfel de obeliscuri, pentru că oamenii de pe planeta Mot şi-au trimis cu milioane de ani în urmă în Lumea Stelelor navele şi au înălţat pe multe planete obeliscuri în cinstea Florii de Foc.

Căpitanii citeau inscripţiile de pe aceste obeliscuri şi cînd se întorceau pe Pămînt povesteau multe despre Floarea de Foc.

Erau nişte povestiri stranii şi tulburătoare. Se spunea că Floarea de Foc luminează în întuneric, iscînd jocuri de culori aidoma aurorii boreale. Se spunea că floarea aceasta înzeceşte puterile omului şi-i dă o viaţă lungă. Se spunea că jenşenul[*] care creşte pe Pămînt se aseamănă cu Floarea de Foc tot atît cît sticla cu diamantul.

---

[*] Jenşen — (lat. panax ginseng) plantă din Extremul Orient. Rădăcina ei se foloseşte foarte mult în medicina chineză. Jenşen în chineză înseamnă rădăcina vieţii. (n. red. rom.).

Printre căpitanii stelari nu era unul care să nu viseze să găsească Floarea de Foc. Dar nimeni nu ştia unde s-o caute. Odată căpitanul navei „Ecuatorul” şi-a exprimat părerea că Floarea de Foe creşte probabil pe planetele fierbinţi, aflate în apropierea stelelor. Bătrînul căpitan al „Ecuatorului” era un om înţelept. El îşi închipuia pe bună dreptate că numai într-o atmosferă incandescentă pot să crească florile numite Flori de Foc, deoarece acolo unde nu e destulă căldură şi lumină, plantele au nuanţe închise.

„Ecuatorul” a răzbit în două rînduri spre cele mai fierbinţi dintre planetele cunoscute în acea vreme din sistemele stelelor Altair şi Procyon. Şi de fiecare dată în van. Pîrjolite de radiaţii arzătore, aceste planete erau moarte. Pe solul uscat şi crăpat nu creştea nimic. Dar „Ecuatorul” a plecat din nou spre o planetă fierbinte din sistemul stelei Laland şi de data aceasta nu s-a mai întors.

Atunci oamenii au căzut la îndoială, întrebîndu-se dacă acolo trebuie căutată într-adevăr Floarea de Foc. Căpitanul navei „Zodiacul”, fire sceptică, avînd predilecţie pentru paradoxuri, a declarat că Floarea de Foc creşte probabil pe planetele reci, îndepărtate de sorii lor. „Floarea de Foc luminează în întuneric ca peştii în adîncurile oceanului, spunea căpitanul „Zodiacului”. Ea trebuie căutată pe planetele unde domneşte noaptea eternă.” După aceasta multe nave au coborît pe piscurile planetelor îngheţate. Dar în bezna rece nu se vedea nici o luminiţă. Încătuşate de gheaţă, planetele acestea erau lipsite de viaţă.

Căpitanii stelari căutau cu îndîrjire Floarea de Foc. Oamenii ştiau bine încă de pe-atunci că în Lumea Stelelor nu există obstacol în faţa căruia raţiunea şi voinţa omului să fie neputincioase. Navele porneau spre Lumea Stelelor înfruntînd primejdiile şi nimic nu-i putea opri pe căpitanii stelari.

Vestitul căpitan al lui „Granit”, un om formidabil de norocos, a găsit pe una din planetele din sistemul stelei Lacaille un obelisc în cinstea Florii de Foc, năpădit de nisip. Inscripţia de pe obelisc pomenea de steaua Leyten. Cîţiva ani mai tîrziu, nepăsătorul căpitan al lui „Taifun”, cel care a naufragiat de patru ori, a izbutit să răzbată prin norul compact de asteroizi din jurul stelei Leyten şi a coborît pe o planetă mare, singura din acest sistem. Era o planetă sinistră, populată cu orocho, cele mai înfiorătoare fiinţe din Lumea Stelelor. Luptîndu-se în încleştări desperate cu orocho, „Taifun” a înaintat de-a lungul ecuatorului planetei pînă a găsit rămăşiţele pietrificate ale Florii de Foc.

Se spune însă că jumătate de secol mai tîrziu, căpitanul „Caravelei”, un mare cunoscător al Lumii Stelelor, a găsit undeva o Floare de Foc vie. Dar „Caravela” a pierit pe drumul de întoarcere, ciocnindu-se în apropiere de steaua Groombridge cu o îngrămădire de praf de antisubstanţă.

Timpul a trecut şi oamenii au încetat să mai creadă în legendele despre Floarea de Foc. Dar iată că tocmai atunci o astronavă a descoperit o planetă pe care creştea Floarea de Foc. Astronava aceea se numea „Prometeu”.

Pe-atunci se obişnuia să se dea căpitanilor numele navelor pe care le conduceau. Era o

tradiţie dreaptă, pentru că în Lumea Stelelor viaţa căpitanului şi viaţa navei alcătuiau un tot. Dacă murea căpitanul, murea şi nava lui, căci căpitanii plecau singuri în raidurile periculoase, locul echipajului ţinîndu-l maşinile electronice.

Căpitanul care a găsit Floarea de Foc se numea Prometeu, după numele navei sale. Se spune că el s-a născut într-o mică colonie întemeiată de oameni pe planeta Ren, planetă cu o climă aspră din sistemul stelei Proxima Balenei. Se spune, de asemenea, că Prometeu a venit pentru prima oară pe Pămînt abia la vîrsta de douăzeci de ani. După mulţi ani petrecuţi în cabina neîncăpătoare a unei nave, el a văzut Pămîntul nostru: pădurile verzi, fremătînd în bătaia vîntului, albastrul blînd al cerului, talazurile cu coame cărunte ale oceanului izbindu-se de stîncile ţărmului... Atunci a înţeles el că pînă şi pe cel mai mic petec de pămînt există mai multă viaţă şi frumuseţe decît în nemărginitele spaţii interastrale. O furnică pe un fir tremurător de iarbă, o picătură de rouă pe o frunză verde, un pîrîiaş susurînd pe sub un bolovan — toate acestea sînt o întreagă lume pentru omul care ştie să vadă şi să audă.

Prometeu a îndrăgit Pămîntul şi oamenii. Poate că asta l-a şi făcut poet, căci ce-ar putea oare să spună în versuri un om care nu iubeşte sau nu cunoaşte frumuseţea Pămîntului său?

Prometeu iubea Pămîntul, dar el era căpitan şi pleca des în Lumea Stelelor. Nava zbura spre stele, în timp ce antenele ei ascuţite slobozeau în bezna nesfîrşită versurile fremătătoare alcătuite de Prometeu. Versurile acestea erau

recepţionate cu lăcomie pe Pămînt, pentru că în versurile lui Prometeu, ca şi pe Pămînt, trăiau oameni puternici şi frumoşi, cu sufletul bogat şi generos.

Din Lumea Stelelor e greu de vorbit cu Pămîntul: undele de radio se sting, împrăştiate de furtunile magnetice, abătute din drumul lor de cîmpurile de gravitaţie. De aceea cea de-a şasea poruncă a căpitanilor stelari îi previne să nu angajeze discuţii care nu sînt necesare. Dar lui Prometeu — aşa au hotărît toţi căpitanii — i s-a dat dreptul de a vorbi cu oamenii oricînd va voi. Aceasta fiindcă el era poet.

Da, el era poet şi căpitan stelar. Prometeu privea în felul său Lumea Stelelor. De aceea în adîncurile nemărginite ale Lumii Stelelor el vedea multe lucruri pe care alţii nu puteau încă să le vadă. Acesta e privilegiul unui poet, pentru că Arta merge întotdeauna înaintea Ştiinţei, pătrunzînd pe aripile Fanteziei acolo unde Raţiunea e încă neputincioasă.

Prometeu era singurul poet printre căpitanii stelari şi el a fost acela care a găsit Floarea de Foc.

Iată cum s-a întîmplat asta, potrivit legendei.

Odată, după un zbor lung şi greu, nava lui Prometeu s-a apropiat de steaua Feridan. Era o stea de dimensiuni mici, semănînd cu Soarele nostru. În sistemul stelei Feridan se aflau nouă planete, la fel ca în sistemul nostru solar. Opt planete erau lipsite de viaţă. Suprafaţa celei de-a noua planete, cea mai mare, era învăluită într-o atmosferă ionizată, plină de nori. Prometeu a denumit această planetă Zeus, pentru că Zeus e

sinonimul lui Iupiter, cea mai mare planetă din sistemul Soarelui.

Pe vremea aceea coborîrea pe o planetă necunoscută era însoţită de o primejdie de moarte. Locatoarele refuzau să funcţioneze în atmosfera ionizată, aparatele optice nu mai vedeau în norii compacţi. Nava putea să se sfarme izbindu-se de munţii ascunşi în ceaţă, putea să se prăbuşească în oceanul dezlănţuit, să se împotmolească într-o mlaştină sau în nisipurile mişcătoare. Prometeu nu ştia ce se ascunde dincolo de atmosfera impenetrabilă a lui Zeus. Un singur lucru i-au spus aparatele, că masa planetei e mare şi că la suprafaţa ei greutatea e de patru ori mai mare decît pe Pămînt.

Nava pătrundea încet în atmosfera planetei necunoscute. Prometeu o dirija în aşa fel încît să se apropie de ecuatorul lui Zeus, pentru că cea de-a doua poruncă a căpitanilor stelari spune: „Coborîţi-vă navele numai la ecuatorul planetei, fiindcă forţa centrifugă echilibrează aici forţa greutăţii şi nava se poate reîntoarce cu uşurinţă în Lumea Stelelor”.

Duzele trepidau din pricina încordării. Nava frîna, apropiindu-se de suprafaţa planetei. Atmosfera devenea mai densă. Fulgere liliachii o spintecau furioase cu tăişurile lor. În întîmpinarea navei veneau vîrtejuri de aer fierbinte. Prometeu a văzut că ecranele locatoarelor de mare distanţă s-au acoperit cu pete luminoase, ceea ce arăta că pe suprafaţa lui Zeus erau mulţi vulcani care azvîrleau foc. Descărcările necontenite ale fulgerelor electrizaseră atmosfera; cu cît cobora nava mai jos, cu atît devenea mai difuză imaginea de pe

ecranele locatoarelor. Numai pentru o clipă s-a limpezit ecranul unuia din locatoarele de mare distanţă şi Prometeu a văzut că la nord de ecuator, la poalele unui vulcan, creşteau nişte flori care răspîndeau lumină. Cu toate că ecranul s-a acoperit numaidecît de străfulgerări, Prometeu simţea, ghicea, ştia că acolo cresc Flori de Foc!

Vîrtejurile de aer strîngeau tot mai puternic bordajul de titan al navei. Planeta era furioasă de îndrăzneala veneticului şi atmosfera ei necuprinsă se dezlănţuise într-un uragan. Nava zbura pe deasupra unor prăpăstii adînci, peste cratere de vulcani. Printre norii sfîşiaţi de uragan răzbeau scînteieri lugubre de foc.

Prometeu a călcat cea de-a doua poruncă a căpitanilor stelari. El a îndreptat nava spre nord de ecuator, într-acolo unde creştea Floarea de Foc. Prometeu ştia că acum energia reactorului nu va fi suficientă pentru decolare. Ştia că nava nu va mai putea părăsi teribila planetă. Dar Prometeu le-a spus la plecare oamenilor că el va aduce Floarea de Foc. Putea oare acum să dea îndărăt?...

Nava a coborît la poalele unui vulcan abrupt şi stîncos. De pe stînci lava se scurgea în rîuri roşii, iar între şuvoaiele incandescente, pe un povîrniş, înnegrit de cenuşă, ardea Floarea de Foc...

Pe Pămînt sînt acum multe Flori de Foc. Noi ne-am obişnuit cu ele şi totuşi frumuseţea lor ne uluieşte de fiecare dată. Da, inscripţiile pe care le-au citit cîndva căpitanii stelari spuneau adevărul: Floarea de Foc înzeceşte puterile omului, luminează raţiunea, dă o viaţă lungă. Oare nu de-aceea tînărul îndrăgostit îşi exprimă dragostea

dăruindu-i fetei iubite Floarea de Foc? Şi oare nu de-aceea ne împodobim noi cele mai frumoase sărbători cu Flori de Foc? În ele arde focul care i-a dat odinioară omului o mare forţă. Focul dragostei... Focul raţiunii... Focul vieţii...

Prometeu era poet şi el a luat primul dintre oameni în mînă Floarea de Foc. Încercaţi să vă închipuiţi ce a simţit el atunci!

Da, frumoasă-i Floarea de Foc! Petalele ei subţiri răspîndesc o lumină blîndă, culorile ei se amestecă, se schimbă, aci căpătînd o strălucire orbitoare, aci pălind şi devenind străvezii...

Avea dreptate bătrînul şi înţeleptul căpitan al „Ecuatorului”: Floarea de Foc a crescut într-o atmosferă incandescentă, împrumutînd forţa şi culorile ei.

Se spune că atunci cînd a rupt Floarea de Foc, de emoţie Prometeu n-a mai putut să alcătuiască versuri, ceea ce i se întîmpla pentru prima oară. El a schimbat doar cîteva cuvinte din ceea ce a spus altcineva înaintea lui:

Tu, Zeus, poţi s-acoperi lumea
Cu nouri grei,
Ca un copil ce taie bălării
Poţi să dărîmi stejari şi stînci,
Dar n-ai să poţi distruge
Pămîntul meu,
Nici nava care n-ai făcut-o tu,
Nici floarea asta,
Al cărei foc de viaţă dătător
Îl pizmuieşti.

Limbile de foc ale lavei incandescente lingeau eu lăcomie stînca, strecurîndu-se spre carcasa de titan a navei. Dar Prometeu era de-acum cu mîna pe manşă. Duzele începură să urle, acoperind bubuiturile furtunii. Nava s-a avîntat în sus, spre cerul

spintecat de fulgere. Alături de flacăra orbitoare ce ţîşnea din duze, fulgerele au pălit.

Floarea de Foc i-a fost răpită lui Zeus!

Dar Prometeu avea să plătească pentru asta. Nava n-a putut să se smulgă spre Lumea Stelelor. Energia reactorului s-a mistuit repede. Lanţurile nevăzute ale gravitaţiei au încătuşat nava, legînd-o de planetă şi transformînd-o în satelit al ei.

Aşa s-a răzbunat Zeus pe Prometeu.

Se spune că, cu mii de ani în urmă, oamenii au născocit un mit care seamănă cu povestea lui Prometeu, poetul şi căpitanul stelar. Se spune, de asemenea, că în acest mit titanul care a răpit de la zei focul şi l-a dat oamenilor a fost pentru asta înlănţuit vreme de multe veacuri de o stîncă. Ba se spune, chiar, că cel care a răpit focul se numea Prometeu. Stupidă născocire! Oare oamenii l-ar fi lăsat în voia soartei pe cel care le-a adus focul? Ei s-ar fi năpustit asupra zeilor. Cine oare poate fi mai puternic decît oamenii?

Nu, mai curînd e la mijloc o greşeală, căci isprava lui Prometeu poetul şi căpitanul stelar s-a încheiat cu totul altfel.

Oamenii de pe Pămînt nu l-au părăsit pe omul care a răpit pentru ei Floarea de Foc. Antenele staţiilor de pe Pămînt au interceptat semnalul de alarmă lansat de Prometeu. Numaidecît staţiile terestre au ordonat tuturor navelor din toate părţile Lumii Stelelor să-i vină în ajutor. Din clipa aceea, de îndată ce undele de radio ce purtau ordinul veneau în atingere cu antenele unei nave, căpitanul — oriunde s-ar fi aflat el — trebuia să se gîndească

înainte de toate la salvarea lui Prometeu. Aşa era ordinul.

Apoi staţiile terestre s-au adresat tuturor oamenilor din toate colţurile Pămîntului. Şi fiecare om de pe Pămînt a făcut atunci tot ce putea să facă pentru a-l salva pe Prometeu. Raţiunea tuturor oamenilor, cunoştinţele, experienţa, voinţa şi energia lor s-au contopit. Aşa a luat naştere un plan de pătrundere spre steaua Feridan.

Spre Lumea Stelelor a pornit o escadră compusă din şase nave puternice. La bordul acestor nave se aflau cei mai cutezători căpitani, cei mai încercaţi piloţi, cei mai iscusiţi ingineri. Căpitanii altor nave, care părăsiseră mai de mult Pămîntul, se grăbeau să-i iasă în întîmpinare escadrei, ca să-i dea energia din reactoarele lor. Completîndu-şi rezervele de energie, escadra se putea deplasa cu o viteză pe care nu a atins-o încă nimeni.

Aşa cum am mai spus, escadra cuprindea şase nave. Două din ele au fost avariate de meteoriţi şi s-au reîntors pe Pămînt. Escadra însă, prinzînd viteză tot mai mare, îşi urma drumul înainte. Alte două nave n-au putut răzbate prin cîmpul magnetic din apropierea stelei Van Maanen şi au coborît pe planetele din sistemul acestei stele. Escadra însă, prinzînd viteză tot mai mare, mergea înainte. Încă o navă n-a putut să reziste vitezei uriaşe şi a rămas în urmă. Dar ultima din navele trimise şi pe care a fost înălţat steagul escadrei, a răzbit la steaua Feridan.

Încetinindu-şi anevoie viteza, ea s-a apropiat de planeta Zeus şi a transmis forţa uriaşă a reactorului său navei lui Prometeu.

Sfărîmînd lanţurile gravitaţiei, ambele nave s-au avîntat spre Lumea Stelelor.

În întîmpinarea lor goneau acum alte nave, aducînd energie proaspătă.

Aşa a fost eliberat Prometeu.

Cînd a pornit spre Pămînt, el i-a spus răzbunătoarei planete Zeus:

Priveşte-mă! Eu oameni făuresc,
Îi fac din lutul moale după chipul
Şi-asemănarea mea,
Pentru ca ei să ştie ca şi mine
Să plîngă şi să sufere cumplit.
Să ştie să se bucure de viaţă,
Dispreţuind nimicnicia ta
Ca mine!

El era poet, el i-a răpit lui Zeus Floarea de Foc ca s-o dea oamenilor şi de-aceea avea dreptul să vorbească astfel.

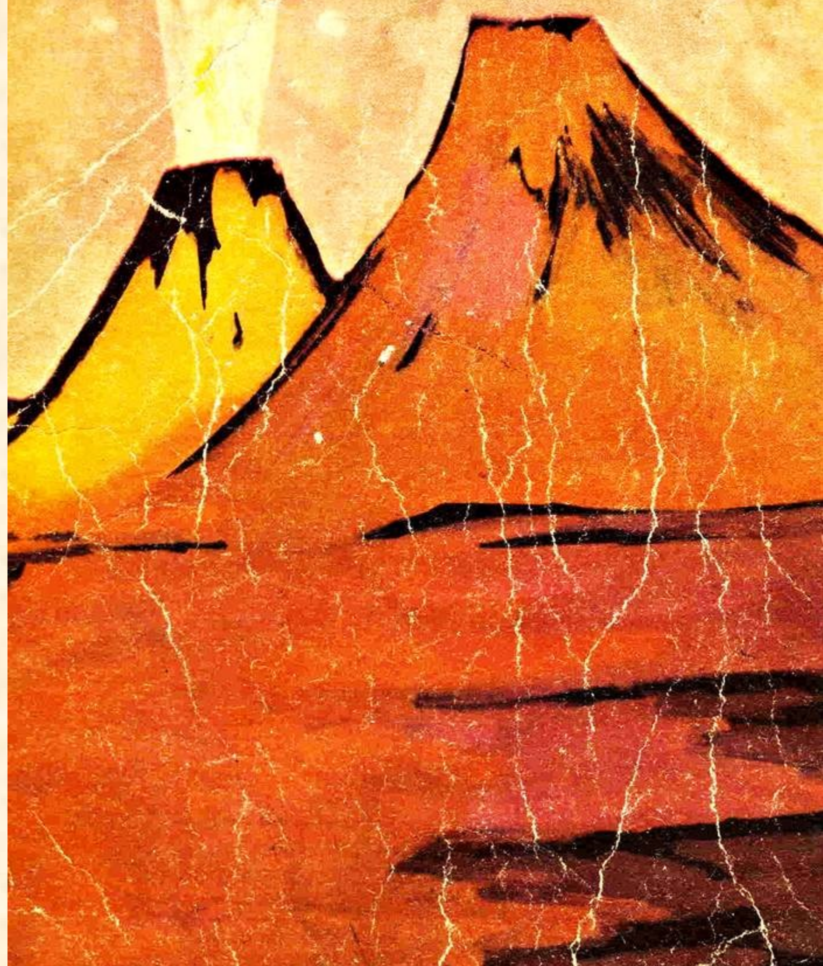
*

*   *

Ţineţi minte, voi toţi cei care străbateţi drumurile necunoscute ale Lumii Stelelor: Pămîntul nu-l va părăsi niciodată pe cel ce a săvîrşit o faptă de eroism în numele oamenilor.

CUPRINS

Redactor responsabil: V. Zednic.
. Tehnoredactor: I. Panaitescu
.
Dat la culese 21.06.1962. Bun de tipar 28.08.1962.
Apărut 1962. Comanda nr. 5919. Tiraj 40.120. Hîrtie
tipar de 50 g/m^2, 84X108/32. Coli editoriale 6,5. Coli
de tipar 8. A. 0528. C.Z. pentru bibliotecile mici 8(R)
Tiparul executat sub comanda nr. 20.693, la Com-
binatul poligrafic ,,Casa Scînteii”, Piaţa Scînteii,
Bucureşti — R.P.R

EDITURA TINERETULUI
Lei 2,50